

TULEVAISUUDEN UUDET TEKIJÄT – HANKKEEN MERKITYS NUORTEN ELÄMÄÄN HEIDÄN OMASTA NÄKÖKULMASTAAN

Janina Vehmaa

Opinnäytetyö
Joulukuu 2013

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) Vehmaa, Janina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 16.12.2013
	Sivumäärä 94	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi TULEVAISUUDEN UUDET TEKIJÄT – HANKKEEN MERKITYS NUORTEN ELÄMÄÄN HEIDÄN OMASTA NÄKÖKULMASTAAN		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Ketola, Tuija		
Toimeksiantaja(t) Jyvässeudun 4H- yhdistys		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hankkeen merkitystä nuorten elämään. Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hanke oli 17–28 vuotiaille maahanmuuttajanuorille suunnattu hanke, jonka tarkoituksena oli tukea heitä oman koulutus- ja työpolkujen löytämisessä sekä edistää heidän työllistymisedellytyksiään. Opinnäytetyö toimi osana hankkeen arviointia.</p> <p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuoda esille hankkeen merkitystä nuorten omasta näkökulmasta sekä selvittää, mitä kehityskohtia hankkeessa oli heidän näkökulmastaan. Tutkimus toteutettiin laadullista ja määrällistä tutkimusotetta soveltaen. Aineiston keräämisessä käytettiin yksilöhaastatteluita, joita tehtiin 10 kappaletta.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittivat, että hankkeen kaltaiselle toiminnalle on tarvetta. Hankkeen tavoitteet toteutuivat ja maahanmuuttajanuoret olivat hyötäneet hankkeesta monilla eri elämän osa-alueilla. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet saaneensa tukea ja ohjausta hankkeen henkilökohtaisen valmennuksen kautta. Kurssit, ryhmävalmennukset ja retket antoivat uusia arvokkaita kokemuksia ja taitoja sekä nuorten kotoutumista että tulevaisuutta ajatellen.</p> <p>Opinnäytetyöstä saatiin hankkeelle tietoa sen toiminnan tuloksista ja kehityskohtista. Tuloksia voidaan hyödyntää myös muiden toimijoiden kohdalla antamalla tietoa tehdystä tutkimuksesta. Tutkimuksesta saatiin tietoa siitä, millaisesta toiminnasta maahanmuuttajanuoret hyötyvät ja sitä kautta voidaan saada eväitä vastaavanlaisen hankkeen tai toiminnan toteuttamiseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) maahanmuuttaja, nuoret, syrjäytyminen, kotoutuminen, työllistyminen, hankkeet: arviointi, kehittäminen, haastattelututkimus		
Muut tiedot		

Author(s) Vehmaa, Janina	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 16.12.2013
	Pages 94	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title THE SIGNIFICANCE OF THE 'TULEVAISUUDEN UUDET TEKIJÄT' – PROJECT TO YOUNG PEOPLE FROM THEIR OWN PERSPECTIVE		
Degree Programme Degree Programme of Social services		
Tutor(s) Ketola, Tuija		
Assigned by Jyvässeudun 4H-yhdistys		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to examine the significance of the Tulevaisuuden Uudet Tekijät (The Makers of a New Future) -project to young people's life. The project was aimed at 17–28-year-old immigrants, and its purpose was to support them to find their own education and career paths and to promote their employment opportunities. This thesis was a part of the evaluation of the project.</p> <p>The goal of the thesis was to highlight the significance of the project from the young people's perspective and to use the same perspective to find development targets in the project. The study was conducted by applying qualitative and quantitative methods. The research data was collected by conducting ten individual interviews.</p> <p>The results showed that there was a need for this kind of a project. The objectives of the project were met, and the young immigrants had benefitted from the project in many fields of life. All the interviewees felt that they had received support and advice from personal training. Considering the respondents' acculturation and future, the courses, group trainings and excursions organised in the project gave new and important experiences.</p> <p>This thesis gave the project information about its results and development targets. The results of this study can also be made known to other parties. The study gave useful information about what sort of activities benefit young immigrants most, and thus it can serve as an inspiration when implementing similar projects or action programs.</p>		
Keywords immigrant, young people, social exclusion, acculturation, employment, project: evaluation, development, an interview study		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hanke	5
2.1	Hankkeen toiminnot	7
2.2	Hankkeen toteuttaja	9
2.3	Hankkeiden arviointi ja kehittäminen	9
3	Maahanmuuttajanuorten syrjäytyminen ja osallisuus	13
3.1	Syrjäytymisen riskitekijät	15
3.2	Kotoutuminen	19
3.3	Maahanmuuttopolitiikka	24
3.4	Maahanmuuton haasteet	27
4	Maahanmuuttajanuorten työllistyminen	30
4.1	Maahanmuuttajien koulutustilanne ja sen edistäminen.....	31
4.2	Palvelut ja palveluiden kehittäminen	35
4.3	Hanke työllistymisen edistäjänä	38
5	Tutkimuksen toteuttaminen	39
5.1	Tutkimusprosessi.....	39
5.2	Tutkimusmenetelmä	41
5.3	Aineiston analysoiminen	43
5.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	44
6	Tutkimuksen tulokset	48
7	Pohdinta	76
	Lähteet	85
	Liitteet	92
	Liite 1 Haastattelukysymykset.....	92
	Liite 2 Suostumuslomake	94
	Kuviot	
	Kuvio 1 VälittäjäPLUS osahankkeet	5
	Kuvio 2 Nuoren polku hankkeessa	7
	Kuvio 3 Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hankkeen arviointi	10
	Kuvio 4 Berryn nelikenttä teoria	20

Kuvio 5 Haastattelun sijoittuminen.....	40
Kuvio 6 Osallistumisen syyt	49
Kuvio 7 Haastateltavien osallistuminen	50
Kuvio 8 Työllistymiseen vaikuttavat tekijät.....	61
Kuvio 9 Kehityskohteet ja lisätoiminnot	72
Kuvio 10 Yhteenveto	74

1 Johdanto

Maahanmuuttajanuorten syrjäytyminen ja työttömyys ovat keskeisiä asioita tällä hetkellä yhteiskunnassamme. Pekka Myrskylän tuoreen tutkimuksen *Nuoret työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella* mukaan maahanmuuttajanuorilla on jopa neljä- viisikertaa suurempi riski syrjäytyä kantasuomalaisiin nuoriin verrattuna. Maahanmuuttajanuoret jäävät myös herkemmin työvoiman ja koulutuksen ulkopuolelle. (Myrskylä 2011, 38.) Myrskylä kertoo antamassaan haastattelussa, että mikäli nuorten syrjäytymiseen puututaan, tulisi tämä aloittaa maahanmuuttajista, sillä ulkomaalaistausta on vaikein tekijä syrjäytymisessä. (Maahanmuuttajanuorilla yli viisinkertainen syrjäytymisriski 25.4.2013). Syrjäytyminen tulee nähdä moniulotteisena ongelmana, ei vain yksilön vaan koko valtaväestön ongelmana.

Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että maahanmuuttajien työllistymisprosessi voi olla pitkä, jopa 8-10 vuotta. Lokakuussa 2013 julkaistiin uusi kotoutumisraportti, jonka julkaisun yhteydessä työministeri Lauri Ihalainen toteaa, että tarvitsemme edelleen keinoja ja toimenpiteitä maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi. (Työministeri: Maahanmuuttajat työllistyvät liian hitaasti 23.10.2013.)

Työllistymisprosessin pitkä kesto voidaan nähdä huolestuttavana asiana, sillä maahanmuuttajabarometrissä 2012, maahanmuuttajat kokivat tärkeimpänä kotoutumisen edistäjänä työllistymisen. (Maahanmuuttajabarometri 2012, 21).

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda esille nuorten kokemuksia Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hankkeesta, joka toimii Jyvässeudun 4H-yhdistyksen toiminnan alla. Toimeksiantajana opinnäytetyössäni toimii Jyvässeudun 4H-yhdistys. Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hanketta suunniteltiin toteutettavaksi maahanmuuttajien heikon työllistymisen vuoksi (Hämäläinen 2011, 5). Hankkeen toteutuminen avasi nuorille uusia mahdollisuuksia työllistymisensä edistämiseksi. Hankkeen toimintamalli oli uusi, joten tieto siitä, millainen merkitys hankkeella oli nuoren elämään, on hankkeen toteutumisen ja tulosten kannalta olennaista.

Suoritin Asiakastyön valinnaista - harjoittelua hankkeessa ja hanke etsi samanaikaisesti opinnäytetyön tekijää tekemään tutkimusta siitä, millainen merkitys hankkeella on ollut heille. Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hanke sai jatkorahoituksen, mutta opinnäytetyöni on osa varsinaisen hankeajan arviointia, jossa jatkohanke ei tule näkymään. Opinnäytetyö on toteutettu haastattelututkimuksena. Tutkimuksessa on sovellettu kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusotetta.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda ennen kaikkea nuorten omaa ääntä kuuluviin hankkeen toiminnoista ja kehityskohteista. Opinnäytetyöni on osa Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hankkeen arviointia ja siten viestittää myös hankkeelle sen aikaan saamista tuloksista. Vertaan työssäni haastattelututkimuksen tuloksia hankkeen omiin tavoitteisiin, mutta haastattelut keskittyivät myös laajemmalle alueelle hankkeen toimintoihin. Haastattelu menetelmänä antoi mahdollisuuden laajemmille näkökulmille hankkeesta. Samalla opinnäytetyö kertoo suuntaa antavasti siitä, millaisesta toiminnasta maahanmuuttajanuoret hyötyvät ja millaista toimintaa he tarvitsevat ja haluavat ja mikä puolestaan ei ole hyödyllistä.

Opinnäytetyön teoriaosio pohjautuu maahanmuuttajanuorten syrjäytymiseen ja työllistymiseen. Lähestyn aihetta opinnäytetyössäni pääosin hallinnollis-poliittisesta näkökulmasta, sillä hanke vastaa toiminnallaan tämän hetkisiin poliittisiin strategioihin nuorten maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisemisestä sekä työllistymisen edistämisestä. Maahanmuuttajien syrjäytymiseen ja työllistymiseen vaikuttavat vahvasti myös kulttuuriset tekijät, joten myös kulttuurinen näkökulma on otettu huomioon antamaan moniulotteisempaa kuvaa myös poliittisista ohjelmista ja toimenpiteistä. Suurin osa haastateltavista on ollut vielä kotoutumisajalla hankkeessa ollessaan, joten kotoutuminen nousi teoriaosiossa olennaiseksi osaksi.

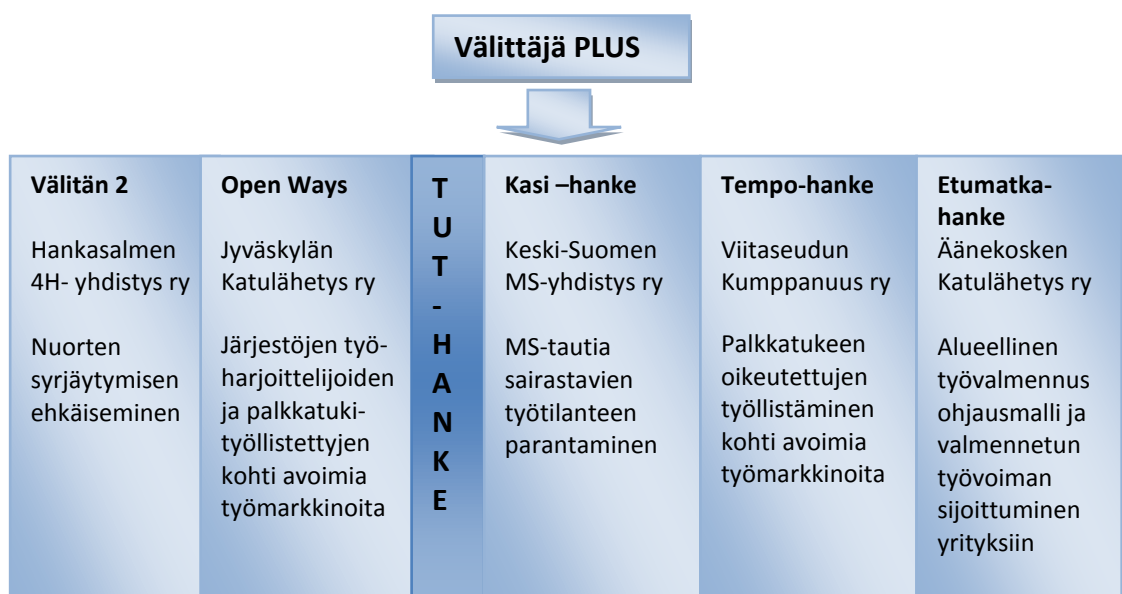
Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on myös tuoda näkyväksi nuorten kokemuksia ja ajatuksia hankkeesta, jotta tämä voisi toimia myös suuntaa antavana ohjekirjana toimijoille, jotka ovat aikeissa aloittaa maahanmuuttajanuorille toimintaa tai

vastaavanlaista hanketta tai haluavat kehittää omaa toimintaansa maahanmuuttajanuorten parissa.

2 Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hanke

Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hanke oli kaksivuotinen hanke, jonka tarkoituksena oli ohjata 17–28 vuotiaita työttömiä tai työttömyysuhan alla olevia maahanmuuttajanuoria löytämään itselleen sopivia työ- ja koulutuspolkuja. (Hämäläinen, Paajanen & Seppänen n.d). Hanke toimi osana Jyvässeudun 4H- yhdistyksen toimintaa ja hankkeen alkuperäinen toteutusaikataulu oli lokakuusta 2011 syyskuulle 2013. (TUT - hanke 2013). Hanke sai kuitenkin jatkorahoituksen kesällä 2013, joten toiminta jatkuu joulukuun 2013 loppuun saakka. (Seppänen 2013b).

Tulevaisuuden Uudet Tekijät -hanke toimi osahankkeena Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki Ry:n hallinnoimassa Välittäjä PLUS -hankkeessa, joka puolestaan toimii kolmannen sektorin toimijoiden kehittämishankkeiden hallinnoijana. Välittäjä PLUS – hankkeen osahankkeiden toimenpiteiden tulee kohdistua työllistymistoimintaan siten, että ne edistävät pitkään työttöminä olleiden työllistymismahdollisuuksia. Välittäjä PLUS- hankkeessa toimii 6 eri osahanketta, jotka näkyvät alla olevassa kuviossa. (Osahankkeet n.d.)

Kuvio 1 VälittäjäPLUS osahankkeet (mukaillen Osahankkeet n.d)

Tulevaisuuden Uudet Tekijät -hanketta lähdettiin kirjoittamaan kesällä 2011 maahanmuuttajien kehnon työllistymisen vuoksi. Hanketta suunniteltaessa nähtiin tarpeelliseksi, että maahanmuuttajanuorille olisi toimia, joilla päästäisiin käytännön läheisesti lähelle työelämää. Toiminta-ajatuksena ja tavoitteena oli lähentää nuoria suomalaiseen työelämään ja yhteiskuntaan. 4H-yhdistyksellä oli jo valmiina olevia kursseja hankkeen toiminta-ajatukseseen. Kurssit nähtiin hyvinä keinoina parantaa työllistymismahdollisuuksia aloille, joilla on hyvät työnsaantimahdollisuudet, kuten hoiva-ala, viherrakennus- ja puutarha-ala, metsäala sekä hevostenhoitoala. (Hämäläinen 2011, 5.)

Hankehakemuksen toiminta-ajatuksena oli työvoiman ja tekemättömien töiden kohtaaminen sekä maahanmuuttajien kulttuuristen vahvuuksien tunnistaminen. Lähtökohtana oli, että hanke voisi tutustuttaa maahanmuuttajia suomalaiseen yhteiskuntaan ja maahanmuuttajat puolestaan voisivat opettaa kantasuomalaisille omista kulttuureistaan. Lisäksi toiminta tukisi samalla kotouttamisessa ja antaisi laajempaa kuvaa yhteiskunnastamme. (Mts. 5-6.)

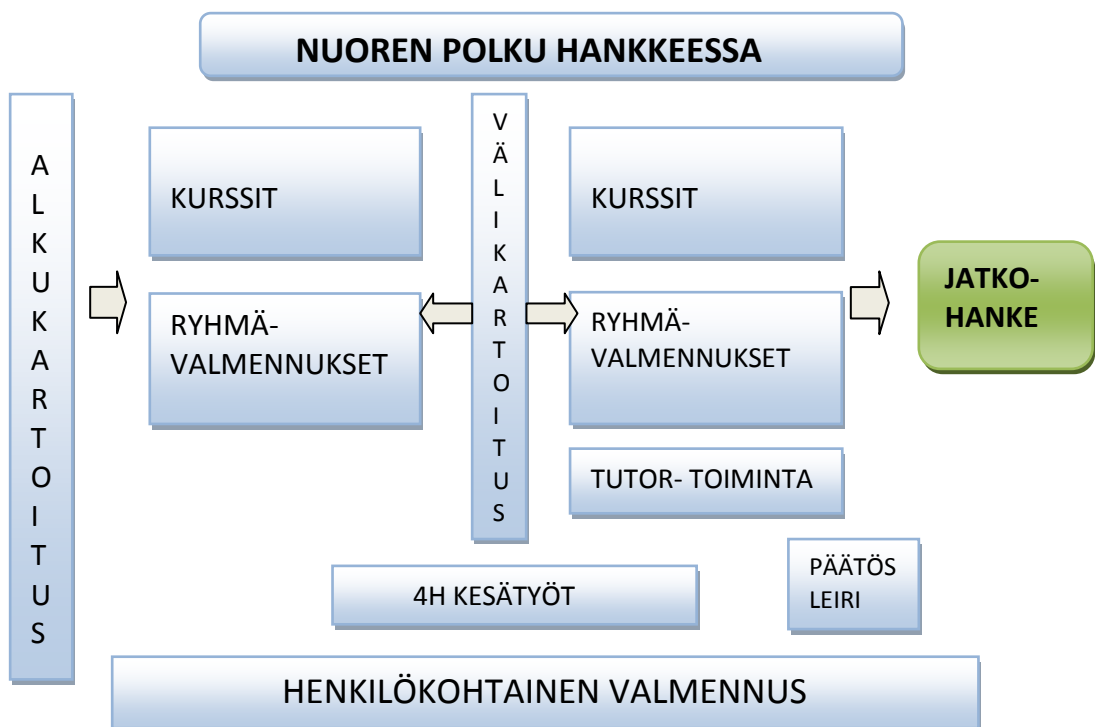
Hankkeen toteuduttua ja toiminnan alettua hankesuunnitelmaan laadittiin

tavoitteiksi:

1. Lisätä maahanmuuttajanuorten työkokemusta kesätyöllistymisen ja 4H-kotipalveluringin kautta sekä auttaa työnhaussa ja työnhakuun liittyvissä asioissa.
2. Tarjota tukea ja valmennusta niille maahanmuuttajanuorille, joilla ei ollut vielä selvillä oma työ- tai opiskelupolku.
3. Löytää 60 - 80 maahanmuuttajanuorta mukaan toimintaan hankekauden aikana. (Hämäläinen ym. n.d, 3.)

2.1 Hankkeen toiminnot

Tulevaisuuden Uudet Tekijät -hankkeen toiminta koostui henkilökohtaisesta valmennuksesta, ryhmävalmennuksesta sekä kursseista. (Askeleita työelämään n.d). Alla olevassa kuviossa on kuvattu hankkeen toimintaa ja sen tarjoamia mahdollisuuksia hankenuorille. Jokaisella hankenuorella on voinut olla hyvin erilainen polku hankkeessa ja he ovat voineet hyödyntää hankkeen tarjoamista mahdollisuuksista ne, mitä kokivat tarpeellisiksi.

Kuvio 2 Nuoren polku hankkeessa

Hankkeen toiminta perustui nuorten vapaaehtoiseen osallistumiseen. Kaikille hankkeeseen osallistuneille nuorille tehtiin alkukartoitus. Alkukartoituksen tarkoituksena oli käydä läpi nuoren elämäntilannetta ja tulevaisuuden suunnitelmia pohtien sitä, kuinka hanke voisi olla avuksi juuri kyseisen nuoren kohdalla. (Askeleita työelämään n.d.) Hankkeen toiminta koostui yhdeksästä erilaisesta kurssista (Seppänen 2013b), ryhmävalmennuksesta, henkilökohtaisesta valmennuksesta sekä tutor-toiminnasta. Koko toiminnan taustalla oli vahvistaa nuoren työnhakutaitoja sekä vahvistaa nuoren mielikuvia ja omia vahvuuksia työntekijänä. (Askeleita työelämään n.d.)

Hankkeen tarkoituksena oli olla matalan kynnyksen paikka, johon tuleminen ja työntekijään yhteydenpitäminen olisivat helppoa. Tämä mahdollistettiin käyttämällä yhteydenpitokanavina sähköpostia, tekstiviestejä, puhelinta ja facebookia.

Henkilökohtaisen valmennuksen lähtökohtana oli nuoren rinnalla kulkeminen, rohkaisu ja tukeminen. Henkilökohtainen valmennus sisälsi alkukartoituksen lisäksi myös välikartoituksen, jonka tarkoituksena oli säilyttää yhteys nuoriin ja pysyä ajan tasalla heidän tilanteestaan, jotta apu kohtaisi tarpeen. (Mt.)

Kurssit olivat hankkeeseen osallistuville nuorille ilmaisia ja kurssitarjonta oli monipuolista. Kursseja oli tarjolla työelämän valmiuksien peruskurssista aina hevostaiturikurssiin. Henkilökohtaisen valmennuksen ja kurssien lisäksi hankkeessa järjestettiin ryhmävalmennusta. Ryhmävalmennus sisälsi erilaisia retkiä, leirejä, yritysvierailuita, kesätyöinfoja ja hygieniapassi- kurssin. Ryhmävalmennukset olivat suunnattu hankkeen nuorille toisin kuin kurssit, jotka olivat osa Jyvässeudun 4h-yhdistyksen toimintaa ja niille oli kenen tahansa mahdollista osallistua. (Mt.)

Hankkeen edetessä mukaan astui tutor toiminta, jonka tarkoituksena oli saada hankenuorille työpaikkoja hankkeessa sekä vertaistukitoimintaa. Hankkeen ensimmäisen vuoden nuoria koulutettiin TUT- tutoreiksi Tutor-valmennuskurssilla. TUT - tutorit auttoivat hankkeen muita nuoria kahden keskisellä ohjauksella erilaisissa työnhakuun liittyvissä asioissa. (Mt. n.d.)

Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hankkeen alkaessa vuonna 2011 hankkeessa toimi työelämävalmentaja sekä osa-aikainen yhteisökoordinaattori. Myöhemmin osa-aikaisesta yhteisökoordinaattorista tuli työelämävalmentaja, jolloin hankkeessa oli vain yksi työntekijä. Keväällä 2013 yhteisökoordinaattorin kanssa työskenteli osa-aikainen hanketyöntekijä. Koko hankkeen ajan hankkeessa työskenteli myös hankepääällikkö sekä toimistopääällikkö. (Seppänen 2013b)

Jatkohanke

Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hanke sai varmistuksen jatkorahoituksesta Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja Jyväskylän kaupungilta kesällä 2013. Hankkeen toimintaa voitiin jatkaa alkuperäisestä hankeajasta poiketen vielä kolmen kuukauden

ajan, joulukuulle 2013 saakka. Jatkokauden tarkoituksena on kehittää TUT-tutor-toimintaa tutorkerhon muodossa, tiivistää hankenuorten ryhmää sekä järjestää 4H yrityskurssi ja siten lähteä viemään vielä 4H- yritystoimintaa eteenpäin. Lisäksi jatkokaudella on tarkoituksena juurruttaa ja levittää toimintaa eteenpäin. (Seppänen 2013c.)

2.2 Hankkeen toteuttaja

Jyvässeudun 4H-yhdistys on yksi 250:stä 4H -järjestöön kuuluvista yhdistyksistä Suomessa. 4H on Suomen suurin nuorisojärjestö, jonka nimi tulee termeistä harkinta, harjaannus, hyvyys ja hyvinvointi. Ensimmäinen periaate, harkinta, kuvaa ihmisen jatkuvaa oman ajattelun ja toiminnan kehittämistä kohti oikeudenmukaisuutta ja rehellisyyttä. Harjaannuksella puolestaan tarkoitetaan käytännön ja käden taitoja, joita 4H:n toiminnassa harjoitellaan. Hyvyys kertoo toisen ihmisen kunnioittamisesta, huolenpidosta ja hyvästä käytöksestä ja hyvinvointi nähdään kokonaisvaltaisena, johon kuuluvat fyysinen ja henkinen tasapaino sekä aineellinen hyvinvointi. 4H -järjestön toiminnan ajatuksena on, että lapset ja nuoret kasvavat kohti vastuullista ja yritteliästä aikuisuutta itse tekemällä oppien. 4H-yhdistykset tarjoavat kerhotoimintaa, kursseja ja mahdollisuuden perustaa oma 4H-yritys. Osa 4H-yhdistysten toiminnasta on hanketoimintaa. (Järjestö n.d.)

Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hanke sai 85 % rahoituksestaan Euroopan sosiaalirahastolta (ESR), jota hallinnoi Elinkeino- liikenne ja ympäristökeskus ja loput 15 % Jyväskylän Kaupungilta. (TUT -hanke 2013).

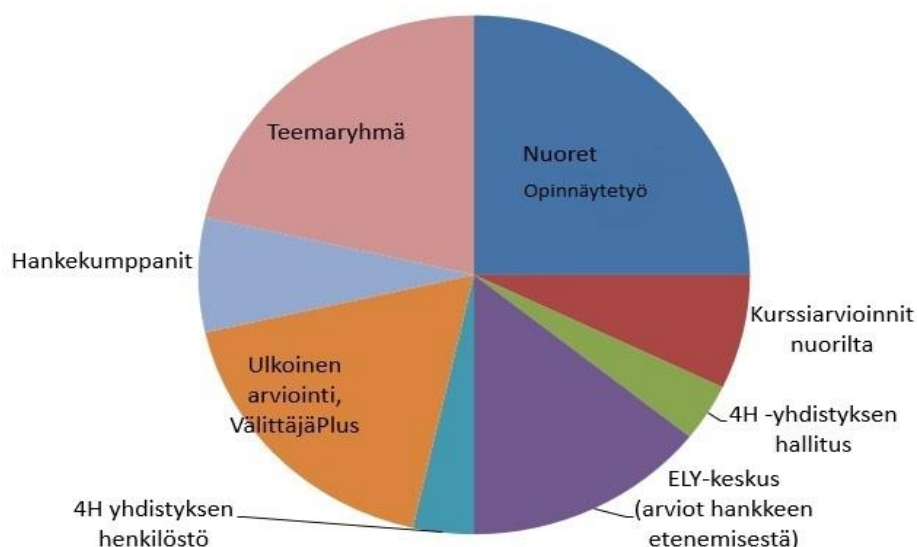
2.3 Hankkeiden arviointi ja kehittäminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisussa Näkökulmia osahankkeiden arviointiin tuodaan esille se, ettei arviointeihin ole olemassa mitään yhtä tiettyä toteuttamismallia. Arviointi suunnitellaan arviointikohteen tarpeiden, resurssien ja tavoitteiden mukaisesti. (Kivipelto, Heinonen, Larivaara, Jonsson, Kotiranta, Vierros, Vuorenmaa, Maijanen & Tulonen-Tapio 2010, 7)

Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisun mukaan käytännön läheisesti katsottuna hyvän projektin tunnuspiirteinä ovat projektin hyvä organisointi ja johtaminen sekä asetetuille tavoitteille tulosten tuottaminen. Hyvin organisoitua hanketta on kuvattu ja tarkasteltu useasta eri näkökulmasta soveltaen ns. 360-asteen tarkastelutapaa. 360-asteen asetelma pitää sisällään projektin sisäinen organisoitumisen, johtamis- ja strategialuottavuuden, suhteen ”emotoimintaan”, yhteistyö- ja kumppanuussuhteet, asiakasluottavuuden ja vaikuttavuuden. (Rissanen, Partanen, Pitkänen, Teppo & Salmela 2004, 33 – 34.)

Vaikuttavuuden arvioinnissa on erotettu kaksi osatekijää, asiakkaiden ja toimintaresurssien ja toimintakyvyn kasvaminen sekä toimintajärjestelmän toimivuuden paraneminen. Asiakasvaikuttavuudesta voidaan puolestaan erottaa kaksi eri tasoa, aktivoituminen ja henkilökohtaisilla poluilla eteneminen kuten hakeutuminen koulutukseen tai työllistyminen. Aktivoitumista pidetään I asteen vaikuttavuustekijänä kun taas henkilökohtaisella polulla etenemistä 2 asteen vaikuttavuustekijänä. Hankkeen lopputuloksena pidetään oleellisena sitä, mitä hyötyä asiakasryhmät ovat saaneet hankkeesta ja ovatko hyödyt olleet pysyviä vai hetkellisiä. (Mts. 35.) Alla oleva kuvio kuvaa eri tahojen osuutta hankkeen arviointiprosessissa.

Tulevaisuuden Uudet Tekijät –hankkeen arviointi

Kuvio 3 Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hankkeen arviointi (Seppänen 2013a)

Tulevaisuuden Uudet Tekijät -hankkeen arviointi koostuu usean eri tahon arvioinnista. Opinnäytetyöni osuus arvioinnista on n. 25 %, joka kattaa nuorten näkökulman.

Euroopan sosiaalirahaston rahoittamilla hankkeilla, kuten Tulevaisuuden Uudet Tekijät -hankkeella on hallintoviranomaisen ohje väli- ja loppuraportoinneista. Väli- ja loppuraportoinnit tapahtuvat puolivuositain. Väli- ja loppuraportointi tehdään valmiille raportointipohjalle valmiiksi annettujen ohjeiden mukaisesti. Jokainen hanke on velvollinen tekemään loppuraportin, jossa kerrotaan hankkeen toiminnasta ja sen tuloksista. Loppuraportointi tapahtuu myös seurannan tietojärjestelmän avulla. (Hallintoviranomaisen ohje 2010, 45–46.)

ESR-rahoitteisilla hankkeilla toimii ohjausryhmä, joka on mukana hankkeen toteuttamisessa. Tämän lisäksi ohjausryhmän tehtävänä on ohjata hanketta sen tavoitteiden saavuttamisessa. Ohjausryhmä toimii myös hankkeen itsearvioinnissa, kuten kuviosta 3 käy ilmi. Hallintoviranomaisen ohjeessa on kehoitettu, että hankkeella ja ohjausryhmällä tulisi olla käytössään jokin itsearviointimenetelmä, joka auttaa hankkeen toteutuksen arvioinnissa. (Mts. 37–38.)

Kehittäminen

Kehittämistoiminnasta on tullut viime vuosikymmenten aikana yksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen väline. Kehittämismenetelmistä ei löydy yhtä paljon tietoa, toisin kuin tutkimusmenetelmistä ja tämä onkin saanut pohdintoja siitä, onko kehittämismenetelmät yhtä luotettavia ja kypsiä. Kehittämistoiminta on kuitenkin ollut jo pitkään vakiintunut osa sosiaali- ja terveydenhuoltoa, joka vahvistuu entistä enemmän kokoajan. Kehittämisen menetelmien vahvistumiseen on vaikuttanut se, että rakenteet eivät ole olleet parhaat mahdolliset sekä projektimaailma on usein hajanaista ja kestoltaan lyhyttä. (Seppänen-Järvelä 2007, 17.)

Kehittämistoiminta on usein monien eri toimijoiden välillä tapahtuvaa toimintaa, jossa eri toimijat luovat kokonaisuuden. Seppänen-Järvelä kuvaa artikkelissaan *Suunnittelustrategioista hyviin käytäntöihin – Kehittämisen menetelmien ja*

ajattelutapojen muodonmuutos, että kehittämistoiminnassa on usein mukana organisaation ulkopuolisia kehittämisen asiantuntijoita, jotka tuovat mukanaan omat käsitteet, viitekehykset ja tavat toimia. Usein kehittämistoiminnassa on haastavaa erottaa tausta-ajatukset. Hän nostaa lisäksi artikkelissaan esille, että asiantuntija itsekään ei välttämättä tiedä taustaideologioistaan eikä tilaajaorganisaatio osaa välttämättä kysyä niistä. Toisaalta taas artikkelissa pohditaan sitä, kuinka paljon asiantuntijan taustaorganisaatio voi vaikuttaa näkemyksiin. (Mts. 25.)

Kehittämistyön tavoitteena on tutkimustulosten avulla kehittää ja luoda uusia palveluja ja työmenetelmiä, mutta kehittämistyötä voi tapahtua myös ilman tutkimustuloksia. Kehittämistyöllä pyritään kuitenkin aina muutokseen parempaan suuntaan. Kehittäminen voi olla itse prosessi tai tulos. Kehittämistoiminta voi olla pitkäaikaista, osana organisaation perustoimintaa, mutta myös projektiluontoista, joka tapahtuu tietyinä ajanjaksona. Projekti eli hanke on tietynajan kestävä ja tietyillä resursseilla pyritään kestäviin lopputuloksiin. Heikkilä, Jokinen ja Nurmela kuvaavat kirjassaan, että hanke on ryhmän työskentelyrupeama, jolla pyritään saavuttamaan jokin tietty päämäärä tarkoilla suunnitelmilla. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 21, 25.)

Hanke kehittämistoimintana

Hanke kehittämistoimintana etenee usein tietyin, samankaltaisin vaihein. Hanke lähtee kehittämistarpeen tunnistamisesta, jonka jälkeen hanke ideoidaan ja suoritetaan esiselvitys kehittämisen kohteesta. Tämän jälkeen kehittäminen suunnitellaan ja hanke käynnistetään ja toteutetaan. Toteutuksen jälkeen kerätään tulokset kokoon ja tuloksia levitetään olennaisille tahoille. Hankkeille tyypillistä on, että niiden toimintaa valvotaan, he tekevät itse seuranta ja tulokset arvioidaan. Hanke päätetään usein loppuraporttiin. Hanke voidaan toteuttaa isona hankkeena tai pienempinä hankkeina, jotka voivat muodostaa isompia kokonaisuuksia, ohjelmia. Useamman osahankkeen avulla voidaan saavuttaa isompia, strategisia tavoitteita. (Heikkilä ym. 2008, 26.)

3 Maahanmuuttajanuorten syrjäytyminen ja osallisuus

Suomessa maahanmuuttajien syrjäytyminen nähdään vakavana ongelmana.

Erytisesti pienten lasten äidit, pitkäaikaistyöttömät ja nuoret, jotka ovat ohittaneet peruskouluiän, ovat syrjäytymisriskin alla. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 36.)

Maahanmuuttaja on henkilö, joka on ulkomaan kansalainen ja muuttanut Suomeen pysyvämmiin tai aikoo asua pysyvästi Suomessa. Maahanmuuttaja termiä voidaan joissain tapauksissa käyttää myös henkilöstä, joka on syntynyt Suomessa, mutta hänen vanhempansa ovat maahan muuttaneita. (Räty 2002, 11.) Opinnäytetyössäni tarkoitan maahanmuuttajalla ulkomaan kansalaista, joka on muuttanut Suomeen pysyvämmiin tai aikoo asua pysyvästi Suomessa. Maahanmuuttajat ovat tulleet Suomeen pakolaisina, turvapaikanhakijoina, paluumuuttajia tai muista syistä kuten avioliiton kautta. Tämän lisäksi maahan muuttoa tapahtuu myös työperäisistä syistä. (Miettinen 2013.) Työperäinen maahan muutto ei kosketa hankkeen kohdejoukkoa.

Syrjäytymisestä on useita eri määritelmiä ja näkökulmia. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan syrjäytyminen on moniulotteinen ja kasautuva tilanne, jossa huono-osaisuuden eri osa-alueet vahvistavat toisiaan. Syrjäytymisprosessissa ihminen ajautuu sellaisen elämäntavan tai elämänlaadun ulkopuolelle, jota pidetään yleisesti hyväksyttävänä. Syrjäytyminen nähdään myös ulosjäämisenä yhteiskunnasta, kuten työmarkkinoista, läheisistä ja yhteiskunnallisesta osallisuudesta. (Moisio 2012.)

Syrjäytymisen vastakohtana pidetään sosiaalisen osallisuuden toteutumista, joten syrjäytymisestä voidaan käyttää myös termiä sosiaalisen osallisuuden toteutumattomuus (Juhila 2006, 52). Suomen hallitus ja Euroopan Unioni ovat nostaneet yhdeksi tavoitteeksi osallisuuden edistämisen, jonka tarkoituksena on taistella köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan. Osallisuudelle ei käsitteenä ole yhtä yksioikoista määritelmää ja sitä onkin pidetty yhtenä yläkäsitteenä, jonka alla on

monenlaisia lähestymistapoja ja näkökulmia. 2010- luvun politiikka- ja hyvinvointiohjelmassa osallisuus käsitetään sekä tavoitteena että keinona, jolla pyritään edistämään yhteiskunnan tasa-arvoa ja sisäistä eheyttä. Osallisuuden käsitteen väljyydestä johtuen voi olla haastavaa käsittää, mitä kaikkea se sisältää ja osallisuus voidaan nähdä niin arvotavoitteena kuin toimintanakin. Osallisuudessa nousee esille yksilön hyvinvointi, joka puolestaan heijastuu yhteiskuntaan. (Raivio & Karjalainen 2013, 12 – 13.)

Osallisuus on yksilön oma kokemus, johon liittyvät valinnanvapaus ja vallan tunne. Osallisuutta ei voi siis määritellä ulkoapäin vaan se nähdään yksilön kokemuksena tai tunteena, mutta myös toimintakyknä ja toimintamahdollisuutena. Osallisuus käsitetään usein syrjäytymisen vastaparina, joten se on myös käsiteltävä prosessina, joka voi vaihdella henkilön elämäntilanteen mukaan. Osallisuudella ja sosiaalisilla verkostoilla on nähty olevan yksimielisesti suojaavia tekijöitä syrjäytymistä vastaan. (Mts. 14–15)

Raivio ja Karjalainen käsittelevät artikkelissaan *Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat!* osallisuuden perusedellytyksien rakentumista. He ovat jakaneet osallisuuden kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat *having*, *acting* ja *belonging*. *Having* kattaa ihmisen riittävän toimeentulon ja hyvinvoinnin sekä taloudellisen osallisuuden kun taas puolestaan *acting* käsittää toiminnallisen osallisuuden. *Belonging* pitää sisällään yhteisöihin kuulumisen ja jäsenyyden, yhteisöllisen osallisuuden. He ovat muodostaneet kaavion osallisuudesta syrjäytymisen vastaparina. Edellä mainitut osallisuuden ulottuvuudet pitävät sisällään kaaviossa myös syrjäytymisen ulottuvuudet. *Having* eli taloudellisen osallisuuden vastaparina nähdään taloudellinen ja terveydellinen huono-osaisuus sekä turvattomuus. Toiminnallisen osallisuuden (*acting*) vastaparina nähdään vieraantuminen ja objektius kun taas *Belonging*, yhteisöllinen osallisuus nähdään vastaparina vetäytymiselle ja osattomuudelle. Heidän kaavionsa tulkinnan mukaan osallisuus ei toteudu täysin, jos jokin osallisuuden ulottuvuuksista ei täyty kokonaan. (Mts. 16–17.)

3.1 Syrjäytymisen riskitekijät

Syrjäytymisen riskitekijöistä puhuttaessa ja niitä ennakoidessa tulee ottaa huomioon se, että eri kulttuureista tulevilla nuorilla voi olla erilaisia haasteita.

Maahanmuuttajanuorille yleisesti erityisiä syrjäytymisen riskitekijöitä tuovat maan ja kulttuurin vaihtuminen erilaiseen, joka puolestaan vaikuttaa vahvasti nuoren elämänhallintaan. (Novitsky 2012.) Tuon tässä luvussa esille tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa tai altistaa nuorten maahanmuuttajien syrjäytymiseen. Opinnäytetyöni kohdistuu 17–28 vuotiaisiin nuoriin aikuisiin, joten riskitekijöitä on pyritty tuomaan esille tämän kohderyhmän näkökulmasta.

Nuoruus ja identiteetti

Nuorille on tärkeää muodostaa lapsuuden ja aikuisuuden välissä itselleen oma identiteetti, kuva siitä, ketä he ovat ja mitä he toivovat tulevaisuudelta.

Maahanmuuttajanuoret ovat erityisessä asemassa, sillä he ovat samaan aikaan oman etnisen ryhmänsä jäseniä sekä valtakulttuurin jäseniä ja he joutuvat tekemään päätöksiä näiden välillä omaa identiteettiään muodostaessaan. Hyvin rakennettu identiteetti toimii turvana vaihtelevissa vaatimuksissa eri kulttuurien välillä ja myöhemmässä sopeutumisessa. On olemassa normeja, arvoja ja tapoja, joita maahanmuuttajanuorten vanhemmat arvostavat ja edistävät omasta kulttuuristaan ja taas yhteiskunta kasvattaa omiin tapoihinsa ja nämä voivat olla jopa toistensa vastakohtia pyrkiessään molemmat omaan kulttuurilliseen eheyteen. Näin kahden kulttuurin välillä eläminen voi aiheuttaa myös konflikteja perheissä. (Berry & Sam 2009, 193 – 195.)

Minttu Rätty tuo kirjassaan Maahanmuuttaja asiakkaana esille näkökulman, että maahanmuuttajanuoret kohtaavat usein valtaväestöstä ne, jotka viettävät paljon aikaa kodin ulkopuolella, kuten koulussa, nuorisotaloissa tai kadulla. Nuoret muodostavat ryhmän, jossa yhdistävänä tekijänä voi olla vaatteet, musiikki tai kadulla oleva ilmapiiri. Tässä ympäristössä nuoret irrottautuvat usein taustastaan,

kun taas esimerkiksi koulussa koti- ja kulttuuritaustojen erot ovat selkeämmin nähtävissä. (Räty 2002, 169.)

Väestöliitto teki selvityksen palveluista, jotka toimivat hyvin ja joita maahanmuuttajat ovat ottaneet hyvin vastaan. Kyseisessä selvityksessä tuli esille, että nuorille on haasteellista omaksua lyhyessä ajassa kaikki tarvittava tieto ja osaaminen peruskoulusta ennen toisen asteen opintoihin siirtymistä. Väestöliiton tutkimuksessa mukana olleet haastateltavat toivat selvityksessä esille, että nuorille voi olla vaikeaa käsittää heidän asemansa lapsina tai nuorina Suomessa, jos heitä on pidetty kotimaassa jo aikuisina. (Mikkonen 2005, 53, 65.)

Kielitaito

Samalla kun korostamme suomen kielen merkitystä, on tärkeää muistaa myös oman äidinkielen säilyttäminen. Äidinkielen kautta ihminen kykenee ilmaisemaan parhaiten omat tunteet ja äidinkielestä on paremmin erotettavissa erilaiset puheen sävyt. Äidinkielen kautta maahanmuuttajalla on yhteys omaan kotimaahan, kulttuuriin ja sukulaisiin. Tutkimusten mukaan oman äidinkielen hyvää hallintaa pidetään myös pohjana valtakulttuurin kielen oppimiselle. (Räty 2002, 154 – 156.)

Valtakieltä tulee osata kuitenkin riittävästi, jotta pystyy toimimaan yhteiskunnassa. Uuden kielen oppimiseen vaikuttavat oman äidinkielen hallinnan lisäksi tottumus opiskella vierasta kieltä, elämäntilanne ja valmius oppia uutta kieltä. Sujuva puhekielitaito saavutetaan 2-3 vuodessa riippuen yksilöstä. Osalla maahanmuuttajista sanavarasto voi olla vielä muutaman vuoden jälkeen hyvin rajoittunut ja se voi perustua konkreettisiin käsitteisiin. Kielitaitoa kutsutaan tässä vaiheessa sosiaalisesti kielitaidoksi, jolla maahanmuuttaja pystyy normaaliin kanssakäymiseen. Kognitiivisen kielitaidon saavuttamiseen tarvitaan pidempi aika. Kognitiivisen kielen avulla maahanmuuttaja kykenee esimerkiksi opiskelemaan. (Mts. 158 – 159.) Kielen avulla maahanmuuttaja etsii työtä sekä opettelee työtehtäviä ja sääntöjä. (Parvinen, Helli-Kaymaz & Kaikkonen 2005, 115).

Sisäasianministeriön julkaisun mukaan maahanmuuttajanuorten ongelma on yleisesti ammatillisen koulutuksen tai perusopetuksen jälkeisen koulutuksen kannalta

riittävän kielitaidon puute. Julkaisu jakaa nuoret kolmeen ryhmään. Nuoret voivat olla taustaltaan Suomessa peruskoulun käyneet, mutta eivät ole saaneet päättötodistusta tai päättötodistuksesta huolimatta eivät hallitse Suomen tai Ruotsin kieltä tarpeeksi. Nuoret, jotka ovat tulleet Suomeen oppivelvollisuuden jälkeen ja käyvät Suomen kielenkurseja, eivätkä niistä huolimatta hallitse Suomen kieltä riittävästi. Kolmantena ryhmänä ovat nuoret, jotka ovat aloittaneet toisen asteen koulutuksen, mutta eivät kielitaidon vuoksi pärjää opinnoissa. (Arajärvi 2008, 23.)

Maahanmuuttajanuorilla kielitaito vaihtelee ja heikommin Suomea osaavat ovat suuremmissa riskissä jäädä koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Tärkeää on huomioida, että nuoret, jotka eivät omaa riittävästi suomen kielen taitoa tai ovat olleet vasta vähän aikaa Suomessa, tarvitsevat erityistä ohjausta koulutukseen hakeutumisvaiheessa. Ohjauksen ja tuen tulee olla pitkäaikaista, joka auttaa niin koulutukseen hakeutumisessa kuin työllistymisessä. (Mts. 23 – 24.) Liebkind ja Jasinskaja-Lahti ovat todenneet tutkiessaan nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, että mitä parempi suomen kielen taito heillä on, sitä parempi hallinnan tunne heillä on elämästään. Hallinnan tunne puolestaan suojaa psyykkistä hyvinvointia syrjäntäkokemuksilta. Aikaisempien tutkimusten mukaan kielitaidon on oletettu parantavan nuorten itsetuntoa, mutta edellä mainittu tutkimus antoi suuntaa siihen, että kielitaito itsessään ei lisää tyytyväisyyttä elämään. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2001, 117, 120.)

Vuoden 2012 Maahanmuuttajabarometrin mukaan joko Suomen tai Ruotsin kielitaidon omaksuminen oli toiseksi tärkein kotoutumisen tekijä miehillä kun taas naisilla kolmanneksi tärkein. (Maahanmuuttajabarometri 2012, 21).

Ulkopuolisuus

Myrskylän tekemän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaiset ja maahanmuuttajamiehet jäävät **ulkopuoliseksi** useammin kuin työttömiksi. Ulkopuolisilla tarkoitetaan sellaisia nuoria, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa, eläkkeellä tai varusmiehiä vaan ovat ns. tavoittamattomissa. Maahanmuuttajanaisille ulkopuolelle jäämisen riski on kolminkertainen kun taas miehillä se on

kaksinkertainen. Mikäli maahanmuuttajanuorella on vain perusasteen tutkinto, on riski työttömyyteen suurempi kuin kantasuomalaisella. On otettava kuitenkin huomioon tilastojen katsottaessa se, että vieraskielisistä on seurantavuoden aikana lähtenyt n. 20 % pois maasta. Maahanmuuttajanaisten ja kotimaisia kieliä puhuvien naisten ulkopuolelle jäämisen ero on suurempi kuin miehillä, maahanmuuttajanaisilla riski voi olla jopa 15–20 % suurempi. (Myrskylä 2011, 9-10, 15.)

Vaikka maahanmuuttajien riski jäädä ulkopuolisiksi on suurempi kuin kantasuomalaisilla, Myrskylän tutkimuksen tilastojen mukaan **työttömyysriski** on kuitenkin kantasuomalaisilla naisilla ja miehillä suurempi kuin maahanmuuttajataustaisilla. Tutkimuksessa on tulkittu, että vieraskieliset nuoret ohjataan kantasuomalaisia useammin kurseille ja koulutuksiin, mikä luultavasti selittää tätä eroa. Huomioon on kuitenkin otettava, että erityisesti maahanmuuttaja naiset eivät hakeudu työttömiksi. (Mts. 46.)

Nähtävät riskitekijät

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013 tuotiin esille Työ- ja elinkeinotoimiston viranomaisille tehdyn kyselyn tuloksia. Työ- ja elinkeinotoimiston maahanmuuttajien kanssa työskenteleviä viranomaisia pyydettiin arvioimaan maahanmuuttajien työllistymisen keskeisimpiä esteitä. Kyselyn tulokset jaettiin maahanmuuttajiin itseensä liittyviin, työnantajaan liittyviin sekä muihin tekijöihin liittyviin esteisiin. Maahanmuuttajiin liittyviksi esteiksi arvioitiin puutteellinen suomen kielen taito ja ammatillinen koulutus. Esille nousivat myös maahanmuuttajien heikot mahdollisuudet päästä ammatilliseen koulutukseen ja jatkokoulutukseen. Yleisin esille noussut este oli kuitenkin työnantajien vaatimukset hyvästä suomen kielentaidosta ja koulutuksesta. Lisäksi työnantajien puolella arvioitiin olevan ennakkoluuloja ja asenteita maahanmuuttajia kohtaan. Lisäksi sopivien sekä yleisesti työpaikkojen puute estää työllistymistä tiukan talouden aikana. Yhtenä, yleiseksi ongelmaksikin katsottuna esteenä oli maahanmuuttajien osaamisen ja tutkintojen tunnistamisen este. (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013,

24.) Nämä kaikki edellä mainitut voidaan nähdä nuorten maahanmuuttajien syrjäytymisen riskitekijöinä.

3.2 Kotoutuminen

Syrjäytymisen vastaparina nähdään osallisuus. Kotoutuminen voidaan nähdä puolestaan myös onnistuneena osallisuutena. Lähestulkoon kaikki hankkeessa olleet nuoret olivat kotoutumisajalla, joten kotoutuminen on tärkeä näkökulma hankkeen toimintaa tarkasteltaessa.

Kotoutumista vastaavana terminä käytetään integroitumista, joka puolestaan viittaa eheytymiseen, kokonaistumiseen ja yhdentymiseen. Kotoutuminen on käytännössä prosessi, jossa maahanmuuttaja hakee paikkaansa uudessa yhteiskunnassa. (Mammon 2010, 12–13.) Konkreettisesti kotoutumisella siis tarkoitetaan maahanmuuttajan sopeutumista yhteiskuntaan ja yhteiskunnan toimintatapojen omaksumista. Lisäksi maahanmuuttaja oppii yhteiskunnasta uusia tietoja ja saa uusia taitoja. (Kotoutuminen 2013). Lain mukaan maahanmuuttajan kotoutumisaika on 3 - 5 vuotta. (Mammon 2010, 14).

Akkulturaatio ja Berryn nelikenttäteoria

Lain kotouttamisen edistämisestä (L1386/2010) rinnalla tuon esille teoreettisen näkemyksen yksilön kotoutumisesta. Emme voi nähdä kotoutumista vain lain näkemyksen mukaan vaan kulttuuriset tekijät tulevat väistämättäkin vastaan maahanmuuttajien kotoutumisen kohdalla.

Akkulturaatiolla tarkoitetaan kaksisuuntaista prosessia, jossa kulttuuri ja ihminen keskustelevat keskenään. Akkulturaatiossa kulttuuria muokataan ja kulttuuri muokkaa osaltaan ihmistä. (Talib, Löfström & Meri 2004, 43.) John Berry on muodostanut neljä eri strategiaa siitä, mitä akkulturaatiosta voi seurata. Kyseistä selitysmallia kutsutaan Berryn nelikenttäteoriaksi, jolla hän havainnollistaa akkulturaation eri mahdollisuuksia. (Räty 2002, 125.)

	Tärkeää säilyttää oma identiteetti ja kulttuuri		
		Kyllä	Ei
Tärkeää ylläpitää eri etnisten ryhmien välisiä suhteita	Kyllä	Integraatio/ sopeutuminen	Assimilaatio / sulautuminen
	Ei	Separaatio/ eristäytyminen	Marginaalisaatio/ syrjäytyminen

Kuvio 4 Berryn nelikenttä teoria

Kun henkilö on kiinnostunut molemmista kulttuureista ja pystyy säilyttämään oman alkuperäisen kulttuurinsa ja sekä olemaan samalla vuorovaikutuksessa valtakulttuurin kanssa, on tuloksena integraatio. Integraatiossa yksilöllä on samaan aikaan osa oman alkuperäisen kulttuurin ja osa valtakulttuurin eheyttä. (Berry 1997, 9.) Suomessa käytetään integraatiosta sopeutumisen rinnalla nimitystä kotoutuminen. (Kotoutuminen 2013). Kotoutuminen eli integraatio on tämän hetkisen lain ja käsityksen mukaan kaksisuuntainen prosessi maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välillä. (L 30.12.2010/1386, 1§).

Jos henkilö haluaa säilyttää ja pitää kiinni alkuperäisen kulttuurinsa arvoista ja samaan aikaan välttelee vuorovaikutusta toisten kanssa, tapahtuu separaatio eli eristäytyminen. Assimilaatiosta eli sulautumisesta puhutaan puolestaan, kun yksilö ei halua säilyttää omaa kulttuuriaan vaan etsii jatkuvasti vuorovaikutusta valtakulttuurin kanssa. (Berry 1997, 9.) Assimilaatiossa maahanmuuttaja saattaa nähdä ainoaksi mahdollisuudekseen selviytyä uudessa ympäristössä omaksumalla nopeasti asioita valtakulttuurista, kuten kielen ja muut tavat. (Räty 2002, 126). Marginaalisaatiosta puhutaan, kun yksilöllä on vähän mahdollisuuksia tai haluja oman kulttuurinsa ylläpitoon mutta myös vain vähän kiinnostusta muita kulttuureita, kuten valtakulttuuria kohtaan. Marginaalisaatio eli syrjäytyminen johtuu usein syrjäytymisestä tai syrjinnästä. (Berry 1997, 9.)

Berryn strategiat akkulturaatiosta perustuivat alun perin vähemmistökulttuuria edustavan vapautteen valita, kuinka hän akkulturoituu. Tutkimukset ovat osoittaneet,

että näin ei kuitenkaan aina ole. Valtakulttuuri saattaa pakottaa tiettyihin akkulturaation muotoihin tai vähentää vaihtoehtoja. Esimerkiksi integraatio voi toteutua ainoastaan henkilön vapautena valita se, mikäli valtakulttuuri on avoin monikulttuurisuudella ja suostuu sulauttamaan sen osaksi yhteiskuntaa. Separaatiolle eli eristäytymiselle Berry on luonut myös toisen termin ”segregation”, mikäli kyseessä ei ole eristäytyminen vaan syrjintä. Tällöin valtakulttuuri syrjäyttää henkilön eikä hän eristäydy itse. Marginaalisaatiota ihminen valitsee harvoin itse, vaan usein valtakulttuuri syrjäyttää heidät tuloksena esimerkiksi pakotetusta assimilaatiosta tai syrjäyttämisestä. (Mts. 10 – 11.)

Ympäristöllä on suuri merkitys maahanmuuttajan kotoutumiseen ja sopeutumiseen. Vastaanottavainen ja avoin ympäristö antaa paremmat mahdollisuudet kotoutumiselle kun taas kokemukset syrjinnästä tai välinpitämättömyydestä haittaavat sopeutumista uuteen ympäristöön. Kotoutumisprosessissa marginalisoitumista pidetään erityisesti nuorten maahanmuuttajien uhkana. Marginalisoituminen voi johtaa esimerkiksi siihen, että maahanmuuttaja oppii kielen vaillinaisesti. Rätty toteaa kirjassaan, että kun henkilö oppii uuden kulttuurin siten, että hän voi elää siinä täysipainoisesti ja samalla kokee elämänsä jatkumona ympäristön muuttumisesta huolimatta, hän on onnistunut hallitsemaan kahta eri kulttuuria. (Rätty 2002, 124, 127–128.)

Laki kotoutumisen edistämisestä

Vuoden 2011 syyskuussa astui voimaan uusi kotouttamislaki, laki kotoutumisen edistämisestä, jonka tarkoituksena on vastata Suomen muuttuneeseen maahanmuuttotilanteeseen. Vuodesta 2011 lähtien jokaisen oleskeluluvan saaneen tai oleskeluoikeutensa rekisteröineen tulee saada perustiedot yhteiskunnasta sekä ohjausta palveluista. Uudistetun lain keskeisinä periaatteina on huomioida kaikki Suomeen muuttavat henkilöt muuton syystä riippumatta, edistää kotoutumisessa maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta, lisätä kotouttamistoimenpiteiden vaikuttavuutta ja seurantaa, ehkäistä haavoittuviin ryhmiin kuuluvien syrjäytymistä sekä vahvistaa pakolaisten hallittua kuntiin

sijoittamista. Näiden lisäksi lisätään maahanmuuttajien osallisuutta ja parannetaan alkuvaiheen ohjausta niin, että tieto yhteiskunnasta, oikeuksista ja velvollisuuksista ja neuvonta kielikoulutus- ja työnhakuaiheissa saadaan heti maahan tulon alkuvaiheessa. (Uusi kotouttamislaki 1.9.2011. 2011.)

Laki kotoutumisen edistämisestä tukee ja edistää maahanmuuttajan kotoutumista ja heidän mahdollisuuksiaan osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Laki edistää lisäksi tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Laki määrittelee kotoutumisen maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen kehittymiseksi. Vuorovaikutteisen kehityksen tarkoituksena on yhteiskunnan ja työelämän tietojen ja taitojen antamisen maahanmuuttajalle ja samalla tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitoon. Kotouttamisella puolestaan lain mukaan tarkoitetaan kotoutumisen *monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla*. (L 30.12.2010/1386, 1§, 3§.)

Laki kotoutumisen edistämisestä määrää, että kotoutumista edistäviä toimenpiteitä tulee järjestää osana kunnan peruspalveluja, työ- ja elinkeinohallinnon palveluina sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Samalla edellä mainittujen tahojen tulee antaa maahanmuuttajalle ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista. Lisäksi maahanmuuttajien tulee saada tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. (L 30.12.2010/1386, 6§, 7§.)

Maahanmuuttajien alkukartoituksessa arvioidaan maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muita kotoutumisvalmiuksia sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien palveluiden tarvetta. Alkukartoitukseen ovat oikeutettuna kaikki maahanmuuttajat, jotka sitä pyytävät, mutta Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävänä on tehdä se työttömälle työnhakijalle ja kunnan puolestaan järjestää se toimeentulotukea saavalle maahanmuuttajalle. Alkukartoitus tulee tehdä kahden kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta tai henkilön pyynnöstä.

Alkukartoituksessa arvioidaan tarve kotoutumissuunnitelmalle. (L 30.12.2010/1386, 9§.)

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan henkilökohtainen suunnitelma häntä edistävästä ja tukevasta toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät hänen mahdollisuuksiaan saada riittävä suomen kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Suunnitelman tarkoituksena on ottaa huomioon myös henkilön aikaisempi ammatti tai tutkinto ja saattaa se mahdollisesti suomalaisen työelämän vaatimuksia vastaavaksi. (Keski-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 8.) Laki määrittää maahanmuuttajan oikeuden kotoutumissuunnitelmaan. Edellä mainittujen asioiden lisäksi kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on edistää maahanmuuttajan roolia yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Suomen ja ruotsin kielen opiskelun lisäksi kotoutumissuunnitelmaan voidaan lisätä oman äidinkielen opetusta, yhteiskuntaan perehdyttävää opetusta ja luku- ja kirjoitustaidon ja perusopetuksen täydentävää opetusta. Kotoutumissuunnitelma voi sisältää myös kotoutumiskoulutuksen ja muita kotoutumista yksilöllisesti edistäviä toimenpiteitä. Kotoutumissuunnitelmaan, kuten alkukartoitukseenkin on oikeutettu henkilö, joka on työttömänä työnhakijana ja saa toimeentulotuen lain mukaista toimeentulotukea tai sellainen maahanmuuttaja, jonka on arvioitu alkukartoituksessa tarvitsevan suunnitelmaa kotoutumisen edistämiseksi. (L 30.12.2010/1386, 11§ 12§.)

Kotoutumisohjelma laaditaan yhteistyössä työviranomaisten ja muiden viranomaisten ja Kansaneläkelaitoksen kanssa. Kunta vastaa työelämän ulkopuolisen väestön kotouttamisesta kun taas puolestaan työhallinnon painopiste on työikäisten maahanmuuttajien kotouttamisessa. Keskityn opinnäytetyössäni nuorten maahanmuuttajien näkökulmaan, joten tarkastelen paremmin työikäisten kotouttamista. Työikäisten maahanmuuttajien kohdalla tavoitteena on heidän pääsy työelämään sekä saada heidän osaaminen ja koulutus yhteiskuntamme käyttöön. (Keski-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 7-8.)

3.3 Maahanmuuttopolitiikka

Yleisesti maahanmuuttopolitiikka on muuttunut 2000 -luvulla kaksisuuntaiseksi.

Maahanmuuttajan lisäksi myös kantaväestön tulee sopeutua muuttuvaan yhteiskuntaan. Lisäksi 2000 -luvulla on alettu korostamaan humanitäärisen maahanmuuton sijaan työperäistä maahanmuuttoa. (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 9.)

Eurooppa 2020- strategiat

Eurooppa 2020 -strategiassa yleisinä tavoitteena koko EU:n alueella on nostaa työllistymisprosenttia 20–64 -vuotiaiden keskuudessa. Lisäksi koulunkäynnin keskeyttäneiden määrää pyritään pienentämään niin, että keskeyttäneitä olisi enää alle 10 %. Tavoitteena on myös poistaa syrjäytymis- ja köyhyysvaara yli 20 miljoonalta ihmiseltä. (Europe 2020 targets n.d.)

Eurooppa 2020 -strategiassa jokaiselle maalle on asetettu yleisten tavoitteiden mukaisesti omat tavoitteet. Suomessa työllisyysaste pyritään nostamaan 78 prosenttiin, kun taas koko Euroopan kohdalla tavoite on 75 prosenttia sekä koulun keskeyttäneiden määrä pyritään saamaan laskemaan kahdeksaan prosenttiin, kun taas EU:n yleistavoite on kymmenen prosenttia. Köyhyys ja syrjäytymisvaara pyritään puolestaan poistamaan vähintään 150 000 henkilöltä. Kyseiset tavoitteet ovat vahvistettu vuonna 2011. (mt.)

Eurooppa 2020 älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun strategiassa myös maahanmuuttajat nousevat esille. Strategiassa siitä, että työllisyys on nostettava, käytetään keinoina mm. maahanmuuttajien parempaa integroimista työmarkkinoille. EU:n köyhyyden torjuntaan tarvitaan mm. uusi suunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen tueksi, jotta heidän mahdollisuudet olisivat paremmin hyödynnettävissä. (Communication from the commission Europe 2020 2010, 10, 19.)

Kataisen hallitusohjelma

Pääministeri Kataisen hallitusohjelmassa on keskeisenä toimintana maahanmuuttajien kotoutuminen ja syrjinnän torjunta. Hallitus pyrkii rakentamaan sellaisen maahanmuuttopolitiikan linjan, jossa Suomesta rakennetaan suvaitsevaa, turvallista ja moniarvoista maata. Hallitusohjelmassa pyritään myös mm. nostamaan maahanmuuttajien työllistymisastetta, kehittämään kotoutumispolitiikasta yhä vaikuttavampaa ja torjumaan syrjintää tehokkaasti. Hallitusohjelmassa myös pyritään vahvistamaan maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään kaikin keinoin. Tavoitteena Kataisen hallitusohjelmalla onkin maahanmuuttajien työllistymisasteen nostamisen lisäksi puolittaa työttömyys, jossa kiinnitetään erityisesti huomiota sellaisiin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat heikkommat. Kataisen hallitusohjelmaan on myös kirjattu kotoutumiskoulutukseen pääsyn tehostaminen sekä kielikoulutuksen tehostaminen ylipäätään ja sen ulottaminen ammatilliseen koulutukseen saakka. Kotoutumiskoulutuksessa tulee myös lisätä maahanmuuttajien tietoisuutta suomalaisesta yhteiskunnasta ja heidän perusoikeuksistaan. Nuorten maahanmuuttajien kohdalla kiinnitetään huomiota erityisesti koulutuksen ja tukitoimenpiteiden saatavuuteen. (Hallitusohjelma 2011, 28- 30.)

Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hanke toimii kolmannen sektorin toimintana ja vuonna 2011 Kataisen hallitusohjelmassa onkin tuotu esille, että tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttaja- ja kotouttamistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä. Järjestöjen toimintaedellytyksiä pyritään kehittämään niin, että heillä on kykyjä ja mahdollisuuksia osallistua maahanmuuttajien neuvontaan ja heidän koulutustaan asiassa parannetaan. (Mts. 30.)

Sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla on vahvistaa osallisuutta maahanmuuttajien ja muiden erityisryhmien kohdalla sekä edistää hyvinvointia ja terveyttä. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiassa ja hallitusohjelmassa painotetaan, että maahanmuuttajien ja heidän perheenjäsenten kotouttamista yhteiskuntaan tulee tukea sosiaali- ja terveydenhuollon keinoin. Tuen tulee tapahtua niin, että

maahanmuuttajien mahdollisuudet työhön ja opiskeluun paranevat.

(Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys 2013.)

Valtioneuvoston hyväksymä Lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa on tavoitteena vuosille 2012 - 2015 vähentää köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjintää hallitusohjelman mukaisesti. Strategisena tavoitteena suunnitelmassa ovat mm. nuorten työllistyminen ja työllisyysasteen paraneminen, kulttuuri-, ja liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan osallistuminen tasavertaisesti, yhdenvertaisuuden toteutuminen sekä kaikilla lapsilla ja nuorilla olisi lähtökohdista riippumatta mahdollisuus saada korkeatasoinen koulutus. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015 n.d.) Nämä strategiset tavoitteet liittyvät maahanmuuttajanuorten mahdollisuuksiin.

Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tekemän Keski-Suomen maahanmuuttopolitiittisen ohjelman mukaan Keski-Suomessa maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluja toteuttavat kunnat sekä työ- ja elinkeinotoimistot. Jyväskylän kaupungissa on sosiaalipalveluiden alaisuudessa toimiva maahanmuuttajapalveluyksikkö sekä Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston hallinnoima ESR Palapeli2 projekti. Näiden lisäksi Keski-Suomessa toimii myös erilaisia järjestöjä, jotka hoitavat maahanmuuttajille suunnattua neuvonta- ja ohjaustehtävää. Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimistossa toimii erityispalveluna maahanmuuttajien kotouttamispalvelut. (Keski- Suomen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma 2010, 9.)

Nuorisotakuu

Nuorisotakuu on yhteinen nimitys pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen linjaamasta yhteiskunta- ja koulutustakuusta sekä myöhemmin linjatusta nuorten aikuisten osaamissuunnitelmasta. Nuorisotakuulla pyritään auttamaan nuoria koulutukseen ja työelämään. (Kirje nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille 2013.)

Vuoden 2013 alusta voimaan astuneen nuorisotakuun tarkoituksena on, että jokainen alle 25-vuotias nuori tai alle 30-vuotias vastavalmistunut nuori saa

mahdollisuuden mennä työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan. Paikkaa tulee tarjota viimeistään silloin, kun nuori on ollut työttömänä kolme kuukautta. (Nuorisotakuu auttaa eteenpäin n.d.)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä *Nuorisotakuun tuomista muutoksista vuonna 2013* yhtenä painopisteenä on maahanmuuttajien kielikoulutuksen lisääminen. Maahanmuuttajanuoret tarvitsevat erityistoimia, jotta he pääsevät peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. Heille nuorisotakuu ilmenee koulutustakuuna, joka mahdollistaa opiskelunvalmiuksien ja kielitaidon parantamista kielikoulutusta lisäämällä. Lisäksi nuorisotakuun myötä lisätään työvoimapolitiittista koulutusta, jolla pyritään kehittämään maahanmuuttajanuorten opiskelunvalmiuksia ja kielitaidon kehitystä. Nämä työvoimapolitiittiset toimenpiteet suunnataan pääsääntöisesti työttömille, jotka ovat täyttäneet 20 vuotta. (Nuorisotakuun tuomat muutokset 1.1.2013 n.d)

3.4 Maahanmuuton haasteet

Tilastokeskuksen väestörakennetilaston mukaan Suomessa vakituisesti vuoden 2012 lopussa asuneiden ulkomaalaisten osuus oli 15–19 -vuotiailla n. 4,5 %, 20–24 -vuotiailla n. 6,1 % ja 25–29 -vuotiailla n. 9,2 %. Yhteensä ulkomaalaista alkuperää asuvia oli Suomessa vuoden 2012 lopussa 279 616 henkilöä eli 5,2 % koko väestöstä. Heistä toisen polven maahanmuuttajia olivat 41 408 henkilöä. Keski-Suomen maakunnassa oli vuoden 2012 lopulla 15–19 -vuotiaita ulkomaankansalaisia yhteensä 271 henkilöä, 20–24 -vuotiaita 421 henkilöä ja 25–29 -vuotiaita 682 henkilöä. (Tilastokeskuksen tilastotietokanta StatFi, 2012). Kuten tilastoista näemme, maahanmuuttajanuoret ovat iso ryhmä, joihin kohdistuu edellä mainittuja syrjäytymisen riskitekijöitä. Maahanmuutto tulee ottaa vastaan myös haasteena, johon erilaisin toimin pyritään vastaanottavassa maassa vastaamaan.

Työ- ja elinkeinotoimiston julkaisussa on tutkittu 18–29 -vuotiaita työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria. Ulkopuolisten ja työttömien ryhmä elää nuorten kohdalla jatkuvasti, osa pääsee koulutukseen, töihin, perhevapaalle tai

muuttaa pois maasta. Toisaalta ryhmään tulee myös uusia henkilöitä, joilla ei ole työtä tai opinnot ovat keskeytyneet. Ryhmään tulee lisää jatkuvasti myös maahanmuuttajia. (Myrskylä 2011, 9-10.)

Vuonna 2008 äidinkielenään muuta kuin Suomea puhuvien nuorien osuus oli 5,2 %. Heistä 23 % on ulkopuolella tai työttömiä. Tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten, jotka ovat suorittaneet peruskoulun ulkopuolisuus- ja työttömyysriski on suomalaisiin nuoriin verrattuna lähes kuusinkertainen. (Mts. 14.)

Maahanmuuttajat kokevat maahan muuton eri tavoin ja sen kokemukseen liittyy haasteita. Haasteita ovat esimerkiksi uusi kieli, yhteiskunta ja kontaktit. Jokainen maahanmuuttaja joutuu kohtaamaan aluksi kielitaidottomuuden sekä tuntemuksen siitä, että hänen tietonsa yhteiskunnasta ja kontakteista ovat puutteelliset. Tähän nivelvaiheeseen on tärkeää saada ohjausta ja tietoa. Mikäli ohjausta ja tietoa ei ole tarjolla, voi maahantulijan haasteet uusista olosuhteista johtaa väriin valintoihin ja sitä kautta ei-toivottuihin elinolosuhteisiin ja tilanteessa nähdään myös syrjäytymisen riski. Syrjäytymisellä voi olla seurauksia myös seuraaville sukupolville. Alitolppa-Niitamo tuo artikkelissaan *Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset* esille, että suuren muutoksen mukana tulevat elämänhallinnalliset ongelmat voivat aiheuttaa avuttomuutta, toivottomuutta, stressiä ja mahdollisesti myös tunnettua aggressiota ympäristöä kohtaan. Maahanmuuton seurauksia pidetäänkin hyvin monitasoisina. Tuen, tiedon ja ohjauksen tärkeyttä ei voi vähätellä, vaikka henkilö itse pystyisi aktiivisesti ja itsenäisesti tekemään päätöksiä ja ohjata elämäänsä tavoitteidensa mukaisesti. (Alitolppa-Niitamo 2005, 39, 47.)

Rakenteellinen syrjintä ja syrjäyttäminen

Rakenteellisella syrjinnällä tarkoitetaan yhteiskunnan rakenteissa, lainsäädännössä ja palveluissa olevaa syrjintää, jossa ei oteta tasa-arvoisesti huomioon kaikkia ryhmiä. (Sosiaali- ja terveydenhuolto ja syrjintä n.d, 4). Suomalaisen yhteiskunnan monimutkaisuus ja palveluiden eriytyneisyys asettaa maahanmuuttajalle haasteen. Suomalainen yhteiskunnan julkisten palvelujen tuntemus on tärkeää jokaisen oman

elämänhallinnan näkökulmasta. Alitolppa-Niitamo tuokin esille, että omakielisen tiedon tai maassa puhuttavien kielten opetuksen puutteet ovat selviä rakenteellisia syrjinnän muotoja. (Alitolppa-Niitamo 2005, 47.) Rakenteellisen syrjinnän muotoina voidaan nähdä konkreettisimmillaan maahanmuuttajien kohdalla, että esimerkiksi lomakkeet ja erilaiset tiedotusmateriaalit ovat saatavilla vain valtaväestön kielellä. (Sosiaali- ja terveydenhuolto ja syrjintä n.d, 10).

Maahanmuuttajien kohdalla haasteena voidaan nähdä myös syrjäyttäminen. Kirsi Juhila tuo kirjassaan *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina* esille näkemyksen milloin syrjäytymisestä tulee syrjäyttämistä. Kun syrjäytyneitä tai syrjäytymisuhan alla olevia itseään vastuutetaan, voi yhteiskuntaan tulla tiukempi kontrolli. Tiukemman kontrollin alla olevat *yhteisiä pelisääntöjä osaamattomat tai niitä noudattamattomat* suljetaan pois yhteiskunnasta. Heille ei rakenneta polkuja vaan ennemminkin heille tehdään esteitä, jotka tukevat syrjäyttämistä. Vallan nähdään tällöin olevan niillä, jotka tekevät omasta näkökulmastaan tuottavia ratkaisuja säännöillä ja rajoituksilla. (Juhila 2006, 78- 80.) Näin yhteiskunnan rakenteet voivat esimerkiksi olla syrjäyttämässä maahanmuuttajia.

4 Maahanmuuttajanuorten työllistyminen

Maahanmuuttajat ovat pääosin työikäisiä ja motivaatio työmarkkinoille on korkea. (Arajärvi 2008, 19). Maahanmuuttajien kotoutumista ja motivaatiota tulisi tukea siten, että maahanmuuttajat saisivat koulutustaan vastaavaa työtä. Koulutettu ja koulutustaan vastaava työtä tekevä nuori nähdään hyvänä esimerkkinä muille nuorille. (Vanhemmuus ja toimiva viranomaisyhteistyö 2007, 13.) Vuonna 2012 tehdyn Maahanmuuttajabarometrin mukaan tärkeimpänä tekijänä kotoutumisen kannalta tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat kokivat työllistymisen. (Maahanmuuttajabarometri 2012, 21).

Maahanmuuttajien tilanne työmarkkinoilla

Vuoden 2008 tehdyn selvityksen mukaan ulkomaalaisten työttömyys on Suomessa kolminkertainen verrattuna Suomen kantaväestöön, vaikka suuri osa maahanmuuttajista työllistyy tai hakeutuu koulutukseen. Maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa pidetään epävakaana, vaikka ulkomaalaisten työttömyys on laskenut viime vuosina. (Arajärvi 2008, 1, 19.) Maahanmuuttajien työttömyyden katsotaan reagoivan herkemmin vallitsevaan työtilanteeseen kuin kantaväestön. Maahanmuuttajat edustavat suurta joukkoa työttömissä, joten heidän on sanottukin toimivan *”kantaväestön ydintyövoimaa suojaavana puskurina talouden ylä- ja alamäissä”*. Lisäksi useissa tutkimuksissa on todettu, että maahantuloaika ja maassaoloaika vaikuttavat työllistymiseen. (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 23.)

Työmarkkinoilla maahanmuuttajien tilanne on heikompi kuin valtaväestöllä. Suomessa työn saantiin vaaditaan yhteiskunnan tuntemusta, kielitaitoa ja valtaväestön sosiaalisten verkostojen hallintaa. Ongelma nähdään myös toisin päin, ilman töitä on hankala saada edellä mainittuja asioita. Yhteiskunnassamme työ on yksi keskeinen yhteiskuntaan kiinnittävä tekijä ja ilman sitä syrjäytymisen ja eristäytymisen riski on suuri. Maahanmuuttajat näkevät kotoutumisen suurimpana ongelmana työttömyyden, tästä onkin syntynyt viimeaikoina yhä keskeisempi asia tutkijoiden ja viranomaisten keskuudessa. (Rissanen ym. 2004, 31.)

Työ kotoutumisen edistäjänä

Työ on maahanmuuttajille mahdollisuus tutustua suomalaiseen elämäntapaan, normeihin, arvomaailmaan ja yhteiskuntaan, joten työllistyminen palvelee monilta osin integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Psykososiaalisella tasolla työllistymisellä on katsottu olevan merkitystä yksilön itsetuntoon, elämänhallintaan ja yhteisön arvostukseen, kun taas puolestaan työttömyys usein liittyy elinpiirin kapenemiseen ja riippuvaisuuteen yhteiskunnan tuesta sekä asuinympäristön ajanviettomahdollisuuksista. (Alitolppa-Niitamo 2005, 39.) Kuten jo edellä mainitsin, työ on tärkeä kotoutumisen edistäjä, sillä työn kautta maahanmuuttaja saa kontakteja suomalaisiin ja lisäksi se nähdään hyväksyttävänä ympäristön näkökulmasta. (Räty 2002, 179).

4.1 Maahanmuuttajien koulutustilanne ja sen edistäminen

Vain peruskoulun suorittaneiden vieraskielisten määrä on kasvanut 2000-luvulla 120 %, silti vieraskielisten työttömien määrä on kasvanut vain vähän. Vieraskielisten ulkopuolisten määrä on 3,8-kertainen kotimaisia kieliä puhuviin verrattuna. 2000-luvun alussa vieraskielisten ulkopuolisten määrä oli 4,6-kertainen, vaikka ulkopuolisten määrä on kasvanut 55 % tämän hetkistä tilastoa katsoessa. Tämä selittynee sillä, että maahanmuuttajien koulutuksesta saadaan vaillinaista tietoa ja korkeasti koulutetutkin saatetaan luokitella vain peruskoulun suorittaneiden joukkoon. (Myrskylä 2011, 42.)

Maahanmuuttajien ulkomailla suorittamista tutkinnoista on vaillinaista tietoa, sillä tilastokeskuksen tutkintorekisteriin tulee lähinnä tiedot vain Suomessa suoritetuista tutkinnoista. Tämän vuoksi tilastoissa saattaa olla hyvinkin korkeasti koulutetun maahanmuuttajan kohdalla että hänellä ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta. Tilastojen katsotaan antavan todellista heikompa kuvaa maahan muuttaneiden koulutuksesta ja syrjäytymisestä. (Mts. 36.)

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2006 yhteensä 9800 15–24 -vuotiasta maahanmuuttajanuorta. Opetushallitus julkaisi puolestaan syksyllä 2007 tutkimuksen, jonka mukaan 5 % kaikista peruskoulunsa päättäneistä ei jatka opiskelua seuraavana syksynä. Erityisessä riskissä nähdään ne maahanmuuttajanuoret, jotka keskeyttävät opintonsa. Maahanmuuttajien opintojen keskeyttäminen on kantaväestöön verrattuna jonkin verran yleisempää. (Arajärvi 2008, 23, 63.)

Keski-Suomen alueen maahanmuuttajat ovat ammattitailtaan hyvin heterogeeninen joukko, osalla on kotimaassa suoritettuja ammattitutkintoja ja osalta puuttuu esimerkiksi luku- tai kirjoitustaito. (Keski-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 12.). Tämä on yksi haaste työllistämässä. Maahanmuuttajanuoret tarvitsevat erityistä tukea perustaitojen kuten matematiikan ja suomenkielen oppimisessa, ongelmanratkaisutaidoissa ja kommunikaation käytössä sekä sosiaalisessa kanssakäymisessä, joita tarvitaan jatkokoulutuksessa tai työelämässä. Tämä luo uudenlaisen haasteen kouluille. PISA tutkimuksen mukaan vastaanottavan maan kielen oppimisella on yhteys edellä mainittujen taitojen oppimisessa. OECD(2006) - tutkimuksen mukaan huono menestyminen matemaattisissa taidoissa ja lukutaidossa ennustaa rajoitteita maahanmuuttajataustaisista nuorista 25 %:lle mm. jatkokoulutuksen suhteen. (Teräs, Lasonen & Sannimo 2010, 87, 90.)

Suomen koulujärjestelmä on suunniteltu iän mukaisesti, jota oppimateriaalit tukevat. Maahanmuuttajanuori voi kuitenkin ikänsä puolesta rikkoa tätä ikärakennetta. Perusopetus aloitetaan yleensä valmistavassa opetuksessa eri-ikäisten lasten ja nuorten kanssa, jolloin oppimateriaalit voivat olla eri-ikäluokille suunniteltuja. (Mts. 94–95.)

Nivelvaihe

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, nivelvaihe on yksi haaste erityisesti maahanmuuttajien kohdalla. Koulutustutkimuksilla on tutkittu siirtymiä, joilla tarkoitetaan luokka- tai koulutusasteelta toiseen ja työelämään siirtymistä.

Siirtymistä käytetään myös nimitystä nivelvaihe. Opetusministeriön määritelmän mukaan peruskoulusta siirtyminen ammattikouluun on pitkäkestoinen nivelvaihe, jossa nuori alkaa suunnata ja selkiyttämään ajatuksiaan tulevaan jatko-koulutukseen ja ammattiin. Nivelvaihetta maahanmuuttajien kohdalla on pyritty helpottamaan eri hankkeiden avulla. Nivelvaiheen ratkaisuksi luokitellaankin maahanmuuttajien valmistavat koulutukset, kymppiluokat ja erilaiset työpajat. Opetushallituksen 2008 tekemän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanuorilla on nivelvaiheessa vaikeampi siirtyä koulutuksesta toiseen ja he keskeyttävät koulutuksensa helpommin. (Mts. 96 – 97.)

Sitran vuoden 2007 tekemän raportin mukaan maahanmuuttajanuorilla oli n. kolminkertainen määrä enemmän siirtymäongelmia kuin kotimaisia kieliä puhuvilla. Muuta kuin Suomea tai Ruotsia äidinkielenään puhuvat jäivät luokalle muita helpommin, jättivät hakematta kouluihin tai keskeyttivät koulun. Suurin ero oli ulkopuolelle jääneiden kohdalla. Suomen kieltä äidinkielenään puhuvista ulkopuolelle jäi n. 6 %, Ruotsin kieltä äidinkielenään puhuvia jäi ulkopuolelle n. 4 % kun taas muita kieliä äidinkielenään puhuvia ulkopuolelle jääneitä oli n. 19 %. Muissa siirtymäongelmissa erot olivat hieman tasaisemmat. Maahanmuuttajanuorien siirtymäongelmien taustalla vaikuttivat sekä perinteiset syrjäytymismekanismit, kuten kantaväestölläkin. Näiden lisäksi siirtymäongelmiin vaikuttivat kieli- ja kulttuuritekijät. Vuonna 2007 tehdyssä raportissa onkin ehdotettu, että maahanmuuttajanuorten koulutukseen pääsyä voitaisiin helpottaa huomioimalla maahanmuuttajatausta pisteytyksessä sekä integroituminen kantaväestön kanssa samaan ryhmiin. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 126, 139.)

Maahanmuuttajanuoret hakeutuvat ammatilliseen koulutukseen useammin kuin lukiokoulutukseen. Ammatilliseen koulutukseen pääsyn vaikeutumisen myötä yhä useampi maahanmuuttajanuori jää ilman koulupaikkaa. (Arajärvi 2008, 23.)

Koulutuksen edistäminen

Mikäli maahanmuuttajalla on peruskoulu suorittamatta tai suoritettu vain osittain, tarjoavat Keski-Suomessa Jyväskylän aikuislukio, Jyväskylän ammattiopisto ja

Jyväskylän Kristillinen opisto täydentävää opetusta peruskoulututkintoon. Kotouttamislain mukaan peruskoulututkintoa vailla oleva maahanmuuttajan kotoutumisaikaa voidaan jatkaa 5 vuoteen saakka. (Keski- Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 10)

Joissain tapauksissa kotoutumiskoulutusta voidaan järjestää työvoimakoulutuksena. Jyväskylässä työvoimakoulutusta maahanmuuttajille järjestää ensisijaisesti Jyväskylän aikuisopisto ja Jyväskylän kansalaisopisto. Lisäksi Jyväskylän aikuisopistossa järjestetään maahanmuuttajille eri ammattialoille painottuneita valmentavia koulutuksia. (Mts. 11.) Maahanmuuttajille järjestettävät ammattikoulutukseen valmistavat koulutukset ovat laajuudeltaan 20 - 40 opintoviikkoa. Valmistavan koulutuksen kautta maahanmuuttajan tulisi saada kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet jatko-opintoja varten. Ammatilliseen koulutukseen siirtyessä kielitaidon tulee olla riittävät, joten valmistavaan koulutukseen valituilla opiskelijoilla tulee olla riittävä suomen tai ruotsin kielitaito. (Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa n.d.)

Maahanmuuttaja opiskelijat opiskelevat tutkintoihin valmistavissa ja johtavissa koulutuksissa pääsääntöisesti yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa. Koulutuksen alkaessa maahanmuuttajaopiskelijat haastatellaan ja heille tehdään lähtötasokartoitus. Yhteistyönä tehdään myös niveltietopalavereita tarpeiden mukaan peruskoulun kanssa, jotta tarvittaessa pystytään huomiomaan opiskelijoiden *mahdollisesti tarvitsemia opetusjärjestelyitä sekä tukitarpeita*. Ammatilliseen koulutukseen pääsyn yhtenä haasteena on kielitaidon puute. Yhtenä tavoitteena pidetäänkin ammatillisen koulutuksen kehittämistä sellaiseksi, että sen sisällä olisi tukirakenteita, jotka helpottaisivat asioiden sisältöjen oppimista myös heikommalla kielitaidolla ja joiden avulla kielitaito kehittyisi osana opintoja. (Keski- Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 11.)

Oppisopimuskoulutusta pidetään maahanmuuttajille hyvänä keinona hankkia ammatillinen koulutus tai täydentää sitä tai työllistyä pysyvämmiin. (Mts. 11).

Jyväskylän monikulttuurisuus ohjelman 2013 - 2016 luonnoksessa kerrotaan, että Jyväskylän oppisopimuskeskus pilotoi parhaillaan toimintamalleja, joilla maahanmuuttajia saataisiin yhä enemmän oppisopimuskoulutuksiin ja työnantajien kynnystä madalletaan ottaa maahanmuuttajataustainen henkilö oppisopimuskoulutukseen. Lisäksi Jyväskylän uuden monikulttuurisuusohjelman tavoitteena on, että viiden vuoden kuluttua maahantulosta maahanmuuttajalla olisi riittävä kielitaito osallistua suomenkieliseen koulutukseen ja siten työhön pääsemiseen. (Jyväskylän monikulttuurisuusohjelman luonnos 2013, 23.)

Työllistymisen haasteet

Maahanmuuttajien työllistymistä vaikeuttavat tietämättömyys perustiedoista, jotka auttavat työn löytämisessä. Maahanmuuttajien osaaminen ja ammattitaito voivat olla myös eri tarpeisiin vastaavaa kuin mitä Suomessa tarvitaan. Yhtenä ongelmana pidetään myös ulkomailla hankitun koulutuksen pätevyyden tunnistamista. Tilastojen mukaan maahanmuuttajat ovat yleisesti koulutettua väkeä ja heillä on toisen- tai korkea-asteen tutkintoja. Pakolaisena tulleet maahanmuuttajat puolestaan tekevät poikkeuksen tilastoon ja omaavat vähemmän koulutusta. Tilaston luotettavuuteen vaikuttaa se, että osa koulutustasosta on jäänyt tuntemattomaksi ja näin ollen tilastoitu perusasteen tutkinnon mukaisesti. (Arajärvi 2008, 1 18.)

Jyväskylän tämän hetkinen työllistymistilanne asettaa myös haasteen maahanmuuttajien työllistymiselle. Jyväskylän työttömyysaste oli 14,4 % 31.3.2013, joka tarkoittaa 8572 ihmistä, kun taas vuonna 2012 se oli keskiarvoltaan 13,1 %. (Jyväskylä pähkinänkuoressa 4.4.2013.) Keski-Suomen Työ- ja elinkeinotoimiston maahanmuuttoasiantuntijan Saara Kiesiläisen 15.11.2013 pitämän esityksen mukaan tällä hetkellä Keski-Suomen Työ- ja elinkeinotoimistossa on työnhakijana 426 maahanmuuttajanuorta. (Kiesiläinen 2013).

4.2 Palvelut ja palveluiden kehittäminen

Suomi on sitoutunut toteuttamaan ja noudattamaan vuoden 1999 uuteen perustuslakiin sisällytettyä syrjimättömyyden ja tasavertaisuuden periaatteita.

(Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 19). Lain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä eikä ketään saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan esimerkiksi aseman, kielen tai uskonnon takia. (L 11.6.1999/731, 6§).

Maahanmuuttajien työvoimapalveluiden järjestäminen kuuluu Työ- ja elinkeinotoimistolle. Työ- ja elinkeino toimiston tulee huolehtia maahanmuuttajien kotoutusta edistävien ja tukevien työvoimapalvelujen, luku- ja kirjoitustaidon opetuksen ja perusopetuksen järjestämisestä työnhakijaksi rekisteröidyille maahanmuuttajille. Kunnat laativat yhdessä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa oman kotoutumishjelman, jossa määritellään tarkemmin kunnan järjestämät toimenpiteet. (Arajärvi 2008, 63–64.)

Keski-Suomen Työ- ja elinkeinotoimisto järjestää nuorille työnhakuvalmennusta. Työnhakuvalmennus tapahtuu pääosin ryhmässä, tarpeen vaatiessa osa valmennuksesta voidaan järjestää yksilötyöskentelynä. Työnhakuvalmennuksen tavoitteena on edistää omaehtoista työnhakua ja nuori saa taitoja käyttää erilaisia kanavia työnhaussa. Työnhakuvalmennuksen lisäksi Työ- ja elinkeinotoimisto tarjoaa nuorille uravalmennusta, jonka tavoitteena on auttaa nuorta löytämään oma ammattiala sekä työhönvalmennusta, kun henkilö tarvitsee tukea työllistymiskynnyksen ylittämiseen. (Kiesiläinen 2013.)

Palvelujen kehittäminen

Väestöliiton keväällä 2003 tekemän selvityksen pohjalta Anna Mikkonen on tehnyt artikkelin, joka käsittelee työttömien sekä työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien järjestettyä kotoutumistoimintaa. Väestöliitto toteutti selvityksen haastatteleamalla maahanmuuttajien kanssa työskenteleviä henkilöitä eri tahoilla. Haastatteluista nousi esille mm. palvelujen ja tarpeen kohtaamattomuus. Kotouttamistoiminnan joissakin palveluissa on ruuhkaa eikä kaikki halukkaat pääse osallistumaan kun taas puolestaan joihinkin palveluihin ei löydy kävijöitä. Uutta aloittaessa kestää myös oman aikansa ennen kuin toiminta löytää paikkansa ja kävijät. Haastatteluissa nousi lisäksi esille ryhmiä, jotka tarvitsevat erityispalveluita. Opinnäytetyöni aiheeseen liittyen esille nousivat luku- ja kirjoitustaidottomat sekä

teini-iässä maahan tulleet. Luku- ja kirjoitustaidottomalle työnhaku voi olla erityisen hankalaa ja he tarvitsevat tähän erillisiä kursseja sekä muuta toimintaa. ETNON tekemän selvityksen mukaan luku- ja kirjoitustaidottomat kuuluvat riskiryhmään syrjäytyä. Yksin tai perheen kanssa teini-ikäisenä maahan tulleille luokitoutumispainetta *vanhempien odotukset ja murrosikään liittyvät muutokset*. (Mikkonen 2005, 53, 58, 63, 64.)

Väestöliiton tekemässä selvityksessä maahanmuuttajien kanssa työskennelleet henkilöt kertovat, miten heidän näkökulmastaan palveluita tulisi kehittää. Hyväksi havaitut käytännöt ovat olleet samoja riippuen kohderyhmästä. Maahanmuuttajille tulisi olla tarjolla henkilökohtaista seuranta ja ohjausta. Usein tieto jakautuu useille eri tahoille, joten tärkeänä pidetään, että jollain taholla olisi kokonaisvaltainen käsitys maahanmuuttajan tilanteesta. Ongelmana nähdään myös keskitetyn tiedon puute maahanmuuttajapalveluiden järjestämisessä ja tiedottamisessa. Tärkeänä pidetään matalankynnyksen paikkoja, joihin on helppo tulla. Sijainti sekä rento ja luottamuksellinen ilmapiiri madaltavat kynnyksiä mukaan tulemiselle. (Mts. 66 – 67.)

Jyväskylän monikulttuurisuus ohjelmasta 2013 - 2016 on tehty luonnosversio, joka on lähtenyt lausuntokierrokselle toukokuussa. Monikulttuurisuus ohjelman mukaan Jyväskylässä asui 3500 ulkomaalaista vuonna 2012 ja pääosiin suomeen muuttavat ovat nuoria aikuisia. Monikulttuurisuus ohjelma on asettanut tavoitteeksi puolittaa maahanmuuttajien työttömyyden vuoteen 2015 mennessä. Vuonna 2011 työttömyysprosentti on ollut maahanmuuttajille 36 prosenttia ja tavoitteena on pudottaa se 18 prosenttiin. Jyväskylän työttömyysprosentti oli vuonna 2012 15 prosenttia ja maahanmuuttajien kohdalla tämä oli kaksi kertaa suurempi. Jyväskylässä on lisäksi tehostettu maahanmuuttajanuorille kohdistettuja palveluita. Nuorten taidetyöpaja tarjoaa 17–29 -vuotiaille maahanmuuttajanuorille toiminnallista työpajatyöskentelyä vaihtoehtoiseksi kotoutumisen avuksi. Lisäksi monikulttuurista nuorisotyötä kehitetään ja tarvittaessa tähän lisätään resursseja. Tavoitteena on, että maahanmuuttajanuori löytää yhä paremmin kaupungin tarjoamiin nuorisopalveluihin. (Jyväskylän monikulttuurisuus ohjelma luonnos 2013 7, 10, 15–16.)

Yhtenäisen ja kattavan järjestelmän luomista pidetään haasteellisena, sillä maahanmuuttajia tulee erilaisista kulttuureista ja erilaisin perustein. Kulttuuriset tekijät voivat vaikuttaa esimerkiksi käsityksiin koulutuksen merkityksestä. Erilaiset maahantulon perusteet luovat myös Suomelle erilaisia velvoitteita. Jokaisen maahanmuuttajan kohdalle syntyy tarve kohdata hänet yksilönä ja suunnitella hänen työllistymisensä yksilölliset taustatekijät huomioon ottaen. (Arajärvi 2008, 15.)

4.3 Hanke työllistymisen edistäjänä

Kuten jo aikaisemmin maahanmuuttopolitiikan kohdalla tuli esille, Jyrki Kataisen Hallitusohjelma pyrkii nykyisellä kaudellaan vahvistamaan maahanmuuttaja- ja kotouttamistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä. (Hallitusohjelma 2011, 30) Lisäksi Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman yksi toimintalinja on pyrkiä eri toimenpitein edistämään maahanmuuttajien työllistymistä ja heidän osaamisensa hyödyntämistä. Yksi näistä toimenpiteistä maahanmuuttajia osallistavien, innovatiivisten työllistymishankkeiden kehittäminen. Maahanmuuttajat tarvitsevat työmarkkinoille ohjaavan palveluprosessin alkuvaiheessa monipuolista tukea työvoimapalveluna järjestettävien tukitoimien lisäksi. Tukitoimien lisäksi tarvitaan hankkeita ja klubitoimintaa, joilla pyritään etsimään innovatiivisia ratkaisuja ja uusia polkuja työelämään tai yrittäjyyteen. (Keski- Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2010, 16.)

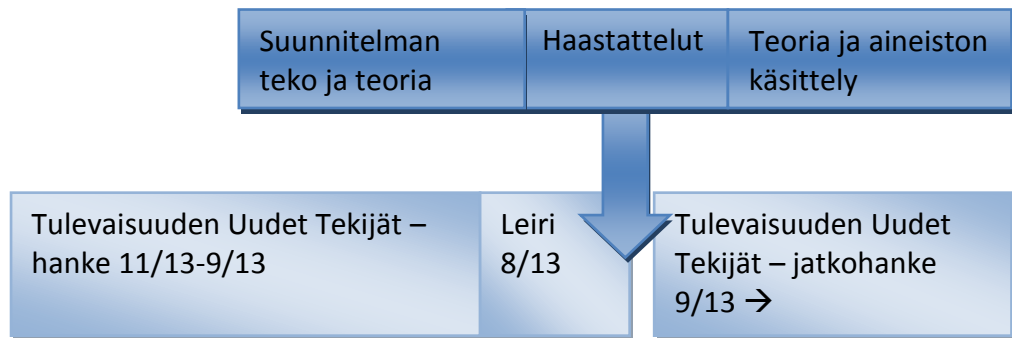
Sisäasianministeriön vuonna 2007 tekemässä julkaisussa maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisemisen tavoitteissa todettiin, että toiminta on liian projektimaista ja se tulisi saada osaksi viranomaisten toimintaa ja ammattitaitoa. (Vanhemmuus ja toimiva viranomaisyhteistyö 2007, 13).

5 Tutkimuksen toteuttaminen

Toimeksiantajan odotuksena opinnäytetyöhön oli haastattelututkimus, jossa haastateltavat pääsisivät kertomaan hankkeen merkityksestä heidän elämäänsä. Tutkimuskysymyksenäni opinnäytetyössäni on selvittää, mitä hankkeeseen osallistuneet nuoret hyötyivät hankkeesta. Keskityn opinnäytetyössäni vain nuorten näkökulmaan hankkeesta, en tuo esille omia arvioita tai työntekijöiden näkökulmia hankkeen aikaansaannoksista. Opinnäytetyöni on myös osa hankkeen arviointia ja arviointitutkimus, jossa peilaan tutkimukseni tuloksia hankkeen tavoitteisiin.

5.1 Tutkimusprosessi

Sovin opinnäytetyön toteuttamisesta hankkeen yhteisökoordinaattorin ja Jyvässeudun 4h-yhdistyksen toiminnanjohtajan kanssa tammikuussa 2013. Opinnäytetyön varsinainen työstäminen alkoi keväällä 2013 opinnäytetyön suunnitelman teolla. Opinnäytetyön toteuttamisesta tiedotettiin hankenuorille kevään ja kesän aikana eri toimintojen yhteydessä, joten heillä oli jo jokin ennakkotieto mahdollisesta haastattelusta. Aloitin opinnäytetyöni työstämisen teoriaosuudella. Haastattelut toteutin varsinaisen hankekauden jälkeen, syyskuussa 2013, ennen jatkohankkeen alkamista. Elokuussa 2013 järjestettiin leiri, joka oli viimeinen varsinainen hankkeen toiminto ennen jatkohanketta. Näin varmistin, että kaikki haastateltavat olivat voineet osallistua varsinaisen hankekauden aikana kaikkiin toimintoihin mihin heillä oli mahdollisuus ja että jatkohankkeen toiminnot eivät vaikuttaneet vielä haastatteluissa. Näin haastattelu saatiin jokaiselle tasavertaiseen kohtaan. Alla oleva kuvio kertoo tutkimusprosessini sijoittumista hankeajalle, mutta erityisesti kertoo siitä, mihin ajankohtaan haastattelut sijoittuivat.

Kuvio 5 Haastattelun sijoittuminen

Teoriaosuus ei ollut valmis ennen haastattelujen toteuttamista. Haastattelujen toteuttamisen jälkeen jatkoin vielä teoriaosuuden työstämistä sekä ennen että jälkeen haastatteluaineiston käsittelyn. Tutkimuksessani on lähestytty asioita sekä teoria- että aineistolähtöisesti.

Haastateltavia arvottiin yhteensä 13 henkilöä, joita pyysin haastatteluihin arvontajärjestyksessä. Tavoitteena oli saada n. 10 yksilöhaastattelua, joten arvoimme muutaman ylimääräisen henkilön, jos joku haastateltavista ei ollut halukas tai päässyt osallistumaan. Haastateltavat arvottiin siten, että sain heidän yhteystietonsa vasta haastattelurungon valmistuttua. Tein kaikki 10 haastatteluani syyskuussa 2013 kolmen viikon aikana. Haastatteluissa minulla oli haastattelurunko, joka on opinnäytetyön liitteenä. Tein haastattelun aikana haastattelurunkoon muistiinpanoja tutkijan silmään tärkeistä ja huomioitavista asioista. Pääasiassa kuitenkin keskityin kuunteluun, sillä yhdeksän kymmenestä haastattelusta nauhoitettiin.

Jokaisen haastattelun jälkeen litteroin haastattelut, jotta muistaisin ne mahdollisimman hyvin. Yhdestä haastattelusta tein kattavat muistiinpanot, sillä haastattelua ei nauhoitettu haastateltavan omasta pyynnöstä johtuen. Näin pyrin varmistamaan, että muistan kaiken oleellisen. Litteroitua tekstiä tuli Arial fontin 12 koolla 82 sivua. Litterointi sisälsi sekä haastattelijan että haastateltavan puheen. Haastattelut kestivät 20 minuutista 50 minuuttiin. Litteroin tekstin, sekä oman että haastateltavan puheen, jotta pystyisin palaamaan haastatteluun jälkeenpäin sanasta sanaan ja näin huomaamaan asioita, joita en välttämättä haastattelussa ollut

huomioinut. Litteroidun tekstin lukemisen lisäksi pystyin analysointivaiheessa kuuntelemaan haastatteluita nauhalta uudestaan. Näin pystyin varmistamaan vielä jälkeenkäin, että olinko ymmärtänyt asian oikein ja löytämään uusia näkökulmia tai ajatuksia.

Haastateltavat olivat iältään 18–27 -vuotiaita maahanmuuttajanuoria.

Haastateltavista seitsemän oli miehiä ja kolme naista. Suomessa oloaika ennen hanketta vaihteli 1,5 vuodesta 9,5 vuoteen. Haastateltavista kuusi kävi haastatteluhetkellä ammattikoulua, yksi oli suorittamassa peruskoulua, yksi oli maahanmuuttajien valmistavassa koulutuksessa ja kaksi työttömänä. Haastateltavat, jotka olivat työttöminä, aikoivat hakea kouluun seuraavana keväänä. Haastateltavat nuoret olivat olleet hankkeessa pisimmillään 2,5 vuotta ja lyhimmillään 0,5 vuotta.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä voidaan yhdistää ja käyttää erilaisia tutkimusotteita. (Kananen 2010, 133). Opinnäytetyöni toteutettiin laadullista ja määrällistä tutkimusotetta soveltaen. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusote määräytyi opinnäytetyöhöni toimeksiannon ja aineistonkeruumenetelmän kautta. Laadullinen tutkimusote sopi tutkimukseen hyvin, sillä se antaa mahdollisuuden ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen ja yhdestä havainnointi henkilöstä pyritään saamaan mahdollisimman paljon irti. Laadullinen tutkimus on kiinnostunut ihmisen kokemasta ja näkemästä reaalielämästä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tulkinta ja ymmärtäminen. Tieto tulee ihmisten sanoista ja teksteistä. Lisäksi kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä antaa tutkijalle erilaisia mahdollisuuksia ja polkuja. (Kananen 2008, 24–25, 27). Laadullinen tutkimusote näkyy työssäni aineiston keruun muodossa, haastattelun puolistrukturoiduissa avoimissa kysymyksissä ja nuorten oman äänen kuulluksi tuomisessa.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään niin paljon että saadaan tarvittava määrä tietoa. Laadullisessa tutkimuksessa riittävä määrä on aina harkinnanvarainen, sillä laadullisen tutkimuksen materiaalia voi kerätä vaikka loputtomiin. Riittävästä

määrästä käytetään nimitystä kylläntyminen, joka tapahtuu, kun tietoa on tarpeeksi. (Kananen 2008, 39) Tutkimuksessani oli alun perin suunniteltu tehtävän n. kymmenen haastattelua. Oletus oli, että kymmenen haastattelua antaisi monipuolista kuvaa ja mikäli se ei riittäisi, haastatteluja tehtäisiin lisää. Haastattelujoukko oli arvioitu suhteessa hankenuorien määrään eikä näin lähtenyt kylläntymisajatuksesta käsin.

Haastatteluaineiston kerättyäni ja sitä tarkemmin tutkittuani päätin ottaa soveltaa tutkimukseeni myös kvantitatiivista tutkimusotetta eli lukuja painottamaan saatuja tuloksia. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara tuovat kirjassaan Tutki ja Kirjoita esille, että kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimusote voidaan nähdä toisiaan täydentävinä, niitä voidaan käyttää rinnakkain ja niillä voidaan esimerkiksi laajentaa tuloksia koskemaan koko aineistojoukkoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 136–137.) Koin, että tutkimuksen tulokset ovat epämääräisempiä, mikäli en tarkentaisi niitä kvantitatiivisia menetelmiä käyttäen. Kvantitatiivisuudesta tutkimuksessani kertovat erilaiset kaaviot ja luvut, joilla kuvaan asioita.

Haastattelu valikoitui sopivaksi menetelmäksi, sillä haastattelu on joustava tutkimusmenetelmä. Haastattelu antaa mahdollisuuden ihmiselle tuoda häntä itseään koskevia asioita esille vapaasti. Haastattelu antaa mahdollisuuden myös selventää ja syventää saatavia vastauksia. Tarpeen vaatiessa haastateltava voi vielä tarkentaa jotakin aihetta. Haastattelun avulla on mahdollista saada kuvaavia esimerkkejä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–36.)

Haastattelu toteutettiin yksilöhaastatteluina ja puolistrukturoituna haastatteluna. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltava voi itse muokata sanojen järjestystä ja muotoa. Tämän lisäksi puolistrukturoidussa haastattelussa ei ole vastausvaihtoehtoja vaan haastateltava voi vastata tähän vapaasti. (Mts. 47.)

Haastattelu tapahtui suomen kielellä, joka ei ollut kenenkään haastateltavan äidinkieli. Koin puolistrukturoidun haastattelun hyväksi tavaksi maahanmuuttajien

kanssa, sillä kyseisessä menetelmässä pystyi ottamaan kielelliset haasteet hyvin huomioon. Haastattelun vuorovaikutus syntyy sanoista ja niiden merkityksistä ja tulkinnasta. (Mts. 48). Lähtöoletuksena haastattelulle pidetään, että haastattelijan ja haastateltavan tulee ymmärtää toisiaan. On otettava myös huomioon se, että haastateltava ja haastattelija ovat eläneet eri kulttuureissa, joten ympäröivän todellisuuden tulkinta voi erota toisistaan paljonkin. Se, kuinka paljon kulttuureista on tärkeää tietää, on tutkimuskohtainen kysymys. Haastattelutilanteessa on lähes aina läsnä jokin ero haastattelijan ja haastateltavan välillä, vaikka he tulisivat samasta kulttuuritaustasta. On muistettava, että erot eivät välttämättä näyttäytyä lainkaan kohtaamisissa tai niiden näyttäytymisellä ei välttämättä ole merkitystä. Tuloksia tulkittaessa haastattelijan tulee kuitenkin ottaa huomioon se, kuinka paljon haastattelijan omat tavat ymmärtää asioita näkyvät tilanteessa. (Rastas 2005, 79–80, 85, 92–93.)

5.3 Aineiston analysoiminen

Käytin aineiston analyysimenetelmänä aineiston luokittelua. Valitsin menetelmäksi luokittelun, koska se vastaa parhaiten hankkeen toimintojen merkityksien esille tuomiseen ja arviointiin. Käsittelen analyysissä aineistoa pääasiassa hankkeessa tapahtuvien toimintojen kautta sekä olen nostanut hankkeen tavoitteissa olleet asiat esille sekä muutamia erityispiirteitä. Mielestäni tämä aineiston analyysimenetelmä vastaa parhaiten opinnäytetyöni tarkoitusta ja antaa näin lukijoilleen selkeää sekä luokiteltua kuvaa tutkimuksen ja hankkeen tuloksista.

Luokittelussa jäsenämme tutkittavaa aineistoa. Luokittelu luo myös pohjaa aineiston myöhemmälle tulkinnalle ja tiivistämiselle. Luokittelua tarvitaan, jos haluamme vertailla aineiston eri osia keskenään. Luokittelulla voidaan myös nimetä suuresta massasta tärkeät ja keskeiset piirteet. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147.)

Analysoin aineiston ensin lajittelemalla haastattelurungon kysymykset aihepiireittäin. Tämän jälkeen kokosin haastateltavien vastaukset, jotka liittyivät kyseiseen

aihepiiriin. Aihepiirien vastaukset olivat näin ollen kaikki samassa yhteenvedossa, jolloin pystyin vertailemaan eri haastateltavien vastauksia samaan kysymykseen tai aihepiiriin. Näiden lisäksi luin haastattelujen litterointeja läpi kokonaisuudessaan ja kuuntelin haastatteluja nauhalta, jotta voisin löytää vielä aiheita ja merkityksiä ja kuunnella vielä uudestaan, olinko tutkijana ymmärtänyt asian oikein. Lopuksi vielä kasasin taulukon litterointien pohjalta, josta pystyin tarkistamaan, että analyysini vastaa todellisuutta esimerkiksi lukemien suhteen.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen tekemisessä on noudatettava läpi koko työn hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä. Tutkimuksessa on toimittava sille määritellyiden kriteereiden mukaisesti ja avoimesti. Tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa ja raportoida tarkasti ja noudattaa siinä tieteelliselle tiedolle asetettuja vaatimuksia. Hyvän tieteen käytäntöihin kuuluu myös muiden tutkijoiden tekemien tutkimusten kunnioittaminen ja plagioinnin välttäminen. Lisäksi tutkimuksessa tulee määritellä jokaisen asema ja heidän oikeudet ja velvollisuudet sekä määritellä aineiston tutkimustulosten omistajuus ja aineiston käyttö. (Hirsjärvi ym. 2009, 23–24, 26.) Opinnäytetyössäni tutkimusprosessi on käyty läpi hyvin tarkasti, ottaen huomioon hyvän tieteellisen käytännön periaatteet. Lähdeaineistoni on laaja ja olen etsinyt luotettavia ja monipuolisia lähteitä työhöni.

Eettisesti tutkimuksessa tulee ottaa huomioon ihmisarvon kunnioitus ja perehtyneisyys aiheeseen. Haastattelijan tulee olla perehtynyt aiheeseen ja tutkimukseen ja kaikki tutkimukseen osallistumisen riskit on kartoitettava. Jokaisella tutkittavalla on oikeus päättää itse osallistumisestaan tutkimukseen. (Mts. 25.) Opinnäytetyöni haastateltavat arvottiin ja otin jokaiseen yhteyttä henkilökohtaisesti ja kysyin halukkuudesta osallistua. Sovitun haastattelukerran aluksi kävimme vielä uudestaan läpi suostumuslomakkeen kanssa, mistä tutkimuksessa on kyse. Suostumuslomakkeessa oli kerrottu myös kirjallisena tutkimuksen tarkoitus ja haastatteluaineiston käyttö, sisältäen tiedon aineiston keruusta hävittämiseen

saakka. Tutkittava sai päättää lomakkeen läpikäytyä halusiko hän osallistua tutkimukseen ja ennen haastattelun alkua haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen. Jokaiselta haastateltavalta pyydettiin myös erikseen lupa haastattelun äänittämiselle ja kerroin äänittämisen perustelut tarkasti ja tämän jälkeen haastateltava sai itse päättää myös äänittämisestä. Laadulliseen aineistoon liittyy usein paljon henkilökohtaista ja luottamuksellista tietoa, joten materiaalin käyttö vaatii aina luvan (Kananen 2008, 135).

Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttaa tutkimusongelma. Tutkimusmenetelmä puolestaan määrittelee tutkimusotteen, joka taas puolestaan aineiston ja tiedonkeruu menetelmän. (Mts. 134.) Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä vastaa opinnäytetyössäni hyvin tutkimusongelmaan ja tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi myös oma perehtyneisyyteni hankkeen toimintaan, joten haastattelukysymysten laadinta oli harkitumpaa. Tietenkin oma perehtyneisyys toimintaan tuli ottaa huomioon siten, että en asettanut ennako-oletuksia näkemästäni ja olin hyvin neutraali pohtiessani haastattelukysymyksiä. Lisäksi käytin avoimia kysymyksiä, jotta nuoret saivat itse kertoa vapaasti ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Olin ollut aktiivisesti hankkeen toiminnassa mukana marraskuusta 2012 maaliskuulle 2013 ja sen jälkeen satunnaisesti elokuuhun 2013 saakka. Koin hyvänä asiana sen, että ennen haastatteluiden tekoa ja haastatteluiden laatimista, minulla oli enemmän etäisyyttä hankkeen toimintoihin. Uskon, että pystyin neutraalimmin muodostamaan kysymykset ja haastattelutilanteissa en tuoreeltaan muistanut esimerkiksi jotain tiettyä kurssia, missä haastateltava oli ollut. Tämä puolestaan helpotti haastateltavan kuuntelemista, kun en esimerkiksi muistanut tiettyä kurssitilannetta, jossa olin ollut mukana, vaan kuulin sen nuoren äänellä ja muodostin sitä kautta kuvaa tilanteesta. Mielestäni tämä oli myös tärkeä tekijä haastatteluaineiston luotettavuuden kannalta ja siltä, että omat mielipiteet ja ajatukset eivät sekoittuneet haastateltavan ajatuksiin.

Puolistrukturoitu haastattelu aineistonkeruumenetelmänä mielestäni lisäsi maahanmuuttajien kielitaidon kohdalla tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelussa kysymyksiä ja vastauksia pystyi tarkentamaan ja näin pyrkimään välttämään väärin ymmärryksiä sekä haastattelijan että haastateltavan puolelta. Tutkimuksen luotettavuutta vahvistavat myös haastattelukysymykset, jotka olivat jokaisen haastateltavan kanssa samat. Käytin jokaisen haastateltavan kanssa mahdollisimman samoja termejä, jotta jokainen haastateltava ymmärtäisi kysymyksen samalla tavalla. Tutkijalla on kuitenkin vastuu haastateltavan vastausten tulkinnasta ja ymmärtämisestä, joten tärkeää luotettavuuden kannalta oli vastausten tarkentaminen ja lisäkysymyksien esittäminen, jotta haastattelijä ymmärtää haastateltavan kertomuksen oikein. Haastattelijan tulee myös ottaa huomioon kulttuurillisia tekijöitä ja pohtia niiden vaikuttavuutta haastattelutilanteeseen ja tulosten tulkintaan (Rastas 2005, 92.)

Haastattelijana olin lähestulkoon kaikille haastateltaville tuttu. Olin ollut hankkeen toiminnassa mukana harjoittelijana. Oma positioni oli siis olla neutraali ja puolueeton sekä luotettava, jotta haastateltavan omat kokemukset tulivat esille. Joidenkin kohdalla kynnyks tulla haastatteluun oli varmasti matalampi, kun he tiesivät kuka haastattelijä oli ja tämä puolestaan saattoi viedä ylimääräistä jännitystä pois tilanteesta. Luotettavuutta ja eettistä kestävyyttä lisäsi myös se, että haastattelun alussa käytiin läpi haastatteluaineiston käyttö ja sen luottamuksellisuus ja nimettömyys.

Haastattelumateriaalini oli laaja, joka omasta puolestaan lisää tutkimuksen ja tulosten luotettavuutta. Haastattelujoukkoni oli myös ikäjakaumaltaan ja sukupuoleltaan suhteellisen tasainen hankkeen muuhun joukkoon verrattuna, joten pidän kerättyä tutkimusmateriaalia sen laajuuden ja monipuolisuuden näkökulmasta luotettavana. Haastattelujoukko vastasi suurimmaksi osaksi hankkeeseen osallistunutta joukkoa. Muutamia poikkeuksia löytyi haastateltavista, mikä puolestaan tuo rikkautta haastatteluaineistoon. Näin haastatteluista saa monipuolisempaa näkökulmaa.

Kaikki haastattelut yhtä lukuun ottamatta nauhoitettiin ja litteroitiin. Näin pystyin palaamaan vielä aineiston analyysivaiheessa materiaaleihin ja tarpeen vaatiessa myös kuuntelemaan ne myös nauhalta uudestaan. Tämä vahvisti entistä enemmän aineiston luotettavuutta siinä mielessä, että pystyin tarkistamaan jälkeenpäin, että olin kuullut ja ymmärtänyt asian oikein ja pystyin palaamaan haastatteluhetkiin jälkeenpäin.

Tutkimustulosten raportointi tulee olla todenmukaista eikä tuloksia saa yleistää ilman perusteluista, sepittää tai tehdä keksittyjä havaintoja. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuudesta kertoo tarkka selostus tutkimuksen tekemisestä ja sen eri vaiheista. (Hirsjärvi ym. 2009, 26, 232.) Olen raportoinut sekä tutkimusprosessin sekä tutkimustulokset todenmukaisesti ja laajasti. Lisäksi olen käyttänyt haastattelumateriaaleista paljon suoria lainauksia, jotta haastateltavien ääni välittyisi hyvin paljon lukijalle ja näin myös vahvistaisi tulosten tulkintaa. Laadullisen tutkimuksen materiaalissa onkin tärkeää tulkinnan todistusarvon lisäämiseksi käyttää sitaatteja. (Kananen 2008, 136). Lisäksi käytän tutkimustuloksia painottaessa kvantitatiivista tutkimusotetta, sillä se antaa vahvistusta näkemyksille.

Eettisyyden yksi periaatteista on haastateltavan säilyminen anonyymina. Haastatteluiden suorista lainauksista on otettu pois kaikki haastateltavan tunnistetiedot tai asiat, jotka voisivat mahdollistaa tunnistettavuuden. Olen laittanut käyttämissäni sitaateissa joidenkin asioiden kohdalle X, tai muokannut esimerkiksi työntekijöistä käytetyt nimet teksteihin niin, että puhutaan vain yleisellä tasolla hankkeen työntekijästä. Vaikka haastattelumateriaalini on laaja, en ole yleistänyt tuloksia haastattelujoukon ulkopuolelle, vaan olen tulkinnut tuloksia hyvin pitkälle haastattelujoukon näkökulmasta.

Kulttuuritekijät voivat vaikuttaa haastattelumateriaalin luotettavuuteen. On otettava huomioon, että maahanmuuttajat voivat tulla kulttuureista, joissa oman mielipiteen ilmaiseminen ei ole suvaittavaa tai toiminnan kritisoiminen sopivaa. Tutkimustuloksia tulkittaessa on otettava huomioon, että tulokset voivat antaa positiivisempaa kuvaa

asioista kuin ne todellisuudessa on. Tämä on kuitenkin kulttuurisidonnainen asia, joten aineiston luotettavuudesta ei voi tämän perusteella tehdä johtopäätöksiä, mutta tämä näkökulma on kuitenkin otettava huomioon tutkimuksessa.

6 Tutkimuksen tulokset

Käsittelen haastatteluaineistoa luokitellen sitä eri aihealueisiin. Aihealueet vastaavat pitkälti hankkeen asettamia tavoitteita ja hankkeen järjestämiä toimintoja. Tämä tapa palvelee hyvin opinnäytetyöni tarkoitusta, nuorten näkökulman tuottamista siitä, mitä on tehty ja kuinka se on koettu. Käytän tutkimuksen tuloksissa pätkiä haastatteluista, jotta nuorten näkökulmaa välittyisi myös heidän omalla äänellään mahdollisimman paljon.

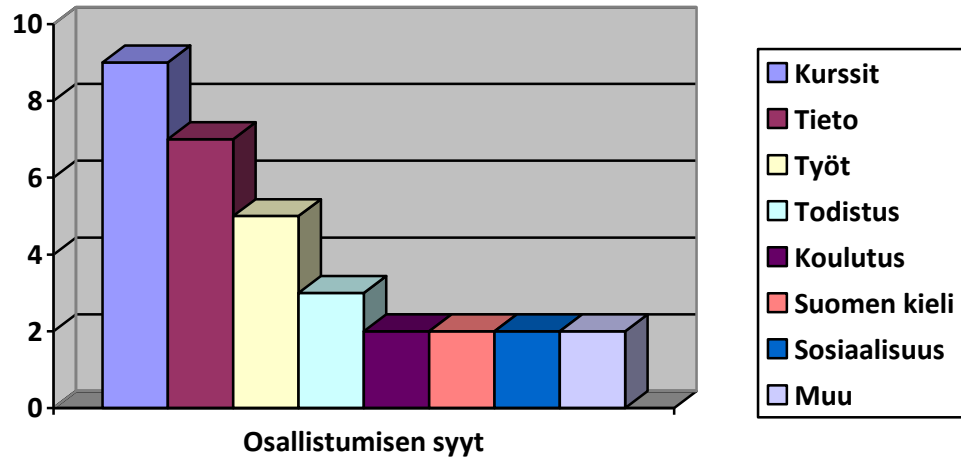
Hankeeseen osallistuminen

Haastateltavista viisi olivat kuulleet hankkeesta kavereidensa tai muiden hankkeeseen osallistuneiden kautta tai tulleet yhdessä kaverin kanssa mukaan hankkeeseen. Neljä oli ollut kuuntelemassa hankkeen esittelyä koululla ja sitä kautta kuulleet hankkeesta. Yksi haastateltavista puolestaan oli ohjautunut hankkeeseen toisen hankkeen kautta. Seuraava pätkä haastattelusta kuvaa yhtä tavanomaista tilannetta, kuinka nuoret ovat tulleet hankkeeseen.

”Me oltiin siellä koulussa ja hankkeen työntekijä kävi siellä ja tutustui meidän kanssa ja kertoi 4H:sta ja se tekee tällaisia juttuja ja me saamme tällaista että tervetuloa. Hän kertoi, että voimme suorittaa hygieniapassi, anniskelupassi ja muita kursseja ja se olisi hyödyllinen meidän työelämään. Sitten me kiinnostuimme ja minun luokkatoveritkin ja sitten me tultiin kaikki tähän hankkeeseen. Hän antoi puhelinnumeron ja sitten me otettiin häneen yhteyttä.” H9

Haastateltavat kertoivat syistä, jotka innostivat ja saivat heidät osallistumaan hankkeeseen. Alla olevassa kuviossa on kuvattuna haastateltavien mainitsemia asioita osallistumisen syyksi. Jokainen haastateltava kertoi 2-5 eri syytä ja kuten

kuviosta näkee, useilla haastateltavilla on ollut samoja perusteita osallistua hankkeeseen. Syitä mainittiin yhteensä 32.

Kuvio 6 Osallistumisen syyt

Kaksi yleisintä syytä hankkeeseen osallistumiselle oli kurssit ja tiedon saanti. Yhdeksän kymmenestä haastateltavasta mainitsi kurssit yhtenä syynä hankkeeseen tulemiselle. Seitsemän haastateltavista mainitsi kurssien lisäksi tiedon saannin. Tiedon saantiin kuviossa sisältyy myös henkilökohtaisen ohjauksen tarve. Tiedon saannin yhteydessä haastateltavista osa kertoi kysymyksistä, joihin he kaipasivat vastauksia.

”Mulla on paljon kysymyksiä. Mä tulin hakemaan mun vastauksia.” H10

Kolmanneksi suurin syy oli töiden saanti, jonka haastateltavista viisi mainitsi. Näiden lisäksi syiksi nousivat kurssitodistuksien saaminen, koulutus, suomen kielen oppiminen ja uusien tuttavien saaminen. Muut syyt olivat erilaisten harjoitusten tekeminen ja ilmainen toiminta. Koulutuksella tarkoitettiin apua koulutukseen pääsemisessä, oman koulutusalan löytämisessä ja konkreettisesti koulutukseen haussa. Eri osallistumisen syyt toki linkittyvät toisiinsa, mutta kaavion tarkempi erittely antaa kuvaa siitä, millaisia asioita maahanmuuttajanuoret ovat kokeneet tärkeinä ja houkuttelevina hankkeeseen osallistumisessa. Kuvioita tulee kuitenkin

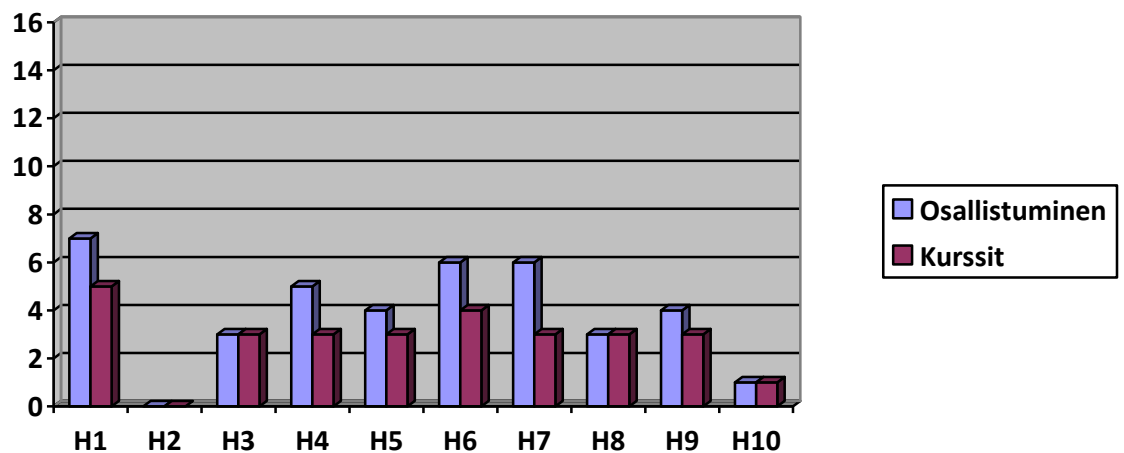
tulkita niin, että haastateltavat ovat itse kertoneet kyseiset asiat eikä heiltä ei ole kysytty erikseen osallistumisen syistä.

Kokonaisvaltaisesti katsottuna hankkeelta odotettiin paljon ja vastaavan moniin eri osa-alueisiin, kuten edellä oleva kuvio 6 vahvistaa. Yksi haastateltavista vertasikin hanketta kauppaan.

”No varmaan, että halutaan tukea ja kannustaa kaikkia maahanmuuttajia ja tietoa saa yhdestä pisteestä. Kun tulee tänne ja saa kaiken, jos ajattelee hanke on kauppa, vaikka iso kauppa. Sä meet sinne, mikäli sulla on ongelma, jos sä haluat ostaa, sä saat varmasti.”H6

Hankkeen toimintoihin osallistuminen

Kuvaan seuraavassa kuviossa haastateltavien hankkeeseen osallistumisaktiivisuutta kurssien ja ryhmävalmennusten suhteen. Palkeista näkee, kuinka moneen toimintoon haastateltavat osallistuivat, yksi kurssi, leiri tai yritysvierailu vastaa yhtä kertaa. Kuvioon on laskettu myös ne kurssit, joita henkilö ei ole suorittanut loppuun, mutta käynyt kuitenkin aktiivisesti kurssilla. Henkilökohtaisen valmennuksen toiminnot eivät näy seuraavassa kuviossa. Eri kursseja ja ryhmävalmennuksia järjestettiin yhteensä 16.

Kuvio 7 Haastateltavien osallistuminen

Haastateltavat osallistuivat siis yhteensä 39 eri toimintoon, mikä sisälsi kuviossa 7 kurssit ja ryhmävalmennukset.

Esitteen mukaan hankkeessa oli mahdollista käydä 12 erilaista kurssia. (Askeleita työelämään n.d) Todellisuudessa näistä toteutui kuitenkin vain 9 kurssia.

Yrittävien vierailuja ja retkiä on järjestetty yhteensä seitsemän. (Seppänen 2013b)

Suosituimmat kurssit haastateltavien keskuudessa olivat hygieniapassikurssi, ajokortti työelämään -kurssi sekä kotipalvelukurssi.

Kursseille ja ryhmävalmennuksiin osallistumisen suurimpina esteinä haastatteluissa nousivat esille ajan puute. Hankenuoret yleisesti, kuten haastateltavatkin, olivat päivät koulussa ja useampi haastateltava toi esille väsymyksen iltaisin. Väsymys puolestaan vaikutti siihen, että pitkän koulupäivän jälkeen keskittyminen oli haastavampaa.

Aktiivisimmat kaikista hankenuorista suorittivat viisi kurssia ja koko hankkeen aikana kaikilla hankenuorilla oli kurssisuorituksia yhteensä 118. Kursseja järjestettiin yhteensä 23,5, joitain kursseja järjestettiin jopa 8 kertaa kun taas joitain kursseja vain kerran. Puolikas luku tulee siitä, että kotipalvelukurssi on jaettu kahteen osaan, joten sitä järjestettiin 5 puolikasta kertaa. (Seppänen 2013c) Osa haastateltavista hankenuorista, kuten yllä kuvattu kuvio 7 kertoo, eivät käyneet kursseja tai osallistuneet lainkaan muihin aktiviteetteihin.

Henkilökohtainen valmennus

Henkilökohtaisen valmennuksen tarpeellisuus nousi haastatteluista esille vahvasti. Se toimi ikään kuin hankkeen kantavana voimana, minkä ympärille muut hankkeessa tapahtuvat asiat rakentuivat. Yhteisökoordinaattori eli hankkeen työntekijä koettiin sellaiseksi henkilöksi, jolta pystyi kysymään kysymyksiä ja jolta sai vastauksia kysymyksiin. Haastatteluissa nousi esille, että hankkeen työntekijältä oli helppo kysyä

kysymyksiä, vaikka kielitaito olisi ollut heikompi ja mikäli vastauksia ei ollut, kysymyksiin oli etsitty yhdessä vastauksia.

”Se oli kun mä kysyin jotain, en ehkä kysynyt oikeassa muodossa suomen kielellä, mutta työntekijä keksi heti mitä mä tarvitsen. Se on hyvä kokemus ulkomaalaisen kanssa, on todella tärkeää antaa vaihtoehtoja, onko tämä, onko tämä ja sitten voi toimia ihan.”H1

Kahdessa haastattelussa tuli myös esille henkilökohtaisen valmentajan halu ja aloitteellisuus auttamiseen. Toisessa tapauksessa haastateltavasta tuntui, että yhteisökoordinaattori olisi halunnut auttaa häntä enemmänkin ja toinen kertoi, että häneltä oli kysytty tarvitsisiko hän apua jossakin asiassa. Kaikki haastateltavat kertoivat, että kurseista ja tapahtumista ilmoitettiin aina ja kysyttiin halukkuutta osallistua kurseille tai muihin tapahtumiin, mikä koettiin hyvänä asiana. Henkilökohtaisen valmennuksen tärkeydestä viestii myös se, että kaikki haastateltavista kokivat saaneensa ja hyötäneensä henkilökohtaisesta valmennuksesta ja saaneensa tätä kautta tukea ja ohjausta.

”Itse asiassa se oli, jos yleensä esim jotain painavaa koulussa tai jotain painavaa, mä kerron hänelle suoraan että ja kyllä totta kai hän auttoi ja neuvoi mitä mä voin tehdä opiskelujutuissa.” H 5

Kati Närhi ja Tuomo Kokkonen tekevät kolmivuotista tutkimusta (2011–2014) siitä, kuinka palveluiden käyttäjät voivat olla enemmän osallisina hyvinvointipalveluissa. Heidän tutkimuksensa kohderyhmänä ovat alle 30 -vuotiaat miehet, jotka ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella tai käyttävät sosiaali- ja työvoimapalveluita. Tutkimuksessa on havaittu osallisuuden esteinä palvelujen organisaatiokeskeisyys ja samalla niiden pirstaleisuus, tietämättömyys siitä, keneltä asioista voisi kysyä. Tutkimuksessa esille on noussut osallisuuden esteeksi myös asiakkaan kokemus siitä, että häntä ei kuunnella eikä häneen luoteta. Jos palvelut toimivat lomakkeiden kautta, ei kohtaamisia työntekijän ja asiakkaan välille tule, joten asiakkaalta voi jäädä kuulluksi tulemisen kokemus ja luottamuksen tunne kokematta. Osallisuuden mahdollisuuksina on nähty kohtaava palvelu, joka sisältää sen, että asiakkaan

kohtaamiselle on aikaa, apu osuu oikeaan vaiheeseen, apu on henkilökohtaista ja yksilöllistä. Lisäksi asiakasta kuunnellaan, kunnioitetaan ja asiakkaan kanssa muodostetaan luottamussuhde. (Närhi & Kokkonen 2013.)

Tulevaisuuden Uudet Tekijät - hankkeessa henkilökohtaisen valmennuksen tärkeyttä korostavat myös Närhen ja Kokkosen tutkimuksen tuloksissa nuorten aikuisten mainitsemat asiat palveluiden kehittämisestä. Nuoret aikuiset ovat maininneet yhden luukun periaatteen, josta voi kysyä kaikki asiat, matalan kynnyksen, paneutumisen yksilön tilanteeseen oikea-aikaisesti, ihmisen kohtaaminen ihmisenä sekä työntekijöitä toivottiin kohdattavan enemmän ja heidän olevan enemmän ns. rinnalla kulkijoina. (Mt.) Kuten haastatteluissa esille nousi, vastauksia saatiin kysymyksiin ja tarpeen vaatiessa niitä etsittiin yhdessä. Henkilökohtainen valmennus koettiin paikkana josta sai vastauksia ja pystyi kysymään monesta asiasta. Hankkeen työntekijän pystyi ottamaan myös avuksi esimerkiksi työhaastatteluun tai työharjoittelupaikan etsimiseen, joka kertoi hankkeessa toteutuneesta nuorten rinnalla kulkemisesta. Yksilön tilanteeseen paneutuminen oikea-aikaisesti näkyi myös haastatteluissa.

Useampikin haastateltavista kertoi, että oli saanut apua esimerkiksi työharjoittelupaikan löytämiseen juuri silloin, kun sitä tarvitsi sekä kesätyöpaikan hakemiseen ja kouluun hakemiseen silloin kun niiden hakuajat olivat. Haastateltavat olivat pyytäneet apua mahdollisten kouluopintoihin liittyvien harjoittelupaikkojen etsimiseen tai työkokeilupaiikkojen löytämiseen.

Haastatteluissa nousi esille työntekijän aktiivisuus ja yhteydenottaminen esimerkiksi kesätyön haun alkaessa tai kouluun hakujen yhteydessä. Asioista tiedotettiin, ja kaksi haastateltavista kertoi haastatteluissa, että heihin oli otettu yhteyttä kouluun haun yhteydessä, mutta he eivät juuri sillä hetkellä tarvinneet apua. Nämä kaikki edellä mainitut viestittävät mielestäni siitä, että henkilökohtaisen valmennuksen kaltaiselle toiminnalle on tarvetta. Hankkeessa ne oli koettu erittäin hyvänä ja Närhen ja

Kokkosen (2013) tutkimuksessa kehittämisen kohteiksi nousseet asiat toteutuivat jo aikalailla hankkeessa.

Yhdessä haastattelussa nousi esille, että hanke oli ollut ensimmäinen paikka, josta haastateltava oli löytänyt ja saanut apua ensimmäisenä Suomeen tullessaan.

”En ole katsonut muista paikoista, 4H oli ensimmäinen, joka auttoi ulkomaalaisia.”H1

Matala kynnyks

Nostan erikseen esille haastatteluista nousseen matalan kynnyksen paikan liittyen henkilökohtaiseen valmennukseen. Henkilökohtainen valmennus ja työntekijään yhteyden ottaminen koettiin olevan *matalan kynnyksen takana*. Jokainen haastateltavista jakoi saman kokemuksen asiasta. Hankkeen työntekijään oli jokaisen helppo ottaa yhteyttä tai mennä käymään hänen luona toimiston ollessa auki. Myös aikojen sopimisen koettiin olevan helppoa ja joustavaa. Käytän matalan kynnyksen käsitettä tulkinnassani, koska mielestäni haastatteluissa nousseet asiat kuvaavat toimintaa sellaisena kuin yleisesti matalan kynnyksen toimintaa pidetään. Matalan kynnyksen paikka on yleensä sellainen, johon asiakkaan on itse oma-aloitteisesti helppo hakeutua. Matalan kynnyksen toiminta lähtee myös asiakkaan tarpeista, palvelun tulee tunnistaa erityisryhmänsä tarpeet ja käyttäytyminen sekä mahdolliset esteet palveluihin hakeutumisessa. (Kaakinen, Törmä, Huotari & Inkeroinen 2003, 59.)

Kysyessäni yhdeltä haastateltavalta millaiseksi hän koki yhteydenottamisen, hän kuvaili tilannetta seuraavanlaisesti.

”Totta kai oli helppo ottaa yhteyttä, tosi helppo, ne oli tosi mukavia, ystävällisiä kaikki.” H9

Sosiaaliportissa on esiteltyä hyvänä käytäntönä matalan kynnyksen palveluohjaus. Käytän tätä hyvää käytäntöä myös osittain perusteluna sille, miksi tulkitsin Tulevaisuuden Uudet Tekijät -hankkeen matalan kynnyksen paikaksi. Heidän toteuttamassaan mallissa oli tuloksina samanlaisia asioita kuin mitä haastatteluissa nousi esille. Matalan kynnyksen palvelun tunnusmerkkejä ovat yleisesti se, että palveluun voi ottaa yhteyttä tai mennä paikan päälle ilman ajanvarausta. Kyseisen matalan kynnyksen palveluohjauksen asiakkaat olivat kuvanneet palvelua selkokieliseksi, ihmisystävälliseksi, henkilökohtaiseksi, asialliseksi ja lämpimäksi. (Matalan kynnyksen palveluohjaus – Tietoluukku 2008.)

Kurssit

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, yhdeksän haastateltavista oli osallistunut kursseille ja saanut kurssitodistuksen tai useampia kurssitodistuksia kts. kuvio 7. Kaikki kursseilla käyneet olivat oppineet ja saaneet uusia taitoja kursseista.

Kursseista päällimmäisiksi haastatteluissa nousivat asiat, joita oli opittu ajokortti työelämään - kurssilla sekä kotipalvelukurssilla. Hygieniapassikurssi puolestaan erottui joukosta itse hygieniapassin tärkeydellä. Se esiintyi haastatteluissa enemmänkin saavuteltavana kohteena, kun taas muilla kursseilla koettiin tärkeämmäksi oppia sisällöllisiä asioita. Monet haastateltavista toivat esille, että työpaikkoja on vaikea saada ilman hygieniapassia.

Hygieniapassikurssi järjestettiin ryhmävalmennuksena. Ryhmävalmennusta pidettiin hyvänä tapana suorittaa passi. Maahanmuuttajille tehty materiaali ja sen rauhassa läpikäyminen edisti monen oppimista ja antoi heille aikaa omaksua asioita.

”Tää hygieniapassi oli kaikkein tärkein... Yleensä Suomessa hygieniapassi kestää suomalaisille yhden päivän, mutta meille maahanmuuttajille hankkeen työntekijä järjesti 4 päivää ja sitten 3 päivää opiskellaan ihan hitaasti, koska meillä ei ole suomen kieli vielä. Koska suomen kieli on vieras kieli, ei meidän äidinkieli. Sitten kolme päivää, että hän selittää

mitä tarkoittaa hygieniapassi ja sanoja ja rauhallisesti käy kysymyksiä ja viimeisenä meillä oli koe ja se oli suomalaisten kanssa ... sitten pääsin sen läpi.” H5

Ajokortti työelämään – kurssi oli kaikille haastateltavista sen käyneille, kahdeksalle haastateltavista ensimmäinen paikka, jossa he kuuluivat työhakemuksesta, CV:stä ja verokortista. Monet haastateltavista kuvasivatkin sitä, kuinka heillä on nyt kurssin jälkeen taidot hakea työtä ja tieto siitä, kuinka työtä haetaan. Lisäksi ajokortti työelämään kurssista haastateltavat kertoivat, että siellä oppi kuinka suomalaisessa työelämässä toimitaan.

”Mun mielestä kaikki kurssit oli hyvin tehty ja kaikille on tärkeää omalla tavallaan, mutta mun omaan elämäni tärkeää hygieniapassia ja ajokortti työelämään. Hygieniapassi antaa mahdollisuuden, että voi mennä töihin mutta työelämä kurssi että voi oppia miten töihin menee.”

H1

Tiedon puutteen lisäksi, maahanmuuttajilla voi olla myös erilaisia käsityksiä työhakemuksesta tai CV:stä, sillä heidän kotimaassaan ei välttämättä ole ollut kyseisiä asioita.

”Joo eikun olin mikä CV, mitä pitääkö hankkia sosiaalitoimistosta.”H6

Kaikki ajokortti työelämään - kurssin käyneet kuuluivat ensimmäistä kertaa kurssilla työnhakuun liittyvistä asioista. Keski-Suomen Työ- ja elinkeinotoimisto järjestää nuorille työnhakuvalmennusta, jota voidaan järjestää ryhmässä tai yksilötyöskentelynä. Lisäksi nuorille tarjotaan uravalmennusta oman ammattialan ja työn löytämiseksi. (Kiesiläinen 2013.) Haastateltavista kukaan ei kuitenkaan ollut käynyt näissä palveluissa tai ainakin he kertoivat haastattelussa kuulleensa ensimmäistä kertaa työnhakuun liittyvistä asioista ajokortti työelämään -kurssilla. Toki usea haastateltavista oli parhaillaan koulussa, mutta haastattelijoukosta löytyi myös työttömiä.

Ajokortti työelämään -kurssin sekä muiden hankkeen työllistymistä edistävien toimintojen tärkeydestä viestii myös Arajärven tekemä selvitys, jossa on todettu että yksi maahanmuuttajien työllistymistä estävä tekijä on tiedon puute työnhakuun liittyvistä asioista. (Arajärvi 2008, 1).

Kotipalvelukurssia pidettiin tärkeänä, koska siellä oppi ikäihmisten hoidosta ja se antoi monelle suuntaa tulevaan koulutukseen. Kurssi oli hyvä paikka nähdä, onko ala nuorelle sopiva vai ei. Lisäksi kurssilla sai käytännön taitoja esimerkiksi siivoamiseen.

”Mä opin paljon täällä asioista, se miten hoitaa jos olet kotipalvelukurssilla niin miten mennä hoitaa vanhoja ihmisiä, mitä siellä pitää puhua heidän kanssaan ja mitä ja miten sä voit hoitaa heitä, se on tärkeää.” H3

Myös näiden kolmen kurssin lisäksi haastateltavat olivat käyneet muitakin kursseja, joissa he olivat oppineet käytännön taitoja, mitä Suomessa tarvitaan. Käytännön taidoista esille nousivat esimerkiksi polkupyörän korjaustaidot duunaa ite pyöräs -kurssilta sekä kasvien hoitoon tarvittavat taidot pihataiturikurssilta. Nämä kurssit toimivat myös kotoutumisen edistäjinä, koska kurseilla oppi asioita mitä muualla, esimerkiksi koulussa ei opi.

Ryhmävalmennus

Ryhmävalmennus on nimitys retkille, yritysvierailuille, infoille sekä hygieniapassi -kurssille. (Askeleita työelämään n.d). Olen rinnastanut opinnäytetyössäni hygieniapassi -kurssin kurssiin, en käsittele sitä ryhmävalmennus osiossa. Viisi kymmenestä haastateltavasta oli osallistunut hankkeen järjestämille yritystenvierailukäynneille tai retkille. Yritysten vierailukäyntien yhteyteen oli järjestetty jokin vapaa-ajan ohjelma tai aktiviteetti. Yritysten vierailukäynneiltä haastateltavat kuvailivat oppineensa suomalaisista ammanteista ja millaisia erilaisia yrityksiä Suomessa on. Jopa halu oman yritykseen perustamiseen oli herännyt yhden haastateltavan kohdalla.

”Haluaisin perustaa oman firman, en tiedä onko mahdollista perustaa x – sellaista, mutta haluaisin olla omistaja.” H6

Yritysten vierailukäynnit antoivat myös konkreettista näkemystä juuri kyseisestä työpaikasta ja siitä, miten sinne voi hakea töihin ja millaisia vaatimuksia työpaikalla on.

”Oli niin kun että mistä voi päästä töihin, koska se oli hotellityötä, he sanoi miten päästä ja he selitti enemmän heidän yrityksestä.”H7

Retkillä haastateltavat olivat päässeet kokemaan aivan uusia asioita ja ne nousivatkin retkistä ja leiristä päällimmäisinä asioina esille. Haastateltavat olivat oppineet grillaamaan, soutamaan, laskettelemaan, hiihtämään, keilaamaan, kalastamaan ja asumaan mökillä. Neljä viidestä retkille ja leireille osallistuneista haastateltavista koki retket mukavana toimintana ja olivat nauttineet niistä. Yksi viidestä kuvaili viihtymisensä esteeksi, ettei viihtynyt isoissa porukoissa, mutta uusien taitojen oppiminen oli ollut hyvä asia ja hän oli nauttinut kuitenkin tekemisestä.

Maahanmuuttajien kotoutumisessa painotetaan hyvin paljon oppimista suomalaisesta mm. yhteiskunnasta, koulutuksesta, työelämästä ja kielitaidosta. Laki ei varsinaisesti painota esimerkiksi yllämainittujen mahdollisuuksien tarjoamista maahanmuuttajille osana kotouttamista. Usein maahanmuuttajien voi olla vaikea päästä esimerkiksi mökille, jos hänellä ei ole esimerkiksi suomalaista tuki- ja läheisverkostoa ympärillä. Haastatteluissa kuitenkin nousi esille, miten hienoja ja tärkeitä nämä vapaa-ajan kokemukset olivat olleet maahanmuuttajille ja monet kertoivat haluavansa päästä uudestaan kokeilemaan esimerkiksi laskettelua.

”Se oli hyvä, koska mä opin miten asutaan mökillä. Se oli mun ensimmäinen kerta, tosi mukava minulle.” H7

Yksi haastateltavista kertoi, että haluaa ehdottomasti seuraavana talvena opettelemaan lisää laskettelua. Mielestäni tämä on yksi merkki myös kotoutumisen

edistämisestä. Hanke on tarjonnut nuorille mahdollisuuksia kokeilla ja saada kokemusta ja nuoret voivat tämän pohjalta lähteä esimerkiksi uudestaan kokeilemaan jotakin harrastusta tai asiaa.

Koulutus

Neljä haastateltavista oli saanut apua kouluun hakeutumisvaiheessa henkilökohtaisen valmennuksen kautta ja jokainen heistä oli saanut koulupaikan.

”Joo mä opin esimerkiksi miten voi mennä lukioon, miten sä voit mennä X-kouluun, miten sä voit mennä yliopistoon, mä opin.” H3

Kyseinen asia sai myös yhdeltä haastateltavalta kritiikkiä koulun puolelle. Haastateltava oli kokenut, että opinto-ohjaaja ei auttanut häntä tilanteessa, mutta oli hankkeen puolelta saanut tarvitsemansa avun. Haastateltava kertoi, että olisi jäänyt ilman koulupaikkaa ilman hankkeesta saamaansa apua.

Kaksi haastateltavista puolestaan koki, että hankkeen kurssit ja yhteisökoordinaatin kanssa käydyt keskustelut olivat auttaneet ammatinvalinnassa tai itselle sopivaan koulutuspaikkaan hakeutumisessa.

”Joo hanke keskusteli ja vaikutti muhun ja auttoi, että mä pääsin nyt mun opiskelemalle alalle, niin se on hyvä tavoite. Mulla oli ihan sekavia ajatuksia mitä mä voin osata, mitä voin opiskella ja mitä mä tarvitsen.” H10

Yksi haastateltavista kertoi, että häntä olisi haluttu auttaa hankkeen puolelta kouluun hakeutumisessa, mutta hän ei juuri siinä elämäntilanteessa voinut mennä koulutukseen.

Haastatteluissa nousi esille kotipalvelukurssin merkitys koulutukseen hakeutumisessa ja ammatinvalinnassa. Haastateltavat kokivat, että kurssilla näki millaista esimerkiksi

vanhusten hoito on ja kurssi joko vahvasti alalle suuntautumista tai vahvasti sitä, että jokin muu ala sopii henkilölle paremmin.

Tietoa eri koulutusmahdollisuuksista oli saanut kuusi haastateltavista. Osa haastateltavista sanoi, että koulussa kerrottiin enemmän koulutusmahdollisuuksista, joten ne eivät tulleet hankkeessa niin uusina asioina kuin ammatit, joita pääsi konkreettisesti näkemään esimerkiksi yritysten vierailukäynneillä.

Kaikki edellä mainitut asiat liittyvät nivelvaiheeseen, jonka tuon esille sekä luvussa 4.1. Opetushallitus teki vuonna 2008 tutkimuksen siitä, että maahanmuuttajanuorien on vaikeampi siirtyä koulutuksesta toiseen. (Teräs ym. 2010, 97). Sitran vuonna 2007 tekemän raportin mukaan maahanmuuttajilla on siirtymävaiheongelmia jopa kolme kertaa enemmän verrattuna valtaväestöön. (Alatupa ym. 126). Opinnäytetyö vahvistaa kyseistä tietoa, sillä kaikki haastateltavat, jotka olivat saaneet hankkeen avulla koulupaikan, kokivat tämän todella tärkeänä. Haastateltavilla oli ollut ongelmia niin koulupaikan valitsemisen kuin ihan konkreettisen haun suhteen. Nivelvaihetta onkin pyritty helpottamaan eri hankkeiden avulla (Teräs ym. 97). Pienen haastatteluotannon perusteella voi todeta, että hankkeessa on onnistuttu tukemaan nivelvaiheessa apua tarvitsevia onnistuneesti.

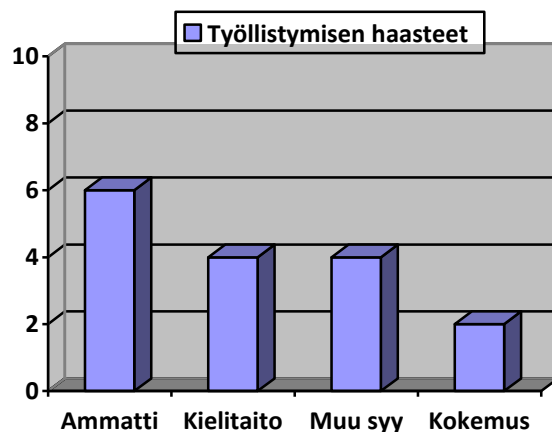
Työllistyminen

”He sanovat että ammatti, täytyy olla kokemus. Jos sä oot 2 kuukautta työharjoittelussa siellä, ne sanoo, ettei sulla oo mitään.” H4

Haastateltavista viisi oli työllistynyt hankkeen kautta tai hankkeen avulla, pääasiassa kesätöihin tai muihin Jyvässeudun 4H:n työtehtäviin. Neljä haastateltavista olisi halunnut työllistyä, mutta yhden haastateltavan kohdalla halukkuus työllistymiseen jäi epäselväksi. Viidestä töitä saaneista kaikki olisivat halunneet työllistyä vielä lisää. Haastattelussa kysyin töitä saaneilta, mikä vaikutti siihen, että he eivät saaneet

enempää töitä ja puolestaan heiltä, jotka eivät saaneet töitä, kysyin, minkä he luulevat vaikuttaneen siihen.

Alla oleva kuvio kuvaa haastateltavien kokemuksia siitä, miksi töitä ei saanut lisää tai miksi niitä ei saanut ollenkaan. Jokainen haastateltavista kertoi 1 – 3 syytä, joiden arveli vaikuttaneen esteeksi työllistymiselle. Syitä mainittiin yhteensä 16

Kuvio 8 Työllistymiseen vaikuttavat tekijät

Ammatti nousi lähes kaikilla yhdeksi merkittäväksi tekijäksi töiden saannille.

Haastateltavat mainitsivat ammattikoulutuksen olevan Suomessa erittäin olennainen asia töiden saannin kannalta. Lisäksi monet arvelivat, että heillä ei ole riittävää kielitaitoa työn tekoon Suomessa. Muut syyt, joita mainittiin, olivat opintojen vähäisyys, 4H:n keskeneräinen kurssi, Jyväskylän huono työllistymistilanne sekä yksi haastateltava koki, että häntä ei tarvittu töihin. Muutama haastateltavasta koki, että töiden saantiin tarvitaan työkokemusta Suomesta, omassa maassa tehdyllä työllä ei heidän kokemuksensa mukaan nähty olevan merkitystä.

Haastattelussa maahanmuuttajanuoret toivat esille samoja syitä työllistymisen esteiksi kuin maahanmuuttajien kanssa työskentelevät viranomaiset vastattuaan heille teetettyyn kyselyyn maahanmuuttajien työllistymisen esteistä. Hekin arvioivat, että puutteellinen suomen kielen taito ja puuttuva ammatillinen koulutus vähentävät

työllistymismahdollisuuksia. Saman kyselyn tuloksena nousi myös vallitsevan työtilanteen vaikutus, mikä nousi myös esille yhden haastateltavan kohdalla. (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 24.)

Suomalainen yhteiskunta ja kulttuuri

Tässä osiossa käsittelen asioita, joita haastateltavat kertoivat oppineensa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Kaksi haastateltavista koki, että ei oppinut suomalaisesta yhteiskunnasta uusia asioita. Toinen heistä kertoi, että olisi varmasti oppinut jos olisi päässyt osallistumaan kursseille tai muuhun hankkeen toimintaan. Kuten jo aikaisemmin tutkimustuloksissa mainitaan, haastateltavat kertoivat, että olivat oppineet koulutusmahdollisuuksista ja uusista ammateista. Osa myös kertoi oppineensa näiden lisäksi kuinka kouluihin ja töihin voi hakea.

Kulttuuritekijät nousivat esille erityisesti neljän haastateltavan kohdalla, he olivat oppineet hankkeen kautta suomalaisesta perhe-elämästä ja hahmottamaan Suomen karttaa. Usein vertailu tapahtui omaan yhteiskuntaan tai kulttuuriin, kuten seuraavassa haastattelupätkässä.

”Aika paljon, niinkun perhejuttuja ja niinkun yhteiskunta on erilainen kuin meidän maassa.”H7

Kotipalvelukurssilla nuoret kertoivat oppineensa kuinka vanhusten kanssa toimitaan ja se näyttäytyi kotipalvelukurssin käyneille tärkeänä. Kotipalvelukurssin tärkeyttä selittää varmasti osaltaan myös haastateltavien kulttuuritaustat, suurin osa haastateltavista oli kotoisin maista, joissa vanhusten asemaa arvostetaan paljon.

”Mä opin paljon täällä asioista, se miten hoitaa jos olet kotipalvelukurssilla niin miten mennä hoitaa vanhoja ihmisiä, mitä siellä pitää puhua heidän kanssaan ja mitä ja miten sä voit hoitaa heitä, se on tärkeää.” H3

Työelämän erilaisuudesta verrattuna omaan kulttuuriin nousi myös ajatuksia. Eräs haastateltavista kuvasi, että Suomessa on valinnan varaa ja kysytään mitä halutaan tehdä kun taas omassa kulttuurissa mennään sinne minne voidaan mennä.

”Ei, aina se työpaikka on vähän hankala minulle kun omassa kulttuurissa se työpaikka on minulle mennä töihin mihin sä voit mennä töihin, ei se mihin sä haluat mennä töihin. Mä en mene kotimaassani mihin mä haluan vaan mihin mä voin mennä. Vaikeaa on nyt kun olen aikuinen ja joku kysyy mä en voi keksiä mitä mä haluan vaan jos voin mennä, voin mennä sinne.”H1

Työhaastattelut olivat myös uusi asia kaikille, jotka olivat käyneet ajokortti työelämään –kurssin. Haastateltavat kertoivat, että omassa kulttuurissa työhaastatteluita ei ole tai ei ole ollut sellaisessa. Yksi haastateltavista toi puolestaan esille suomalaisessa työelämässä yksin toimimisen. Hän vertasi kokemustaan omaan maahan, jossa toiminta oli paljon yhteisöllisempää.

”No ylipäätään varmaan suomalainen on yksin, ei niin tue toista, minun mielestä, kun sä teet työn, se on minun työ, ei sinun, kotimaassani sinun työ on minun työ, voi tehdä yhdessä. Joustavampaa varmaan.” H 6

Suomalaisen työelämän pelisäännöt, kuten ajoissa oleminen, tulivat myös ajokortti työelämään kurssilla uusina asioina niin ajoissa olemisesta kuin työsopimuksesta ja verotuksesta.

”Lisäksi kursseilla oppi sen suomalaisesta kulttuurista, kuinka tärkeää on olla ajoissa.”H6

Sosiaaliset suhteet

Sosiaalisista suhteista kysyttiin haastattelurungossa vain kysymyksellä, löysikö haastateltava hankkeen avulla uusia kavereita. Hankenuoret ovat tavanneet toisiaan kursseilla, yritysvierailuilla ja retkillä. Kursseille ja tapahtumiin on osallistunut

vaihtelevasti nuoria, joten joku on voinut tavata paljon toisia hankenuoria kun puolestaan joku on voinut tavata vain muutaman tai ei lainkaan.

Seitsemän haastateltavista löysi uusia kavereita tai tuttuja hankkeen kautta. Kaksi seitsemästä puolestaan kertoi, että oli jo entuudestaan jonkin verran tuttuja muiden hankenuorien kanssa. Haastateltavat, jotka olivat saaneet uusia kavereita tai tuttavuuksia, kertoivat tämän tärkeäksi, hyväksi ja mukavaksi asiaksi.

”..ennen kun aloitin, koulun jälkeen mä olin kotona tai kavereiden kanssa ja puhuttiin samaa kieltä ja olin facebookissa paljon vapaa-aikana. Mutta sitten kun mä tulin osallistumaan, mä tulin tänne kavereiden kanssa ja sosiaalistuin aika paljon.” H 5

Haastatteluissa esille nousi myös asian toinen puoli, kursseille ja toimintoihin osallistui vain maahanmuuttajanuoria, ei kantasuomalaisia. Yksi haastateltavista toi esille myös tämän puolen asiasta.

”Minulle on enemmän tärkeä saada tietoa, kun mulla on ystävä (suomalainen), koska mä voin oppia jotain häneltä. Mutta ulkomaalaiset eivät opeta minulle mitään, ehkä kulttuurijuttuja.”H1

Haastateltavista puolestaan kolme kertoi, ettei löytänyt uusia kavereita hankkeen kautta. Yksi ei ollut tavannut lainkaan muita hankenuoria, yksi puolestaan oli tullut omien ystäviensä kanssa hankkeeseen ja kolmas, kuten esimerkki kertoo, koki, ettei halunnut tutustua toisiin ulkomaalaisiin. Haastateltava kuitenkin koki, että hänestä oli tullut hankkeen myötä sosiaalisempi. Kahdesta, jotka eivät olleet löytäneet kavereita, toinen ei ollut osallistunut lainkaan ja toinen oli osallistunut vain yhdelle kurssille.

Muutamassa haastattelussa esille nousi myös suomalaisten vähäinen osallistuminen tai mikäli suomalaisia oli joillain kursseilla ollut, oli heidän kanssaan kommunikointi jäänyt vähäiseksi. Näissä muutamissa haastatteluissa toivottiin, että suomalaisia olisi

osallistunut myös enemmän toimintoihin, jotta olisi tutustunut myös suomalaisiin nuoriin.

Sosiaalisuus ja sosiaalistuminen nähdään osallisuuden rinnalla yhtenä syrjäytymisen ehkäisevänä tekijänä. Mikäli maahanmuuttajalla sosiaaliset taidot jäävät puutteellisiksi tai hän ei ystävysty ja eikä saa sosiaalisia suhteita, syrjäytymisen vaara on suurempi. (Talib 2002, 76)

Kielitaito

Kahdeksan kymmenestä haastateltavasta koki hankkeen kielitaidon oppimiselle merkittäväksi. Viisi mainitsi erikseen, että sanaston laajuus oli kasvanut hankkeen toimintojen myötä. Haastateltavat kuvasivat, että kielitaidon kehittymiseen olivat vaikuttaneet suomen kielen puhuminen, osallistuminen kursseille ja hankkeen muuhun toimintaan sekä sosiaalistuminen.

Teoriaosiossa tuli esille kielitaidon merkitys yhteiskunnassa toimiessa. Sosiaalisella kielitaidolla maahanmuuttajat pystyvät jo kanssakäymiseen suomen kielellä, mutta kognitiivisella kielitaidolla maahanmuuttajat opiskelevat ja tekevät työtä. Kognitiivinen kielitaito kehittyy hitaammin kuin sosiaalinen kielitaito. Sujuva puhekielitaito saavutetaan 2-3 vuodessa. (Räty 2002, 158–159.) Seitsemän haastateltavista oli ollut Suomessa ennen hanketta 3 vuotta tai alle 3 vuotta, joten voi olettaa, että heillä on ollut tuolloin sujuvan puhekielitaidon kehittyminen hankkeeseen tullessa sekä hankkeen oloaikana kehittymässä. Kuitenkin on otettava huomioon se, että haastateltavat ovat käyneet hankkeen ohella koulua ja olleet muutenkin tekemisissä suomen kielen kanssa, joten hanke on ollut varmasti kehittämässä suomen kielen taitoa muiden asioiden kanssa yhdessä.

”Se on nyt hyvä, ennen se oli vähän vaikea mulle. Silloin mä en ymmärtänyt paljon, mutta nyt se kehittyy paljon.” H7

Muutama haastateltavista toi esille kotipalvelukurssin vaikutuksen sanavarastoon ajatellen tulevaisuuden tai nykyisiä opintoja.

”Joo varmaankin kehittää, varsinkin kotipalvelu, koska siellä on ammattisanastoa kuitenkin niille, jotka haluavat päästä lähihoitajaksi”

H6

Kotipalvelukurssi on toiminut enemmän kognitiivisen kielitaidon kehittäjänä, sillä siellä haastateltavat toivat esille ammattisanaston oppimista. Lisäksi ammattisanaston kehitys tuli esille haastatteluissa positiivisina kokemuksina ja muutama haastateltava oli pystynyt hyödyntämään hankkeen kursseilla oppimaansa kielitaitoa ammattiopinnoissaan. Haastateltavat kertoivat, että tämä oli auttanut myös joissain asioissa pärjäämään koulussa paremmin.

Yksi haastateltavista ei ollut osallistunut varsinaisesti hankkeen toimintoihin, joten hän ei osannut kommentoida hankkeen merkitystä kielitaidolle, kun taas toinen haastateltavista koki suomen kielen taidon jo niin hyväksi, että ei kokenut hankkeen muuttaneen tätä. Haastateltava kertoi, että oli ollut jo niin pitkään Suomessa että sanavarasto oli kertynyt täyteen.

Teoriaosiossa tuon Rädyn maahanmuuttaja asiakkaana kirjasta esille näkökulman siitä, että oman äidinkielen hyvä hallinta on pohjana valtakulttuurin kielen oppimiselle. (Räty 2002, 156). Haluan vahvistaa tätä teoriaa yhdellä tekemälläni haastattelulla. Eräs haastateltavista kertoi, että hänen oli aluksi erittäin vaikea oppia suomea, koska hän ei hallinnut täysin omaa äidinkieltään. Haastateltava kertoi, että siinä kun toiset olivat tarkastaneet sanakirjasta, mitä kyseinen sana on omalla kielellään, tuli hänen opetella sanat ja niiden merkitykset ulkoa. Mielestäni tämä voi olla useallakin maahanmuuttajalla hidasteena kielen oppimiselle, joka tulisi ottaa huomioon selkokieliisyydessä ja sanojen selittämisessä, kun palveluita kohdistetaan maahanmuuttajille.

Tekemäni haastattelun lopuksi kaksi haastateltavista kertoi, että tekemäni haastattelu oli hyvä kielitaidon kannalta, koska he saivat haastattelun muodossa kehittää kielitaitoaan. Tämä antoi näkökulman siitä, että jo itse haastattelutilanne voi olla arvokas haastateltavalle kielitaidon kannalta ja rohkaista menemään myös muihin haastatteluihin.

Parhaimmat ja huonoimmat kokemukset

Haastattelussa kysyin parhainta ja huonointa kokemusta hankkeesta. Kaksi haastateltavista kertoi parhaimmaksi kokemukseksi hygieniapassin saamisen, sillä se auttaa tulevaisuudessa työsaannissa. Kaksi haastateltavista puolestaan pitivät parhaimpana kokemuksena kesätyöpaikan saamista. Muut parhaimmat kokemukset olivat kouluun pääsy hankkeen yhteisökoordinaattorin avulla, työhaastatteluharjoitus, leiri ja ajokortti työelämään -kurssi, kurssin suorittaminen ylipäättään sekä hiihtäminen. Yksi haastateltavista kuvasi, että hanke oli kokonaisuudessaan paras kokemus ja kaikki tieto mitä sai, oli tärkeää.

Kaikki haastateltavista olivat sitä mieltä, että hanke oli vastannut niihin toiveisiin, joita hankkeelta odottivatkin kts. kuvio 6. Työhaastattelun parhaimmaksi kokemukseksi maininnut haastateltava kertoi harjoituksen rohkaisseensa häntä hakemaan töitä, sillä aikaisemmin hän ei ole voinut kuvitella millainen tilanne se on, mitä siellä voidaan kysyä ja mitä hän voi vastata, mutta nyt hankkeen jälkeen hän tiesi.

Neljä haastateltavista ei osannut sanoa yhtään huonoa kokemusta hankkeesta. Huonot kokemukset, joita oli koettu, liittyivät pääasiassa kursseihin. Huonoina kokemuksina olivat ajan riittämättömyys, jonka vuoksi ei päässyt osallistumaan kursseille tai muihin toimintoihin. Tämän lisäksi kurssit olivat koulun jälkeen iltaisin, jolloin olo oli väsynyt, mikä vaikutti keskittymiseen. Kurssien ajankohta tuli esille myös parhaimpia kokemuksia kysyttäessä. Yksi haastateltava toi parhaimpana puolena esille sen, että jaksoi olla koko illan kurssilla, vaikka oli väsynyt.

”Paras kokemus iltakurssit, kun mä jaksoin sen. Joskus meni 9 asti, oli pitkiä päiviä, onneks mä jaksoin sen.” H10

Yksi haastateltavista toi esille, että kaikki kurssit eivät olleet yhtä hauskoja ja joissain opettajat olivat hitaampia. Toinen haastateltavista puolestaan kommentoi, että eräällä kurssilla opettaja ei ollut tiennyt, mitä olisi opettanut ja tunti oli mennyt sekavaksi. Huonon kokemuksen yhteydessä eräs haastateltavista toi esille pettymyksen kurssilla luvattuihin asioihin. Kurssilla oli luvattu mm. antaa todistus kurssista sekä mennä harjoittelemaan konkreettisesti työpaikalle toimintaa, kumpikaan kyseisistä asioista ei haastateltavan mukaan ollut toteutunut.

Hankkeen merkitys

Haastattelussa kysyttiin myös suoraan tapahtunutta muutosta ja hankkeen merkitystä heidän elämässään hankkeeseen tulemisesta tähän haastattelu hetkeen eli hankkeen loppusuoraan verraten.

Työelämään ja -valmiuksiin liittyviä muutoksia oli uskallus hakea töitä, mutta myös mahdollisuus työnhakuun. Haastateltavat kuvasivat, että vasta hankkeessa sai tietää ensimmäisen kerran kuinka töitä haetaan ja mistä niitä voi hakea. Työelämätietous ja taidot nousivat myös esille, hankkeessa oppi kuinka Suomen verotus toimii ja miten työsopimus tehdään ja mitä työsopimukseen kuuluu. Monille haastateltavista tämä oli hyvin erilaista kuin omassa kulttuurissa. Tieto suomalaisesta työelämästä ja tämän myötä myös yhteiskunnasta vaikutti erään haastateltavan kohdalla hänen itsenäistymisen kokemiseen.

”Kun mulla on enemmän tietoa suomesta, voi olla enemmän itsenäinen, ei ole vielä todella itsenäinen mutta enemmän, se oli iso askel.”H1

Yksi haastateltava kertoi, että nyt hän oli tehnyt työhakemuksen ja CV:n, joilla hakea töitä. Kun taas yksi haastateltavista oli hakenut hankkeen aikana itsenäisesti työpaikkaa ja saanut työpaikan. Kyseinen haastateltava oli hakenut ennen

hankkeeseen tuloa jo itsenäisesti töitä, mutta kertoi vasta hankkeessa saaneensa apua siihen, kuinka töitä oikeasti haetaan.

”Ja opin miten työhakemus tehdään, koska silloin mä olin ite hakenut työtä ilman apua ... Ne auttaa mua eteenpäin työelämään, koska mä saan paljon työelämä taitoja ja opin paljon Suomen työelämästä.”H7

Ajokortti työelämään - kurssilla käytiin läpi työhaastattelutilanteita ja tämä näyttäytyi haastatteluissa rohkaisevana tekijänä myös työnhakuun. Yksi haastateltavista kuvasi hankkeen aikana tapahtunutta muutosta siten, että nyt hänellä on rohkeutta mennä työhaastatteluihin, kun hänellä on tieto siitä, mitä siellä voidaan kysyä ja mitä hän voi vastata kysymyksiin. Lisäksi hygieniapassin saaminen nousi merkittävänä tekijänä hankkeesta useammalle, koska sillä työ- ja harjoittelupaikkojen mahdollisuuksien katsottiin laajentuneen.

Työhaastattelu saattoi olla myös kulttuurisista syistä johtuen aivan uusi kokemus. Kysyessäni haastateltavalta mikä oli aivan uutta, mitä hän pääsi tekemään hankkeessa, hän mainitsi työhaastattelun.

”Jos mä haluan, mä menen työpaikkaan ja haluan hanke ja haastattelu, miten mä voin puhua heidän kanssaan ja se on tärkeä minulle. Se oli ensimmäinen haastattelu minulle ja sen jälkeen esimerkiksi menen jonkun kanssa haastatteluun ja miten mä voin puhua hänen kanssaan ja mistä asioista hän voi kysyä ja mitä minä voin vastata.” H3

Toisaalta työn kohdalla nousi esille myös pettymyksen tunnetta. Hankkeeseen tullessa oli ajateltu saavan työtä, mutta työtä ei kuitenkaan löytynyt. Eräs haastateltavista kuvasi haastattelussa, että oli kovasti ihmetellyt kun toiset olivat saaneet töitä mutta hän ei. Lopulta haastateltava kuitenkin oli ajatellut, että hänellä ei ollut ammattia, mikä vaikutti hänen työllistymiseensä. Puolestaan toisen haastateltavan kokemus oli myönteinen ja hän kertoi, että hanke vastasi kaikin puolin toiveisiin, hän pääsi töihin ja sai ystäviä ja tutustui suomalaisiin.

Haastateltavat kuvasivat, että hanke selkeytti asioita Suomessa. Suomen järjestelmät ovat haastavat ja niitä ei ole helppo oppia. Esimerkiksi kouluun hakeminen ei ollut selkeää kaikille haastateltavista ja hanke auttoi myös tässä osaa nuorista.

Eräs nuorista kuvasi hankkeen vaikuttaneen hänen ammatin päättämisessä ja koulutuspaikan löytämisessä.

”Se vaikuttaa mun valitsemassa opiskelupaikassa ja ammatillisuuden päättämisessä”. H10

Hanke antoi hankenuorille paljon ja eräs haastateltava kuvasikin elämän muutostaan seuraavasti hankkeen jälkeen:

”Nyt tiedän esimerkiksi miten voi hakea koulutukseen tai miten vero toimii. Mutta mulla on paperit, joista voin opiskella itsenäisesti ja se on hyvä. Jos mä haluaisin opiskella hygienia, mulla on se info. Mä haluaisin tietää enemmän miten työelämä menee suomessa, mä voin ottaa sen paperin ja opiskella kotona. Aina on se, että jos mulla on jotain kysyttävää, mä voin suoraan kysyä työntekijältä ja selvittää. Se on hyvä, koska mulla ei ole niin paljon ystäviä. voi kysyä miten tämä toimii. aikaisemmin ei ole ollut niin itsenäinen, mutta nyt olen hyvin itsenäinen, että voin jatkaa mun omaa elämää.”H1

Hanke antoi myös konkreettista materiaalia työhaastatteluista ja tietopaketteja esimerkiksi hygieniapassista. Näin hankkeessa taattiin myös sitä, että nuoret voisivat itsenäisesti opiskella rauhassa ja myös eräs haastateltava oli näin materiaalit kokenutkin. Eräs haastateltava nosti merkityksen kohdalla oppimisen toimia vanhusten kanssa esille. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, kotipalvelu kurssi osoittautui tärkeäksi sekä kulttuurisesta että ammatinvalinnan näkökulmasta.

Hankkeen kehityskohteet

Haastateltavilta kysyttiin haastattelussa, mitä he olisivat kaivanneet hakkeelta lisää ja millaisia kehitysehdotuksia heillä olisi. Haastateltavilta nousi esille erilaisia kehityskohteita ja toimintoja, joita he olisivat toivoneet, että olisi ollut enemmän.

Haastatteluista esille nousi yksittäisenä asiana tieto kotoutumistuesta ja työn vaikutuksesta siihen. Haastateltava koki, että mikäli maahanmuuttajalle tarjotaan työtä, josta ei saa paljon palkkaa, se voi vaikeuttaa taloudellista tilannettaan.

”Vielä pitäisi olla, esimerkiksi tietoa kotoutumistuesta että jos menee töihin, kotoutumistuki menee automaattisesti pieleen.... Miksi 4H ei osaa? 4H pitää osata, että ulkomaalaisilla ja suomalaisilla on eri jutut. Jos nuori suomalainen menee töihin, ei ole väliä, mutta ulkomaalainen on erijuttu jos hän menee töihin.” H1

Kurssien ajankohdat olivat pääosin kaikille sopivat, sillä suurin osa on päivisin koulussa tai kursseilla. Yhtenä kehitysehdotuksena kuitenkin nousi, että kurseja olisi voitu järjestää ertiaikoina, jotta osallistuminen olisi ollut mahdollista. Haastateltavat kokivat kuitenkin hyvänä, että kurssit olivat muutamana iltana useamman tunnin kuin että ne olisivat olleet useampana iltana vain pari tuntia. Toisaalta kurssit koettiin liian lyhyinä kokonaisuudessaan ja 4 haastateltavista toikin esille, että kurssit olisivat voineet olla pidempiä, jotta tietoa olisi saanut enemmän ja harjoitusten tekemisille olisi jäänyt enemmän aikaa.

Hanke on tarkoitettu 17–28 -vuotiaille nuorille. Yhtenä kehitysideana nousi esille, että ikäraja voitaisiin nostaa hankkeessa ja esimerkiksi myös 30 -vuotiaat voisivat osallistua kursseille. Tämän lisäksi haastateltavista yksi toi esille kurssien tiedotuksen kaikille, myös hankkeen ulkopuolisille nuorille. Haastateltavan mielestä olisi tärkeää tarjota kaikille maahanmuuttajille mahdollisuus käydä hankkeen kurseja.

”Ja jos että on täällä kurseja niin niistä tiedettäisiin. Monet, jos olisivat tienneet olisivat tulleet kursseille. Että kaikki, joita kiinnostaa tietäisivät, kuinka mennä työelämässä eteenpäin.” H5

Kehityskohteena sekä lisätoiveena esille tuotiin työt. Osa haastateltavista toivoi, että kesätyöpaikkoja olisi voinut olla enemmän ja osa toivoi, että tarjottaisiin lisää työtä. Kehityskohteena esille tuotiin myös se, että jos joku tarvitsee koulupaikkaa, niin häntä autettaisiin saamaan se. Tällä viitattiin myös maahanmuuttajiin, jotka eivät olleet mukana hankkeessa.

Haastatteluissa nousi esille myös toive hankkeen jatkumisesta. Perusteluina hankkeen jatkumiselle yksi haastateltavista kertoo seuraavaa:

”Koska se auttoi meillä niin paljon maahanmuuttajia ja huolehti meistä ja auttoi meille oppimaan uutta Suomen yhteiskunnasta ja miten täällä Suomi niin kuin toimii ja jos meillä on ongelma, he auttoivat meitä paljon silloin.” H7

Kurssit ja ryhmävalmennukset (retket ja leirit) olivat koettu hyvinä ja niitä toivottiin lisää. Läksykerho oli toiminto, jota eräs haastateltavista olisi toivonut hankkeelta vielä lisää.

”Esimerkiksi läksykerho, se olisi yksi tärkeä. Koska esimerkiksi peruskoulussa ja jotkut ammattikoulussa olevat tarvitsee vielä paljon apua koulun jälkeen.” H5

Alla olevassa taulukossa vielä koottuna kehityskohteet ja asiat, joita toivottiin lisää.

KEHITYSKOhteet	LISÄÄ
Tieto kotoutumistuesta	Hankkeen jatkuminen
Pidempää kursseja	Enemmän kursseja
Suurempi ikähaitari	Enemmän vapaa-ajan toimintoja
Kaikille tieto kursseista	Enemmän työpaikkoja
Apu työpaikkojen löytämisessä	Läksykerho
Apu koulutukseen pääsemisessä	Alkoholipassi

Kuvio 9 Kehityskohteet ja lisätoiminnot

Yhteenveto

Yhteenvetona voin todeta, että hankkeella on ollut merkitystä haastateltavien elämän eri osa-alueille. Toisilla se saattoi painottua kursseihin kun taas toisilla henkilökohtaiseen valmennukseen. Jokainen haastateltavista oli löytänyt oman polkunsä hankkeessa ja hyötynyt itselleen parhaalla mahdollisella tavalla.

Hankkeen asettamina tavoitteena oli tavoittaa 60–80 nuorta hankkeeseen ja tämä tavoite saavutettiin. Hankkeeseen otettiin vain 60 nuorta, vaikka tulijoita olisi ollut enemmän, jotta resurssit jokaisen nuoren kohdalle riittivät. (Seppänen 2013c). Kahtena muuna hankkeen tavoitteena oli lisätä hankenuorten työkokemusta ja auttaa työnhakuun liittyvissä asioissa sekä löytämään omaa työ- ja opiskelupolkua. Haastateltavien kohdalla työkokemuksen kartuttaminen oli onnistunut viiden kohdalla, mutta työnhakuun liittyviin asioihin apua koettiin saaneen paljon, kahdeksan haastateltavista oli kuullut ensimmäistä kertaa työnhakuun liittyvistä asioista. Haastateltavat toivat monipuolisesti esille sitä, kuinka he olivat oppineet työnhaun eri osa-alueita. Henkilökohtaista ohjausta omiin työ- ja opiskelupolkuihin oli saanut kaikki haastateltavista jollain tasolla. Haastatteluiden perusteella voisi todeta hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuneen hyvin, lukuun ottamatta työllistämistä, jota ei pystytty jokaiselle tarjoamaan.

Alla oleva kuvio kuvaa sitä, mitä nuoret kokivat saaneensa hankkeesta. Kuvio perustuu nuoren kertomiin asioihin haastattelussa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda esille nuoren omaa kokemusta asioista, en ole lähtenyt tulkitsemaan nuoren puhetta vaan alla olevassa taulukossa on mainittuna ne asiat, jotka nuori on kokenut itse saaneensa hankkeesta. Kuvio on tehty lukemalla kaikkien haastateltavien litteroinnit läpi ja poimimalla jokaisen haastattelusta erikseen ne asiat, joita haastateltavat olivat itse maininneet.

Kuvio 10 Yhteenveto

Kuvio täsmentää vielä sitä, kuinka moni oli saanut mihinkin osa-alueeseen hankkeesta apua tai hyötyä. Numerot aihealueiden alla vahvistavat sen merkittävyyttä. Esimerkiksi jokainen haastateltava oli saanut tukea ja ohjausta ja matalan kynnyksen paikan hankkeesta, puolestaan 9 oli suorittanut kurseja ja saaneet työtodistuksen. Kahdeksan haastateltavista oli osallistunut aktiivisesti hankkeen toimintaa ja siten saanut tietoa eri aihe-alueista, sosiaalistuneet, saaneet uusia kokemuksia ja kielitaito oli kohentunut. Kaikki nämä tukevat maahanmuuttajien kotoutumista. Koulutusmahdollisuuksista uutta tietoa oli saanut kuusi haastateltavista, mikä puolestaan haastattelujen perusteella viestii siitä maahanmuuttajanuorten kokemuksesta, että koulussa koulutusmahdollisuuksista tiedotetaan enemmän kuin muista asioista. Työpaikan ja käytännöntaitoja olivat saaneet puolet haastateltavista ja hieman alle puolet oli saanut koulutuksen hakuun apua konkreettisesti ja saaneet koulupaikan. Muina yksittäisinä asioina yksi haastateltava mainitsi erikseen itsenäistymisen ja yksi asioiden kertaamisen kurseilla. Tämä kuvio, kuten kaikki opinnäytetyön kuviot ovat muodostettu haastatteluissa kerrottujen asioiden perusteella.

Suurin osa haastateltavista ei ollut osallistunut muiden hankkeiden toimintaan. Kahdeksan kymmenestä oli sitä mieltä, että kaikki asiat mitä hankkeessa oppi oli aivan uutta. Kahdeksan kymmenestä kertoi kuulleensa ensimmäistä kertaa työhakemuksesta, CV:stä ja työnhakumenettelyistä ensimmäistä kertaa hankkeessa. Kaksi kymmenestä, joille työhakemus ym. asiat eivät tulleet hankkeessa uutena asiana, eivät olleet käynyt ajokortti työelämään kurssia, sillä toinen kertoi koulussa olleen vastaavanlaisen kurssin ja toinen puolestaan ei päässyt osallistumaan kurssille lainkaan.

7 Pohdinta

Kiinnostuin opinnäytetyön aiheesta, kun hankkeen toiminta oli hahmottunut minulle. Tutkimusaiheen valintaan minulla vaikuttivat kiinnostus maahanmuuttajatyötä kohtaan. Minulla ei ollut taustalla tietoperustaa tai kokemusta maahanmuuttajatyöstä, joten aiheen valitseminen oli myös haaste ja uuden oppimisen kokemus minulle ja sitä se olikin. Lisäksi minua kiinnosti aiheessa tutkimuksen toteuttamistapa. Tutkimuksen pystyi toteuttamaan laadullisella tutkimusotteella ja suoritin aihetta valitessani parhaillaan haastattelukoulutusta.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia hankkeen merkitystä nuorten elämään heidän omasta näkökulmasta. Tavoitteena oli tuoda mahdollisimman paljon nuorten ääntä kuuluviin hankkeen toiminnoista. Tutkimuksen haastattelujoukko koko Keski-Suomen alueen maahanmuuttajanuorista on pieni, joten en yleistä opinnäytetyön tuloksia hankkeen ulkopuolelle.

Käytin opinnäytetyössäni hankkeesta sanaa merkitys maahanmuuttajanuorten elämään, sillä merkitys on sanana syvempi kuin kokemus. Vaikuttavuudesta puolestaan on liian rohkeaa puhua tässä yhteydessä, koska vaikuttavuuden tutkimukseen tarvittaisiin enemmän tutkimustietoa. Sovellan kuitenkin opinnäytetyöhöni vaikuttavuuden kahta eri osatekijää, 1 asteen ja 2 asteen vaikuttavuustekijöitä, jotka tulivat esille haastatteluissakin. 1 asteen vaikuttavuus tekijänä pidetään aktivoitumista ja 2 asteen henkilökohtaisella polulla etenemistä. Tuloksista voi tulkita, että molempia vaikuttavuuden asteita oli näkyvissä haastateltavien kohdalla. Osa oli aktivoitunut ja myös edennyt henkilökohtaisella polulla, kun taas osa oli vain aktivoitunut. Haastateltavat jakautuivat kuitenkin pääasiassa 2 asteen vaikuttavuustekijään, sillä lähestulkoon kaikki olivat hankkeen avulla saaneet apua juuri henkilökohtaisiin tavoitteisiin niin työ- kuin koulutusuralla. (Rissanen ym. 2004, 35.)

Kuten Näkökulmia osahankkeiden arviointiin – julkaisussa mainitaan, ei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä arviointia. (Heinonen ym. 2010,7). Olen lähtenyt työssäni arvioimaan hankkeen toimintaa nuorten näkökulmasta vertaamalla heidän näkemyksiään hankkeen tavoitteisiin. Tuloksista voi tulkita, hanke oli kaikille haastateltaville nuorille positiivinen kokemus, josta he saivat uusia eväitä elämän eri osa-alueille ja hankkeen tavoitteet toteutuivat nuorten näkökulmasta katsottuna lähestulkoon täysin. Hankkeen tavoitteina oli lisätä maahanmuuttajien työkokemusta, tämä tavoite ei toteutunut täysin. Vain puolet haastateltavista oli työllistynyt hankkeen avulla. Tuen tarjoaminen oli onnistunut, kaikki haastateltavista saivat hankkeesta henkilökohtaisen valmennuksen kautta tukea ja ohjausta omaan tilanteeseensa, liittyen kouluun tai työnhakuun. Kolmantena tavoitteena oli tavoittaa 60-80 nuorta hankekauden aikana, mikä toteutui. Kun 60 nuorta tuli täyteen, hankkeeseen ei voitu enää resurssien vuoksi ottaa uusia hankenuoria. (Seppänen 2013b).

Henkilökohtainen valmennus - yksilövalmennus

Henkilökohtaisen valmennuksen tarve nousi hankkeesta esille erittäin tärkeänä tekijänä, josta kaikki haastateltavat olivat hyötynet. Opinnäytetyön tulokset vahvistavat entisestään sitä, mitä Mikkonen toteaa väestöliiton tutkimuksessa. Nuorille tulisi olla tarjolla henkilökohtaista ohjausta ja matalan kynnyksen paikkoja, jossa on rento ja luottamuksellinen ilmapiiri ja josta tietoa saisi yhdestä paikasta. (Mikkonen 2005, 66 – 67). Nuoret saivat hankkeesta arvokasta tietoa ja erilaisia kokemuksia, jotka tukivat heidän kotoutumistaan.

Pohdinkin matalan kynnyksen merkitystä maahanmuuttajien kohdalla. Hanke oli paikkana sellainen, mihin nuorien oli helppo tulla. Pohdin sitä, että usein viranomaisiin saa yhteyden vain puhelimitse tietyinä aikana tai tapaamisajan vasta pitkän ajan päähän. Voiko hanke toimia tähän verrattuna matalan kynnyksen paikkana myös sen vuoksi, että siellä pääsee kohtaamaan työntekijän myös kasvokkain ja juuri silloin kun apua tarvitsee? Maahanmuuttajille kommunikointi voi olla helpompaa kasvotusten, mikäli kielitaito on heikkoa. Facebook osoittautui myös

haastatteluissa yhdeksi tärkeäksi yhteydenpito kanavaksi. Tämä mielestäni kertoo myös matalasta kynnyksestä sekä siitä, että maahanmuuttajat pystyivät lähestymään työntekijää monilla eri tavoin ja tämä varmasti toimi kynnystä madaltavana tekijänä.

Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hankkeessa käytettiin termiä henkilökohtainen valmennus, jolla tarkoitetaan samaa kuin yksilövalmennuksella. Usein kuullaan puhuttavan yksilövalmennuksesta. Pohdimme työntekijän kanssa, mistä termi henkilökohtainen valmennus oli tullut hankkeelle. Vastausta tähän ei löytynyt ja nimi oli varmaan vain luonnostaan muodostunut sellaiseksi. Esimerkiksi Lahdessa toteutettiin vuonna 2008 LATU-maahanmuuttajille työhönvalmennusta, jossa käytettiin yksilövalmennusta työmenetelmänä. He määrittelevät raportissaan yksilövalmennuksen koostuneen asiakkaan ohjauksesta, motivoinnista ja kannustamisesta sekä työelämän vaatimuksista ja pelisäännöistä kertomisesta. (Carrol, Tatti & Vuori 2008, 10) Tämä kaikki sama toteutui myös Tulevaisuuden Uudet Tekijät hankkeen henkilökohtaisessa valmennuksessa. Pohdin sitä, että tekeekö henkilökohtainen valmennus terminä työskentelystä henkilökohtaisempaa ja voidaanko ajatella, että siinä on läsnä myös kohtaaminen ja kasvokkain tapaaminen.

Hanke syrjäytymisen ehkäisijänä ja osallistajana

Lähestulkoon kaikki hankkeessa mukana olleet 60 nuorta olivat hankkeen aikana koulutuksessa, joten hankkeessa olleet nuoret eivät olleet syrjäytyneitä vaan lähtökohtaisesti aktiivisia nuoria. Hanke voitiin nähdä enemmänkin mielestäni syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä, jossa maahanmuuttajanuoret saivat tukea ja apua niin kotoutumiseen, koulutukseen ja työpolkuihin.

Tutkimuksen tuloksia pohdittaessa osallisuuden näkökulmasta käytän Raivion ja Karjalaisen tulkintaa osallisuuden eri osa-alueista, joita tuon esille jo kappaleessa 3. Raivio ja Karjalainen jakavat osallisuuden osatekijät kolmeen ulottuvuuteen, *having*, *acting* ja *belonging*. Näkisin, että Tulevaisuuden Uudet Tekijät -hanke toimi myös osallisuuden mahdollistajana enemmänkin *acting* puolella, joka on toiminnallista

osallisuutta. Lisäksi hankkeen toiminnoissa korostuu myös *belonging*, mistä kertovat tutkimuksen tulokset sosiaalistumisesta. Hankkeessa maahanmuuttajanuori on voinut kokea olevansa jonkin jäsen ja osa jotain ryhmää. Kuten toin jo aikaisemmin esille Raivion ja Karjalaisen näkemyksen siitä, että osallisuus on yksilön kokemus, jota ei voi määritellä ulkoapäin. Katson kuitenkin tässä kohdassa osallisuutta enemmänkin toisesta näkökulmasta, toimintamahdollisuutena, jonka hanke on tarjonnut. (Raivio & Karjalainen 2013, 14, 17)

Nuorten näkökulmasta hankkeessa ei ollut nähtävissä epäonnistumisen kokemuksia tai kokemuksia siitä, että jokin olisi mennyt hankkeessa vikaan. Toki on tärkeää pohtia kulttuurisia asioita ja kynnystä kertoa negatiivisista asioista. Olen itse kuitenkin ollut mukana hankkeen toiminnoissa ja oma tulkintani asiasta on, että hankkeen nuoret ovat saaneet niin paljon hyvää ja erilaista hankkeesta, mitä he eivät ole voineet muuta kautta saada, että huonot asiat ovat voineet hukkua hyvien alle. Yritin haastatteluissa rohkaista nuoria kertomaan kehityskohdista ja asioista, mitkä eivät olleet niin kuin nuori olisi toivonut tai ajatellut. Jos asioita ei sen kummemmin haastattelussa tullut esille, en painostanut niitä kertomaan. Uskon kuitenkin nuoren aitouteen ja myös suomalaisessa kulttuurissa on otettava huomioon se, että aina ei välttämättä löydy suurta kritiikkiä. En ota kantaa hankkeen omaan arviointiin ja tarkempiin tavoitteisiin ja niiden toteutumiseen vaan tarkoitukseni on tuoda nuorten näkökulmaa hankkeesta esille ja heidän näkemyksensä hankkeen merkityksestä on ollut kaikkien kohdalla positiivinen ja tietoa ja tukea antava.

Tutkijan on hyvä tiedostaa omat ajatukset ja ennako-oletukset ennen tutkimuksen tekemistä ja myös tuloksien analysoinnissa. Se, että olin ollut mukana hankkeen toiminnoissa, antoi minulle mahdollisuuden luoda ennakkokuvaa siitä, kuinka maahanmuuttajanuoret kokivat eri asioita. Joissain asioissa olin ajatellut asiaa samalla tavalla kuin haastateltavatkin olivat sen kokeneen, mutta puolestaan joistain asioista saattoi olla aivan eri käsitys. Pohtiessani omaa käsitystä, huomasin ajattelevani asioita omasta kulttuuritaustasta käsin enkä ollut pohtinut tarpeeksi asettumista heidän asemaansa. Samalla opin, kuinka tärkeää on kuunnella asiakasryhmän kokemuksia ja ajatuksia, eikä perustaa käsitystä hyvästä toiminnasta

pohjautuen omiin ennakkokäsityksiin. On myös tärkeää muistaa, että uudessa kulttuurissa asiat ovat uusia toisille kun taas itselle ne voivat olla itsestään selvyksiä.

Toiminnan vaihtuminen

Kuten laki määrittelee, kunnan ja Työ- ja elinkeinotoimiston tai jonkin muun tahon tulisi järjestää maahanmuuttajille palvelut, jotka tukevat kotouttamista ja heidän koulutus- ja työelämävalmiuksiaan. Kuitenkin hankkeilla on suuri rooli kyseisessä työssä. Hankkeet, kuten Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hanke tekee yhteistyötä kunnan palveluiden ja Työ- ja elinkeino toimiston kanssa. Siirtyykö kuitenkin vastuu lakisääteisistä palveluista yhä enemmän hankkeen varaan ja tuleeko niistä rikkonaisia, koska hankkeet kestävät vain tietyn kauden ja mikään hanke ei kuitenkaan ole samanlainen. Toteutuuko osa lakisääteisistä palveluista aina sen mukaisesti, minkälainen hanke on parhaillaan meneillään, tuleeko tällöin kotoutumisprosessista rikkonainen tai palveluista rikkonaisia ja voiko tämä myös olla yksi tekijä, joka asettaa maahanmuuttajia eriarvoiseen asemaan. Voiko joku toinen henkilö saada enemmän tuki toimia kuin toinen päästessään hankkeeseen? Kuten

Mikkonen toteaa artikkelissaan *Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kotouttamistoiminnasta* että uuden toiminnan aloittaessa kestää oma aikansa ennen kuin toiminta löytää oman paikkansa ja kävijä ryhmän.

(Mikkonen 2005, 58) Voiko tämä puolestaan hidastaa palvelujen tehokkuutta.

Lyhyiden hankkeiden aikana voi tuntua, kun hanke on loppumassa, että on vasta päästy alkuun ja maahanmuuttajat ovat löytäneet itselleen sopivan palvelun, mutta se loppuu kesken. Yhä enemmän lakisääteisiä palveluita järjestetään hankkeiden avulla tai ne toimivat lisäpalveluina. Pohdin sitä, erottavatko maahanmuuttajat uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan tullessaan, mikä taho palvelua järjestää ja osataanko esimerkiksi järjestöjen, kuntien ja Työ- ja elinkeinotoimiston palveluita erottaa toisistaan.

Työn merkitys

Yksittäisenä asiana pohdin eettisestä näkökulmasta maahanmuuttajanuorten työn vaikutusta kotoutumistukeen, minkä yksi haastateltavista nosti esille. Mikäli maahanmuuttaja saa kotoutumistukea, vaikuttavat hänen tulonsa kotoutumistukeen. Työkokemus on tärkeää työllistymisen kannalta, mutta mielestäni kotoutumistuen ja töiden kohdalla on pohdittava näiden vaikutusta toisiinsa. Työkokemuksen voi nähdä tärkeämpänä kuin tuen, mutta mikäli henkilö ei hyödy taloudellisesti työstä työtuntien vähyyden tai palkan pienuuden suhteen, tulee pohtia eettisesti sitä, millaista työtä maahanmuuttajalle tarjotaan. Henkilöt, joiden tulot eivät ole sidottuina tukiin, saavat työstä rahaa suoraan itselleen ja se on automaattisesti voittoa. Kotoutumistukea saavalle maahanmuuttajalle tämä puolestaan voi olla tuen korvike ja aiheuttaa selvitystyötä ja pahimmassa tapauksessa tuen viivästymistä. Tuen viivästyminen voi puolestaan aiheuttaa henkilön taloudellisen tilanteen heikkenemistä hetkellisesti. Kaikenlainen työkokemus on varmasti tärkeää, mutta mielestäni tällaisessa tilanteessa on asiaa katsottava jokaisen tapauksen kohdalla erikseen. Asiaan on syytä myös ottaa näkökulmaksi se, että tukien viidakko voi olla haasteellinen maahanmuuttajille ja he eivät välttämättä ole tietoisia työtä ottaessaan sen vaikutuksesta tukiin. Työntekijällä on tällöin mielestäni tärkeä rooli asiasta tiedottamisessa sekä asian punnitsemisessa maahanmuuttajan kokonaistilanteen kannalta maahanmuuttajan kanssa yhdessä. Esitänkin kysymyksen, onko eettisesti oikein tarjota maahanmuuttajalle työtä, jota on esimerkiksi vain muutama tunti viikossa ja hän ei ammattitaidollisesti hyödy työstä ja hänen taloudellinen tilanteensa voi hankaloitua sen myötä?

Väärinymmärryksen välttäminen

Yhtenä pohdiskelun kohteena opinnäytetyön prosessin aikanani tuli asioiden ymmärrys oikealla tavalla. Kohtasin haastatteluita tehdessäni useamman kohdalla saman asian. Haastateltavat nuoret kertoivat haastattelussa aloittaneensa käymään kurssia ja eivät saaneet tästä todistusta eikä kurssi ollut toteutunut sovitulla tavalla. Pohdin asiaa ja kysyin asiasta hankkeen työntekijältä. Hankkeen työntekijä kertoi, kuinka kurssi oli oikeasti toteutunut. Kurssi oli toteutunut niin kuin oli suunniteltu,

kurssin käyneet nuoret olivat vain ymmärtäneet kurssin kulun eritavalla kuin se oli todellisuudessa. Lähes puolelta haastateltavista tämä kurssi oli jäänyt tämän väärin ymmärryksen vuoksi suorittamatta. Pohdin, kuinka tällainen väärinymmärrys voidaan estää. Pohdin kuinka toisin tämän asian esille opinnäytetyössäni niin, että nuorten ääni välittyisi heidän kokemallaan tavalla, mutta ei kuitenkaan antaisi vääränlaista kuvaa hankkeen toiminnasta. Opinnäytetyön lähtökohtana ovat kuitenkin nuorten kokemukset, joten on tärkeää välittää asia heidän kokemuksensa kautta.

Valitettavasti tämä väärinymmärrys selvisi vasta haastatteluiden jälkeen eikä asiaan voitu tiedon puutteen vuoksi puuttua esimerkiksi hankkeen aikana. Se, kuinka tällaiset väärinymmärryksen voitaisiin estää, on myös yksi pohdittava ja reagoitava asia. Kun olemme tekemisissä eri kulttuurien kanssa, voimme kohdata tällaisia haasteita ja työtä suunniteltaessa ja tehtäessä on hyvä kartoittaa väärinymmärryksen mahdollisuudet.

Työvalmiuksien ja työn merkitys

Maahanmuuttajabarometrin 2012 mukaan työn saanti oli kotoutumisen kannalta tärkein tekijä. (Maahanmuuttajabarometri 2012, 21). Yllätyksenä opinnäytetyötä tehdessä tuli se, kuinka moni haastateltavista oli kuullut vasta ensimmäistä kertaa työnhakuun liittyvistä asioista vasta hankkeeseen tullessa. Kuten tuloksista näemme, jo työvalmiuksien edistäminen voi aktivoida ja luoda rohkeutta maahanmuuttajanuorelle hakea töitä tai hän voi kokea pystyvänsä toimimaan esimerkiksi aktiivisemmin tai itsenäisemmin sekä lisäksi henkilö voi sosiaalistua. Kotoutuminen on tärkeä asia koko maahanmuuttajan elämän kannalta ja jos maahanmuuttajat näkevät työn tärkeimpänä tekijänä kotoutumisen kannalta, tulisi näitä valmiuksia todella tukea. Mielestäni palveluita ja toimintoja tulee kehittää siitä näkökulmasta käsin, minkä asiakasryhmä kokee tärkeimpänä. Palveluita ja toimintoja suunniteltaessa tulee ottaa huomioon se, kuinka esimerkiksi työllistämisen edistämällä voi olla paljon laaja-alaisempia vaikutuksia kuin vain työvalmiuksien kasvaminen.

Opinnäytetyö nuorten äänen tuojana

Toivon, että opinnäytetyöni tuo nuorten ääntä kuuluviin hankkeesta ja sen eri toiminnoista ja toimii suuntaa antavana maahanmuuttajanuorten palveluita toteutettaessa ja kehittäessä. Mielestäni opinnäytetyössäni tulee esille arvokasta tietoa maahanmuuttajanuorten omista näkemyksistään, mitä he tarvitsevat ja mitä he ajattelevat asioista. Kuten yleisestikin hankkeen nähtiin löytävän paikka järjestelmässä, toivon että hankkeen kaltaiset toiminnot jatkuvat maahanmuuttajanuorille ja opinnäytetyöni vahvistaa kuvaa siitä, että kyseisestä hankkeesta todella on hyödytty.

Jyvässeudun 4H-yhdistyksellä on hyvä toimintamallipohja kyseiselle toiminnalle, kuten alun perinkin hanketta lähdettiin tämän pohjalta suunnittelemaan. 4H-yhdistyksellä oli jo valmiina kurssit toimintaa varten. (Hämäläinen 2011, 5) 4H-yhdistysten toiminta sopii hyvin kotouttamistoimintaan, sillä kursseilla käydään läpi hyvin pitkälti suomalaiseen yhteiskuntaan liittyviä asioita ja niillä pyritään edistämään työvalmiuksia ja saamaan niiden kautta kokemuksia erilaisista ammateista. Yhtenä jatkokehittämisen kohteena näkisinkin sen, että kuinka hankkeen kaltainen toiminta saataisiin 4H- järjestölle pysyväksi toiminnaksi, sillä tarvetta tämän kaltaiselle toiminnalle varmasti olisi. Hankkeessa toteutuneet kurssit koettiin tärkeinä ja hyödyllisinä oppimisen kannalta sekä henkilökohtaisen valmennuksen malli. Esimerkiksi ajokortti työelämään -kurssin nähtiin olevan merkittävässä asemassa edistämässä haastateltavien maahanmuuttajanuorten työllistymisvalmiuksia. Toisena jatkokehityksenä voisi olla maahanmuuttajille vastaavanlaisen kurssin järjestäminen ja henkilökohtaisen valmennuksen mahdollistaminen vastaavanlaisella tavalla.

Opinnäytetyöni oli minulle kokonaisuudessaan opettavainen kokemus. Harjoittelu ja opinnäytetyön tekeminen hankkeelle opetti minulle uusia asioita maahanmuuttajista ja heidän kanssa työskentelystä. Maahanmuutto ja maahanmuuttajanuorten erityispiirteet olivat minulle uusi asia niin teoriassa kuin käytännössäkin ja koin

saavani sekä harjoittelusta että opinnäytetyöstä paljon uutta tietoa ja kokemusta elämäni.

Lähteet

Alatupa, S.(toim), Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L. & Savioja H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Edita. Viitattu 23.9.2013.

<http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf>

Alitolppa-Niitamo, A. 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Julkaisussa Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling ja S. Fågel. Väestöliiton väestöntutkijalaitos ja Kotipuu. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, 37-52

Arajärvi, P. 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Askeleita työelämään. N.d. Tulevaisuuden Uudet Tekijät- esite.

Berry, J.W. 1997. Immigration, acculturation, adaption. Applied Psychology: An international review. Viitattu 10.11.2013.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x/pdf>

Berry, J. W. & Sam, D. L. 2009. Adaption of young immigrants. The double jeopardy of acculturation. Eds. I. Jasinskaja-Lahti & T. A. Mähönen. Julkaisussa Identities, Intergroup relations and acculturation – The cornerstones of Intercultural Encounters. Helsinki: Hakapaino, 191-205.

Carroll, T., Tatti, Z. & Vuori, M. 2008. Luistavia latuja ja lipsuvia suksia. LATU – maahanmuuttajille –projektin työhön valmennuksen toimintamallin kuvaus. Lahden kaupunki. Sosiaali- ja terveystoimi. Viitattu 1.12.2013.

[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/113F0F25C3D07920C22574570044051E/\\$file/Luistavia_latuja.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/113F0F25C3D07920C22574570044051E/$file/Luistavia_latuja.pdf)

Communication from the commission Europe 2020 - A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. 2010. European Commission. Viitattu 25.11.2013.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>

Europe Targets 2020. 4/2011. European Commission. Viitattu 26.11.2013

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf

Hallintoviranomaisen ohje 2/2010. Rakennerahasto. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 12.11.2013.

http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/tiedostot/hvo_ohjeet_2_2010/OHJE_2_2010.pdf

Hallitusohjelma. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 23.11.2013

<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi

Hämäläinen, T. 2011. Tulevaisuuden Uudet Tekijät – Hanke Maahanmuuttajanuorille 2011-2013. Jyvässeudun 4H-yhdistys ry.

Hämäläinen, T., Paajanen, P. & Seppänen, K. N.d. Tulevaisuuden Uudet Tekijät-hanke. Toimintasuunnitelma 2011-2013. Jyvässeudun 4H-yhdistys ry.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Tammer-Paino.

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteyskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Jyväskylä pähkinänkuoressa. 4.4.2013. Jyväskylän kaupunki 2013. Viitattu 23.11.2013
<http://www.jyvaskyla.fi/info/pahkinankuoressa>

Jyväskylän monikulttuurisuusohjelma 2013-2016. 2013. Luonnosversio 7.11.2013.

Järjestö. N.d. Suomen 4h-liitto. Viitattu 28.8.2013. <http://www.4h.fi/jarjesto/>

Kaakinen, J., Törmänen, S., Huotari, K. & Inkeroinen, T. 2003. RAY:n rahoittaman huumeiden vastaisen työn ja matalan kynnyksen palvelun merkitys. Ray:n Avustus-toiminnan raportteja 10. Sosiaalityön kehitys Oy. Helsinki: Pekan Offset Oy. Viitattu 28.11.2013.

https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/Huumeidenvastaisentyonm_erkitys_raportti10.pdf

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu-sarja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy

Kivipelto, M., Heinonen, H., Larivaara, M., Jonsson, Pia., Kotiranta, T., Vierros, A., Vuorenmaa, M., Maijanen, S. & Tulonen-Tapio, J. 2010. Kaste-ohjelman valtionavustushankkeet. Näkökulmia osahankkeiden arviointiin. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 12.9.2013. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/d5bd85e7-7970-4af6-be7c-df1dd7234c48>

Keski-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma. 2010. Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisu 2/2010. Viitattu 30.9.2013. http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/57282/Keski-Suomen+maahanmuutto-ohjelma_Verkkojulkaisu.pdf

Kiesiläinen, S. 2013. Nuorisotakuu ja TE-palvelut 15.11.2013. Keski-Suomen TE-palvelut. Powerpoint- esitys.

Kirje nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille. Nuorisotakuun toteutus. 2013. Valtakunnallinen nuorten yhteistakuu- työryhmä 12.3.2013. Viitattu 12.10.2013.

http://www.nuorisotakuu.fi/files/36290/Nuorisotakuun_tavoitteet_ja_sisalto_-_Kirje_nuorisotakuun_alueellisille_ja_paikallisille_toimijoille.pdf

Kotoutuminen. 2013. Sisäasiainministeriö. Viitattu 12.9.2013.

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>

Kotoutumisen kokonaiskatsaus. 2013. Työllisyys ja yrittäjäjaosto. Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 38/2013. Viitattu 24.10.2013.

http://www.tem.fi/files/37758/TEMrap_38_2013_web_23102013.pdf

L 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä. Säädös valtiosäädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 10.10.2013. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö

L 11.6.1999/731. Suomen perustustuki. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 20.10.2013. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. N.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 17.10.2013.
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/Kehittamisohjelma_2012-2015/

Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. 2001. Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Julkaisussa Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Toim. K. Liebkind. Tampere: Tammer-Paino Oy, 112-123.

Maahanmuuttajabarometri 2012. 2013. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 11/2013. Viitattu 24.10.2013.
http://www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf

Maahanmuuttajanuorilla yli viisinkertainen syrjäytymisriski. 25.4.2013. Yle uutiset. Viitattu 25.11.2013.
http://yle.fi/uutiset/maahanmuuttajanuorilla_yli_viisinkertainen_syrjautymisriski/6021551

Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys. 2012. Sosiaali- ja terveysministeriö 17.4.2012. Viitattu 13.10.2013.
http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/maahanmuuttajien_hyvinvointi

Mammon, R. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Psykologia.

Matalan kynnyksen palveluohjaus – Tietoluukku. 2008. Sosiaaliportti. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Päivitetty 25.8.2008. Viitattu 1.11.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyakaytanta/kuvaus/?Practicelid=5e4f7656-882d-4dfe-9175-7309d4d5be7b>

Miettinen, A. 2013. Maahanmuuttajat. Käsitteitä. Väestöntutkimuslaitos. Viitattu 23.9.2013.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/

Mikkonen, A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Julkaisussa Olemme muuttaneet. Näkökulmia

maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling ja S. Fågel. Väestöliiton väestöntutkijalaitos ja Kotipuu. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, 53-71.

Moisio, P. 2012. Nuorten syrjäytyminen – mistä on kyse? 9.5.2012. Sosiaali- ja terveyspolitiikan ja -talouden osasto. Hyvinvointi- ja terveyspolitiikat -toimiala. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Slideshare. Viitattu 12.9.2013.
<http://www.slideshare.net/THLfi/pasi-moisio-tervesos-2012>

Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011. Helsinki: Edita Publishing.

Novitsky, A. 2012. Maahanmuuttajanuoret - näkökulmia syrjäytymiseen 23.4.2012. Väestöliitto. Viitattu 2.11.2013.
http://www.uva.fi/fi/research/services/countryside/resource_ring/events/nuoret-nakokulmia_syrjaytymiseen.pdf

Nuorisotakuu auttaa eteenpäin. N.d. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 18.10.2013.
<http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/info>

Nuorisotakuun tuomat muutokset 1.1.2013. N.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö ja Työ- ja elinkeinoministeriö. Word-tiedosto.

Närhi, K. & Kokkonen, T. 2013. Osallisuuden esteet ja mahdollisuudet palvelujärjestelmässä. Slideshare 12.4.2013. Helsinki. Viitattu 23.10.2013.
<http://www.slideshare.net/THLfi/osallisuuden-esteit-ja-mahdollisuuksia-palvelujrjestelmss>

Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa. N.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 12.9.13.
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/amatillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/index.html

Osahankkeet. N.d. VälittäjäPLUS. Viitattu 19.11.2013.
<http://valittajaplus.wordpress.com/osahankkeet/>

Parvinen, L., Helli-Kaymaz, R. & Kaikkonen, R. 2005. Suomen kielen opetus työhaussa ja työpaikalla. Julkaisussa Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus. Majakka-Beacon- hankkeen loppuraportti. Toim. K. Härkäpää ja U. Peltola. Helsinki: Yliopistopaino, 115-137.

Raivio, H & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Julkaisussa Osallisuus oikeutta vai pakkoa? Toim. T. Era. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy, 12-34

Rastas, A. 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Julkaisussa Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Toim. J. Ruusuvuori ja L. Tiittula. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino, 78-102.

Rissanen P., Partanen L., Pitkänen, S., Teppo, T. & Salmela, T. 2004. Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki: Edita.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

Seppänen, K. 2013a. Tulevaisuuden Uudet Tekijät – hankkeen arviointi 24.10.2013.

Seppänen, K. 2013b. Tulevaisuuden Uudet Tekijät –hanke. Uusi 4H aika –seminaari 15.11.2013. Powerpoint esitys.

Seppänen, K. 2013c. Haastattelu. Sähköpostiviesti 20.11.2013. Vastaanottaja J. Vehmaa.

Seppänen-Järvelä, R. 2007. Suunnittelustrategioista hyviin käytäntöihin – Kehittämisen menetelmien ja ajattelutapojen muodonmuutos. Julkaisussa Kehittämistyön risteysksiä. Toim. R. Seppänen-Järvelä ja V. Karjalainen. Vaajakoski: Gummerrus Kirjapaino Oy, 17-33.

Sosiaali- ja terveydenhuolto ja syrjintä. N.d. Suomi eteenpäin ilman syrjintää – projekti. Viitattu 2.11.2013. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/7bc5187d7a996c112e6c52b04f3e18ef/1385991804/application/pdf/115079/SEIS-soster.pdf>

Talib, M., Löfström, J. & Meri, M. 2004. Kulttuuri ja koulu. Avaimia opettajille. Helsinki: WSOY

Talib, M-T. 2002. Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus. Hämeenlinna: Karisto Oy

Teräs, M., Lasonen, J. & Sannimo, A. 2010. Maahanmuuttajien lasten siirtymät koulutukseen ja työelämään. Julkaisussa Maahanmuutto ja sukupolvet. Toim. T. Martikainen & L. Haikkola. Helsinki: Hakapaino, 85-109.

TUT - hanke. 2013. Jyväseudun 4H-yhdistys ry. Viitattu 9.8.2013.
<http://jyvaskyla.4h.fi/> Hankkeet, tut-hanke.

Työministeri: Maahanmuuttajat työllistyvät liian hitaasti. 23.10.2013. Helsingin Sanomat. Viitattu 4.12.2013 <http://www.hs.fi/tyoelama/a1382492244735>

Uusi kotouttamislaki 1.9.2011. 2011. Sosiaaliportti sosiaalialan ammattilaisille 23.9.2011. Viitattu 28.09.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/>, ajankohtaista lainsäädännöstä, uusi kotouttamislaki 1.9.2011.

Vanhemmuus ja toimiva viranomaisyhteistyö. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn avaimet. 2007. Sisäasiainministeriön julkaisuja 45/2007. Helsinki: Sisäasiainministeriö. Viitattu 22.10.2013
http://www.intermin.fi/download/25160_452007.pdf

Väestö. Väestörakenne. 2012. Tilastokeskuksen tilastotietokanta StatFi. Viitattu 13.10.2013. <http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/databasetree.fi.asp>, väestö, väestörakenne.

Liitteet

Liite 1 Haastattelukysymykset

Ennen hanketta

Kuvaile elämääsi ennen hanketta.

- Olitko koulussa, työharjoittelussa, hankkeessa tai työssä?
- Kuinka kauan olit ollut Suomessa ennen hankkeeseen tuloa?
- Mitä kouluja olet käynyt?
- Oletko tehnyt töitä? Mitä töitä?
- Oletko ollut mukana muissa hankkeissa tai palveluissa?

Hankkeeseen tulo

Kerro hankkeeseen tulemisesta.

- Mitä kautta kuulit hankkeesta?
- Miksi päätit osallistua hankkeeseen?
- Millaisia toiveita sinulla oli?

Hanke

Kerro hankkeessa olemisesta

- Mitä teit hankkeessa?
- Millaisia kokemuksia sait hankkeesta?

Hankkeen jälkeen

Kuvaile elämääsi hankkeen jälkeen.

- Miten elämäntilanteesi/elämäsi on muuttunut?
- Millaisia taitoja sait/mitä opit kurseista, henkilökohtaisesta valmennuksesta ja retkistä?
- Mitä hyötyä taidoista on ollut?
- Auttoiko hanke koulutukseen pääsemisessä tai koulutuksen löytämisessä?
Miten?
- Auttoiko hanke työllistymiseen liittyvissä asioissa? Miten?
- Työllistyitkö hankkeen avulla?
  - o Mihin ja miten?

- Miksi et työllistynyt? Olisitko halunnut työllistyä? Minkä ajattelet vaikuttaneet siihen, miksi et työllistynyt?
- Millainen merkitys yritysten vierailukäynneillä oli sinulle?
- Löysitkö hankkeen kautta uusia kavereita?
- Pääsitkö tekemään jotain sellaista, mitä et ole ennen tehnyt?
- Miten kielitaitosi kehittyi hankkeessa?
- Mitä opit suomalaisesta yhteiskunnasta? Esimerkiksi koulutus- ja työmahdollisuuksista.
- Vastasiko hanke toiveisiin? Miten?
- Mikä oli paras kokemuksesi hankkeessa?
- Mikä oli huonoin kokemuksesi hankkeessa?
- Kuvaile omin sanoin, millainen merkitys hankkeella oli sinulle?

Hankkeen kehittäminen

- Miten hanke erosi muista hankkeista? (Jos olet ollut mukana muissa hankkeissa)
- Oliko jokin toistoa siihen, mitä olet oppinut muissa yhteyksissä esimerkiksi muissa hankkeissa?
- Mitä olisit kaivannut hankkeelta lisää? Mitä mielestäsi puuttui?
- Mitä kehitysehdotuksia sinulla olisi?

Lopuksi

- Miltä haastattelu tuntui sinusta?
- Haluaisitko sanoa vielä jotain?

Liite 2 Suostumuslomake

Hei!

Olen Jyväskylän Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Janina Vehmaa. Teen opinnäytetyöni Tulevaisuuden Uudet Tekijät hankkeeseen. Opinnäytetyöni tavoitteena on kerätä haastattelemalla hankkeeseen osallistuneiden nuorten ajatuksia ja kokemuksia hankkeesta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää hankkeen merkitystä nuorten elämään ja kerätä heidän näkemyksiään hankkeen kehityskohdista.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltavalla on oikeus keskeyttää haastatteluun osallistuminen koska tahansa. Haastattelu nauhoitetaan, jonka jälkeen se kirjoitetaan puhtaaksi. Haastattelua käytetään vain tutkimusmateriaali käyttöön. Haastateltavan nimi tai muut henkilötiedot eivät tule esille. Haastatteluaineistoa käsittelee vain opinnäytetyöntekijä. Opinnäytetyön raportoinnissa saatetaan käyttää suoria lainauksia haastattelusta, mutta tämä tapahtuu niin, että henkilön anonymiys säilyy eikä henkilöä voida tunnistaa siitä.

Haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimuksen jälkeen aineisto hävitetään. Ennen haastattelua pyydän kirjallisen suostumuksen haastatteluun.

Ystävällisin terveisin

Janina Vehmaa

XXXX@student.jamk.fi

Allekirjoittamalla tämän suostumuksen, annan opinnäytetyöntekijälle luvan haastatella minua ja käyttää haastattelumateriaalia hänen opinnäytetyössään.

Haastateltavan allekirjoitus ja nimen selvennys

Paikka ja aika